

Lunds universitet
Historiska institutionen
HISM63
Examinator: Klas-Göran Karlsson
Handledare: Ulrika Holgersson
Tid och plats: 13/4 kl. 14.15 Sal 4

En ofruktbar ö

Rasistiska och nationalistiska diskurser kring kolonin S:t Barthélemy 1840–1878

Ale Pålsson

Ale Pålsson
HISM63

Abstract: In this essay I have gone through the discussions of the Swedish parliament from 1840 to 1878 regarding the Swedish colony S:t Barthélemy. The Swedish slave colony, acquired from France in 1784, was a major source of income as a transit harbor during the Napoleonic Wars, but was otherwise an expense for the Swedish state. Using Immanuel Wallersteins World System theory, Etienne Balibars model for racism as supernationalism and Saids model of latent orientalism as opposed to manifest orientalism, I have found a connection between racism and the needs of capital. While the latent racism is a constant factor in the parliament's discussions, the manifest and overt racism acts as a justification for economic decisions, rather than as an ideology in and of itself. This calls into question the sincerity of the universalistic ideals of the political elite, although this critique is most likely not limited to them.

Jag vill tacka alla personerna jag har träffat på Historiska institutionen i Lund, som alla har bidragit till att forma min historiesyn. Här vill jag också tacka alla lärare och studenter jag träffade i Åbo vid Nordplus, en nordisk intensivkurs om global historia. Där har särskilt Holger Weiss gett mig stora insikter i S:t Barthélemys historia. Jag vill även ta tillfället att tacka min handledare, Ulrika Holgersson, för sitt stöd och stora intresse i min uppsats. Alla som har stöttat mig och visat intresse för min uppsats förtjänar tack, men jag vill särskilt tacka Frida Wikström för hennes goda råd och utmaning av mitt intellekt, och inte minst tacka henne för vår vänskap.

Innehåll

Introduktion	1
Syfte och frågeställningar	3
Forskningsläge	4
<i>Kolonin</i>	4
<i>Imperiet</i>	6
<i>Den framtida historien</i>	7
Teori	8
<i>Immanuel Wallersteins världssystemteori</i>	8
<i>Etienne Balibar och rasismens former</i>	14
<i>Edward Said och konstruktionen av "den Andre"</i>	16
Material och avgränsning	18
Metod	21
Disposition	23
Den svenska kolonin, ekonomin och tron på raskategorier	24
S:t Barthélemy – slaveri och transitohandel	24
Sveriges förändrade ekonomi.....	26
1800-talsrasismens ursprung.....	27
Moderlandet om kolonin	30
Motioner från 1840–41 – Slaveriets förbud	30
Kungliga propositioner från 1844–45 – Emancipation och kompensation.....	36
Motioner från 1854–60 – Två motioner, inga reaktioner.....	46
Motion från 1868 – Försäljningsdiskussionerna återupplivas	49
Utskottsförslag från 1874 – Besparingsförslagen går inte igenom	51
Motion från 1875 – Det akuta utbildningsbehovet	52
Rasism på tungan och riksdaler på hjärnan	60
Hur väl fungerar Kondratiev-cykeln?	60
Rasismens ekonomiska grund.....	62
Världssystemteoriens möjligheter och problem.....	67
Käll- och litteraturförteckning	70
Bilaga 1	75

Introduktion

S:t Barthélemy är en ö i Karibien som först 2007 blev självständig ifrån Frankrike och är känd i svensk historia för att ha varit en svensk koloni från 1784 till 1878. Under en stor del av denna tid ägnade sig det Svenska Västindiska Kompaniet åt slavhandel och plantage-odlingar på ön; slavhandeln förbjöds 1813, men slaveriet avvecklades först 1847.¹ I denna uppsats ämnar jag gå igenom den svenska riksdagens diskussioner kring S:t Barthélemy från 1840 då diskussionerna kring slavemancipation först uppstod till 1878 då ön såldes till Frankrike. Därigenom kommer jag att skapa en översikt över rasistiska uttalanden bland svenska riksdagsmän och utskott kring S:t Barthélemy, samt gå igenom hur dessa uttalanden kan relateras till en större ekonomisk bakgrund.

Under de senaste åren har kolonialhistorien diskuterats i media, visats i dokumentärer och uppmärksammats av bland annat Nyamko Sabuni.² Trots det finns det fortfarande ingen konsensus över hur man ska betrakta denna ganska unika företeelse i den svenska historien. Viss populärvetenskaplig litteratur om S:t Barthélemy, till stor del utgiven av S:t Barthélemysällskapet, slår an en nostalgisk känsla. Känslan kommer inte ifrån ett förnekande av den svenska kolonins mörka historia, utan av den röda tråden av "svenskhets" som man konstruerar. Författarna ser på öns kvarlevor och minnen av ett svenskt rike som har sträckt sig mycket längre söderut än Trelleborg och ser möjligtvis i denna geografiska spridning av "Sverige" ett tecken på att vi inte är så små som det kan tyckas.

Diskussioner kring S:t Barthélemy och dess förhållande till Sverige är däremot otroligt svåra att ringa in på grund av att Sverige är, precis som alla andra nationer, en konstruerad idé. För det första är nationen ett mycket komplicerat ämne att studera som ett abstrakt koncept, speciellt när den blir större än nationalstaten. Benedict Anderson, en av experterna inom nationalismforskning, skrev så sent som 1991: "Nation, nationality, nationalism – all have proved notoriously difficult to define, let alone to analyse. In contrast to the immense influence that nationalism has exerted on the modern world, plausible theory about it is conspicuously meagre."³ För det andra är nationen och dess gränser i sig själva vaga och mer beroende av känslor än statliga definitioner: "It would, I think, make things easier if one treated [nationalism] as if it

---

¹ Förbudet mot slavhandel 1813 innebar dock inte ett stopp av den faktiska slavhandeln till S:t

² <http://www.sweden.gov.se/sb/d/9665/a/89922> 2011-03-14.

³ Anderson, Benedict, *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*, London & New York 1991, s. 3.

belonged with 'kinship' and 'religion', rather than with 'liberalism' or 'fascism.'"⁴ I och med vagheten som är infödd i nationalismens föreställda gemenskap, som Benedict Anderson uttryckte det, kan vi aldrig ge en bra definition över vilka som var svenskar på S:t Barthélemy och vilka som inte var det. Någon sådan linje i sanden tänker jag inte heller försöka dra.

Vad jag däremot tänker visa är bitterheten på många svenska politikere tungor när de sade ordet "kolonin". För det är min mening att visa i denna uppsats att S:t Barthélemys "svenskhet" knappast var konstant, utan nära kopplad med Sveriges ekonomiska struktur. När ön blev en alltför tung utgift för staten uppfattades den av allt flera människor som "utländsk". I dagens samhälle har "svenskhet" blivit ett koncept som inte bara har ifrågasatts, utan även blivit satt under allt större granskning. Sverigedemokraternas framgång, och Ny Demokrati innan dem, är tydliga tecken på en förändring. Dessutom anses konstruktionen "svenskhet" relevant av många i diskussioner kring litteraturkanon, förändringen av uttrycket "invandrare" och Sveriges förhållande till EU och EMU. Integration diskuteras ofta i Sverige, där just kulturbegreppet kan få en global konnotation. På detta vis definieras "svenskhet" inte bara utav vad det är, utan av vad det inte är. Här blir Sveriges historiska gränser, eller snarare hur gränser mentalt förflyttas genom ideologi, ett utmärkt sätt att ge perspektiv på hur konceptet Sverige kan förändras, speciellt i förhållande till etnicitet och ekonomi.

Vad jag kommer att grunda min uppsats på rent teoretiskt är huvudsakligen två post-marxister⁵ som båda har arbetat med frågor kring rasism och globaliseringens konsekvenser, nämligen Etienne Balibar och Immanuel Wallerstein. De har skrivit om politik, sociologi, historia och ekonomi, där speciellt Wallerstein har agerat för att kombinera dem till ett "världssystem". Teorin bygger i huvudsak på idén att man inte bör begränsa marxistisk analys till ett isolerat land, utan istället applicera den på det globala systemet. På grund av detta skifte måste Marx teorier också justeras och teorin leder även till nya dimensioner. Jag kommer att gå in mer på både Wallersteins och Balibars teorier, men vill först väldigt kortfattat presentera den tes som de både lägger fram och som är central för denna uppsats: Den moderna rasismen är oundvikligen knuten till ekonomiska förhållanden. Rasismen har inte bara växt fram som ett resultat

---

⁴ Anderson, 1991, s. 5.

⁵ Det går att diskutera huruvida de är post-marxister, marxister eller neo-marxister, men jag hävdar att deras omtolkning av Marx teser och applicerandet av dem på en global nivå åtminstone skiljer sig ifrån den ortodoxa marxismen. De är självklart inte ensamma i denna bedrift.

av det kapitalistiska världssystemet, utan förändras och muteras för att ge möjlighet för det kapitalistiska världssystemet att agera.

Universalism, och dess motsats partikularism, kommer att vara centrala begrepp för denna uppsats. Med universalism menas idén om människors lika värde, en central tes för upplysningsidealen som uppstod under 1700-talet, och vid 1800-talets mitt var väl etablerat. Dess motsats, partikularism, talar däremot om separata värden. Bekanta former av partikularism är rasism och sexism, men det kan även handla om särskilda privilegier för vissa grupper av en mängd anledningar.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att göra en analys av partikularistiska trender, i detta fall rasism och nationalism, i riksdagsprotokollen från 1840 till 1878. Analysen lägger tonvikt vid kopplingen mellan universalism och nationalism. Inom en nationalistisk stat är idén om medborgares lika värde viktig, men trots att man inom maktens korridorer förespråkar universalism kommer ändå partikularistiska tendenser fram ofta för att tjäna ekonomiska syften. Jag ämnar undersöka förhållandet mellan dessa rasistiska och nationalistiska tendenser och den svenska ekonomin.

Min uppsats är uppbyggd kring fyra frågor, där den första frågan kan ses som uppsatsens huvudfråga.

1. Finns det belägg i riksdagsprotokollens behandling av S:t Barthélemy från och med 1840 till och med 1878, för att rasismens uttrycksformer följer ekonomiska konjunkturer?
2. Kan man se en förändring i rasismens och nationalismens uttryck allt eftersom det ekonomiska läget försämras?
3. Är denna förändring huvudsakligen kvantitativ i det att rasismen och nationalismen ökar eller minskar i omfattning, eller kvalitativ i det att rasismen och nationalismen förändras i styrka och uttryck?

4. Finns det någon märkbar skillnad mellan diskussionen kring slavemancipationen på S:t Barthélemy respektive diskussionen kring försäljningen av ön?

Min huvudfråga bygger på en analys av skiftet från att S:t Barthélemy ses som en interioritet (en del av "Sverige") till att ön ses som en exterioritet (en del av "omvärlden"), som jag menar förekommer i åren efter slaveriförbudet. Den andra frågan bygger även på denna analys. Den tredje frågan kan tyckas vara lite motsägelsefull men tanke på det explicita syftet att göra en kvalitativ analys, men den bör snarare ses som att jag kommer rapportera om det sker en kvantitativ våg av rasistiska uttalanden, eller om det mest handlar om ett skifte i hur rasismen presenteras och vilket mål som tycks ligga bakom den. Inga kvantitativa tabeller kommer att skapas. Den fjärde frågan bör ses som en problematisering av den första huvudfrågan; inte lika mycket utrymme kommer att ges åt analys av diskussionen om slavemancipationen som den om försäljningen av kolonin. Frågans syfte är att se om man kan likställa de två diskussionerna och rasismen inom dem eller om man måste tala om två separata rasistiska diskurser.

Forskningsläge

Kolonin

Forskningsläget om S:t Barthélemy är sparsamt och innehåller flera stora luckor. Det är inte på grund av brist på böcker som behandlar ämnet, men på grund av brist på teoretisering och problematisering av konceptet "koloni" i den svenska forskningen. Det finns inte något standardverk som har satt sin prägel för att ge en nyanserad bild av S:t Barthélemy, möjligtvis med undantag av Dick Harrisons forskningssynes *Slaveri* som gavs ut i tre delar, där tidsspännet sträcker sig från forntiden till nutiden. Verket går igenom många aspekter av slaveri och hur det har förändrats i form och utsträckning, vilket ger en bra bakgrund att jämföra den svenska slavhandeln och kolonialismen mot. Harrison nämner även S:t Barthélemy vid vissa tillfällen, förståeligt inte mer än översiktligt med tanke på den begränsade rollen kolonin spelade i både svensk och kolonial historia. Där han nyanserar begreppet "slaveri" gör han inte detsamma för att nyansera begreppet "svensk kolonialism", i alla fall inte till samma grad.

Ett annat verk som många gånger nämns i samband med S:t Barthélemy är historikern Ingegerd Hildebrands avhandling *Den svenska kolonin S:t Barthélemy och*

Västindiska Kompaniet fram till 1796 från 1951. Hildebrand studerar upphandlingen av kolonin från England, grundandet av kolonialförvaltningen och det politiska spelet mellan de koloniala makterna. Hon diskuterar många olika delar av öns förvaltning och även den svenska opinionen kring slaveriet, som blir en viktig del i det utrikespolitiska spelet där Sverige var beroende av en maktbalans mellan de större kolonialmakterna för att kunna hålla kvar sin koloni. Där Harrison går begränsat in på perioden från slaveriets förbud 1840 till öns försäljning och överlämnande till Frankrike 1878, går Hildebrand inte in på den alls.

Kyrkohistorikern Jan Arvid Hellström har i "*...åt alla christliga förvanter...*" från 1987 genomfört en intressant studie av kolonialförvaltningen, religionsvården och det kristna samfundet 1784–1878, det vill säga hela kolonins existens. Han använder sig av en stor mängd material och ger en väldigt bra översikt över kolonins historia, även om hans material i huvudsak är fokuserat på den kyrkliga organisationen. Hans verk är det enda jag har stött på som faktiskt nämner riksdagens diskussioner kring försäljningen av ön och att ön har varit påtänkt för försäljning under större delen av dess tid som svensk koloni.⁶ Hans diskussion om kolonins sista dagar är visserligen endast cirka tio sidor om man räknar bort delarna som diskuterar samfundslivet, men det är fortfarande betydligt mer material än vad som kan hittas i andra verk om S:t Barthélemy.

Någonting som saknas i denna avhandling, precis som hos Harrison och Hildebrand, är en mer teoretiskt förankrad diskussion av slaveriet och kolonin som koncept och sinnebild. Att betrakta S:t Barthélemy som en investering är korrekt i att det var det kolonin var, men det finns markanta skillnader mellan en kolonial investering och andra investeringar som är grundade i rasism, nationalism och ett större maktperspektiv. Det är först när vi studerar S:t Barthélemy under samma lins som engelska, franska och spanska kolonier har studerats som vi får en komplett bild. Hellströms bok bygger till stor del på en källkritisk genomgång av slaveriets händelser, medan Hildebrand fokuserar till stor del på aktörer och Harrisons verk skulle kunna tolkas som en historia om slaveriets *longue durée*. Hellström kallar själv sin metod dels för "en deskriptiv rekonstruktion" och dels för "en historisk-genetisk analys av förutsättningar och faktorer".⁷

---

⁶ Hellström, Jan Arvid, "*...åt alla christliga förvanter...*": En undersökning av kolonialförvaltning, religionsvård och samfundsliv på S:t Barthélemy under den svenska perioden 1784–1878, Uppsala, 1987, s. 182-184.

⁷ Hellström, 1987, s. 21.

Postkoloniala studier och studier om maktförhållanden på S:t Barthélemy är inte många. I antologin *Svenska Överord* från 1999 skriver Rolf Sjöström ett kapitel om den svenska slavhandeln där han skisserar en bild av relationerna mellan vita och svarta på kolonin, men hans analys går inte djupt nog teoretiskt för att kunna kallas verkligen post-kolonial.⁸ Att gå in på makthavarna i Sverige och dess mentalitet och motiv kring S:t Barthélemy är relevant för att ge en komplett bild av vad den svenska kolonialismen innebar, både som en praktisk företeelse, som en nationell symbol och som en arena för kolonial makt. Innan dess kommer S:t Barthélemy förbli kuriosa.

Imperiet

Sveriges kolonialhistoria har täckts sporadiskt och det är många gånger svårt att få en helhetsbild av svensk kolonialism. När det gäller Nya Sverige är Gunlög Furs standardverk *Colonialism in the margins: cultural encounters in New Sweden and Lapland* ett mycket bra verk med utgångspunkt på maktbalansen och synen på både indianer i Nya Sverige, den svenska kolonin i Delaware, och i synen på samerna i svenska Lappland. Hennes bok är ett av de få post-koloniala verken inom svensk historia som diskuterar de svenska kolonierna, istället för svenska historiska företeelser i andra länders kolonier.

Annars har Cabo Corso studerats av György Nováky i *Handelskompanier och kompanihandel: Svenska Afrikakompaniet 1649–1663: en studie i feodal handel*, men hans undersökning är mer globalhistorisk och ekonomisk än post-kolonial, i det att den inte går in på djupet kring maktrelationen mellan Cabo Corso och Sverige. En globalhistorisk syn på svensk kolonialism kan man hitta hos flera forskare i Sverige, där antologin *Global historia från periferin, Norden 1600–1850* från 2010, utgiven av Leos Müller, Göran Rydén och Holger Weiss är den säkraste platsen att börja. Den talar inte enbart om slavhandeln på S:t Barthélemy, men även Sveriges koppling till en global handel och globalisering som låg utanför dess kolonialvälde.

Det finns dessutom en post-kolonial historieskrivning som diskuterar Sveriges "proxy-kolonier", det vill säga andra länders kolonier som Sverige haft en historisk roll i. Det var i dessa som Sverige skapade en imperialistisk syn på islam, Asien och Afrika genom den europeiska gemenskapen och utan att faktiskt äga särskilt många kolonier. Den tidigare nämnda antologin *Svenska överord: En bok om gränslöshet och*

---

⁸ Exempelvis pratar han om uppfattningar gentemot svarta och undervisning av slavbefolkningen: Sjöström, Rolf, "En nödvändig omständighet: Om svensk slavhandel i Karibien", Granqvist, Raoul (red.), *Svenska överord: En bok om gränslöshet och begränsningar*, Lund 1999, s. 47-53.

begränsningar av Raoul Grankvist är ett bra exempel på sådan forskning. Den diskuterar bland annat svenska officerare i Persien under 1910-talet, skildringar av pilgrimsresor och modern invandringspolitik. Denna typ av post-kolonial forskning är större än forskningen kring Sveriges kolonier. *Främlingar – Ett Historiskt Perspektiv* av Anders Florén och Åsa Karlsson, där bland annat fotografier från Oceanien och bilden av japanen diskuteras, är ett annat bra exempel på svensk postkolonial forskning som inte utgår ifrån svenska kolonier.

Denna typ av forskning är såklart även en viktig del av uppfattningen av hur den svenska identiteten är konstruerad, men den kompliceras av att maktförhållandet mellan erövrare och erövrade alltid blir något indirekt. Den post-koloniala teorin bygger för det mesta på en dualistisk uppdelning: de erövrade och erövrarna, kolonialherrarna och ursprungsbefolkningen. Detta är sällan fallet med den svenska bilden av omvärlden. De gånger Sverige inte är ägare av ett kolonialområde känner svenskarna sig likväl jämbördiga de franska, engelska eller spanska kolonialherrarna. Denna indirekta orientalism är intressant i sig själv, men mer direkt forskning om Sveriges faktiska kolonier är nödvändig för att få en mer heltäckande bild av den svenska världsuppfattningen.

Den framtida historien

Förutom dessa verk finns de mer populärvetenskapliga texterna om S:t Barthélemy, där just S:t Barthélemysällskapet har utgivit flera böcker om ön och Per Tingbrand har varit framstående och produktiv. De populärvetenskapliga skildringarna behöver inte i sig själva vara dålig historia. De ger en intressant bild av kolonialtiden och försöker sätta in kolonin i en historia som ger Sverige en existentiell närvaro utanför de nuvarande svenska gränserna. Men sådan historia som vill ge ett nostalgiskt skimmer åt den tid som har varit måste balanseras med en kritisk, teoretisk och tidvis mörkare historieskrivning. Det är viktigt att tala om kolonialväldet som grymt, för det var det. Det är viktigt att tala om rasismen som en grundstomme i kolonin, för det var den. Och det är viktigt att tala om den ojämlika strukturen som skapade idén om ett kolonialvälde, för det är inte förrän vi ser in i dessa strukturer genom historien som vi lär oss att se dem idag. Journalisten Göran Skytte har i *Det Kungliga Svenska Slaveriet* skrivit om svenska slavägare i S:t Barthélemy och flera historiker har dragit sina strån till stacken, men än mer behövs. Vi kan se slaveriet och den svenska kolonialismen genom genus-, klass-,

mikrohistoriskt, globalhistoriskt och post-kolonialt perspektiv, för att inte tala genom de många perspektiv som vi inte har upptäckt än. Det finns en mängd material, en mängd perspektiv och mycket mark att bryta.

Teori

För det första vill jag poängtera att uppsatsens huvudsakliga teoretiska upplägg inte kommer att bygga på de post-koloniala teoretikerna, såsom Edward Said, Homi K. Bhabha eller Franz Fanon. Det betyder inte att de inte skulle vara relevanta och deras teorier har säkerligen influerat både Wallerstein och Balibar.⁹ Anledningen till att jag använder mig av en i grund och botten marxistisk teori är för att undersöka den ekonomiska aspekten av kolonialväldet. En koloni är i grund och botten en investering, och måste ses utifrån sitt ekonomiska värde, likväl som från ett maktperspektiv. Den koloniala makten och den koloniala ekonomin är beroende av varandra och Wallersteins världssystem täcker båda dessa aspekter på ett, i min mening, användbart sätt. Det vore däremot inte praktiskt att helt och hållet vända sig bort från post-kolonialismen. Jag kommer även att använda mig av Edward Said, kombinerad med inspiration från Jacques Lacan och Slavoj Žižek, för att kunna analysera synen på S:t Barthélemy i förhållande till Sverige utifrån riksdagsprotokollen. Denna analys är däremot sekundär i förhållande till den marxistiska analysen.

Immanuel Wallersteins världssystemteori

Mitt teoretiska upplägg för undersökningen bygger på Immanuel Wallersteins och Etienne Balibars teorier kring rasism och hur rasismen yttrar sig i en global kontext. Wallerstein är en av de viktigaste gestalterna i globaliseringsforskningen och den huvudsaklige grundaren av den så kallade världssystemanalysen. Ett världssystem är ett system som innefattar hela världen i analyser kring arbete, ekonomi och social förändring. Världssystemanalysen är influerat av Annalesskolan och av marxistisk historia, där Wallerstein speciellt har hämtat mycket inspiration ifrån Fernand Braudel. Wallerstein är fortfarande den huvudsaklige experten inom detta fält som har existerat sedan 1970-talet, men det har uppstått utmaningar och alternativa tolkningar av hans världssystem som samtidigt inte förkastar grundkonceptet.

---

⁹ Wallerstein, Immanuel, *Europeisk universalism: Maktens retorik*, Stockholm 2006, s.55-78.

Wallerstein talar om "den historiska kapitalismen". Hans ordval är på sätt och vis strategiskt. Han menar att han inte vill prata om "kapitalism" eftersom det kan låta som en utmaning emot ekonomiska teorier kring kapitalism, vare sig marxistiska eller liberala. Det ekonomiska systemet som Wallerstein behandlar är kapitalismen som han anser att den har etablerat sig igenom historien, även om den inte är den teoretiska "kapitalism" som påstås existera.¹⁰ Det enda målet för den historiska kapitalismen är en oändlig ackumulation av kapital. Ackumulationen skedde däremot på ett annat sätt än i tidigare system, där användandet av kapital för att investera i mer kapital var besvärligt och ineffektivt. Vad Wallerstein anser är särskilt med kapitalismen är hur den kunde agera inom det nutida världssystemet på ett oerhört effektivt sätt.¹¹ Det moderna världssystemet, det som Wallerstein menar den historiska kapitalismen agerat inom, uppstod under 1500-talet när den europeiska och den nord- och sydamerikanska ekonomin smälte samman till en enda världsekonomi, som senare skulle komma att täcka hela jordklotet.¹² Öppnandet av en större världsmarknad gav kapitalismen möjlighet att utvecklas till fullo. Världssystemet och kapitalismen gick hand i hand, på så sätt att kapitalismen höll samman de många olika politiska systemen genom arbetsfördelning och handel, medan världssystemet gav kapitalismen möjlighet att maximera sina vinster. Det främsta exemplet på detta samarbete kan man se i kolonialismen.¹³

Det koloniala systemet byggde på att arbetet skulle göras där den billigaste arbetskraften existerade, vilket resulterade i en beroendeställning mellan olika kolonier och Europa. Världen kan huvudsakligen delas upp i två kategorier, centrum och periferi. Centrum var de ekonomiska områden dit pengarna i slutändan hamnade och periferin var de områden däromkring som exploaterades för ekonomiska syften. Det betyder inte att centrum inte producerade eller att periferin inte hade sin andel av kapital och handelsmän, men centrum producerade centrumartade produkter som hade högre

---

¹⁰ Wallerstein, Immanuel, *Historical Capitalism with Capitalist Civilization*, London & New York 1996, s. 7-9.

¹¹ Wallerstein, 1996, s. 13-15.

¹² Wallerstein, Immanuel, *Världssystemanalysen: En introduktion*, Stockholm 2004, s. 48.

¹³ Wallerstein, 2005, s. 49. För en genomgång om hur kapitalismen har agerat både som en transformator av kultur och som alltmer gemensam nämnare i det koloniala systemet, se Eric R. Wolfs *Europe and the People Without History*, 1982. Värt att påpeka är dock att Wolf inte använder sig av Wallersteins världssystem, utan pratar om en mer klassisk modell av kapitalism som baserad på investeringar och exploatering. Skillnaden mellan produktionssätt är central för hans tes: Wolf, Eric R., *Europe and the People Without History*, Berkeley & Los Angeles 1997, s. 75-100.

värde än periferins varor.¹⁴ Skillnaden och det ojämna utbytet berodde på att centrum köpte varor från periferin som förfinades i centrum, för att senare säljas tillbaka till periferin till ett högre värde än periferivarorna. Dessutom använde centrum sig av flera periferivaror för att maximera vinst. Ett klassiskt exempel är hur engelska köpmän sålde bland annat vapen, alkohol och tobak till afrikanska kungar i Västafrika i utbyte mot slavar, vilka skeppades iväg till Karibien för att arbeta i plantagen. I plantagen producerades socker och tobak, där sockret ofta raffinerades till rom, som transporterades tillbaka till England. Väl där såldes en del av romen och tobaken till Västafrika för att bekosta mer slavar och expandera plantagen, men merparten såldes till européer för kapitalvinst. Denna handelsstruktur är mer känd som triangelhandel, men det är värt att komma ihåg att den transatlantiska handeln kunde ibland innefatta fler än tre handelsstationer, även när man inte räknar med asiatisk handel.

Modernare exempel skulle kunna vara allt ifrån smyckesindustrin, som köper juveler och ädelmetaller ifrån Afrika, Sydamerika och andra perifera områden, förfinar dem till smycken i västerländska industrier. Eller datorindustrin som köper metaller huvudsakligen från periferin och tillverkar komponenter och kretskort i semiperiferiländer som Kina och Israel. För att till slut sälja varan, förfinad inom centrum, tillbaka till periferin och till centrum. Semiperiferin existerar mellan kärnan och periferin. Det är de områden som försöker att investera i handel för att nå samma ekonomiska status som kärnan, men ändå till viss del förlitar sig på produktion till kärnan. Sverige är ett historiskt exempel, både genom sin järnexport till bland annat England och genom sina försök att investera dessa pengar i koloniala projekt.¹⁵

I grund och botten bygger systemet av centrum och periferi på vad som idag kallas "outsourcing". Strävan att hitta den billigaste möjliga arbetskraften är enligt Wallerstein vad som har byggt upp hela det kapitalistiska systemet och det finns ingen anledning att undersöka denna törst efter maximal produktion till minimala produktionskostnader inom en nation. Wallerstein menar att om man ska undersöka hela den 500-årsperiod som den historiska kapitalismen har agerat inom är det onödigt att tala om nationer som om de vore motsättande varandra, utan att det är mer korrekt att se dem som komponenter av världssystemet.¹⁶ Kapitalismen förändrade sig

---

¹⁴ Wallerstein, 2005, s. 54-55.

¹⁵ Rydén, Göran, "Från Gammelbo till Calabar", Müller, Rydén & Weiss, *Global historia från periferin: Norden 1600-1850*, Lund 2010, s. 75-96.

¹⁶ Wallerstein, 1996, s. 48-50.

marginellt av att England tog över den ekonomiska hegemonin över Nederländerna.¹⁷ Här menar Wallerstein att rasismen var en viktig beståndsdel för att den historiska kapitalismen skulle fortsätta att dominera. Även om man kan tala om en borgarklass och arbetarklass inom en nation där de båda grupperna tillhör samma "ras" visar det sig ett mönster när man applicerar marxistisk teori på en globaliserad arbetsmarknad. Arbetarklassen är till övervägande stor del etniskt icke-vit och borgarklassen är utanför Europa till stor del "europeisk", antingen genom faktiska koloniala herrar eller genom försök att assimilera sig till den europeiska kulturen. Wallerstein går så långt som att säga att man praktiskt taget kan generalisera och sätta ett likhetstecken mellan borgarklass och den "vita mannen". En arbetarklass är nästan alltid etnifierad. Det är inte ett sammanträffande att den vetenskapliga rasismen underordnade just de grupper som levde i periferin; rasismen bidrog till en etnifiering av arbetskraften och därmed en nedvärdering av periferiproduktionen. "Några grupper kan vara rörliga i rangordningssystemet, några grupper kan försvinna eller förenas med andra, medan ytterliga andra splittras och ger upphov till nya grupper. Men det finns alltid några som är *niggers*".¹⁸

På just detta vis var rasismen ett viktigt verktyg för att kunna göra kolonialismen, och därmed den historiska kapitalismen, ideologiskt försvarbar. Under feodalismen var hierarkiska strukturer en naturlig del av samhället, men i och med universalismens framväxt under upplysningen och förkastandet av den feodala hierarkin fanns det rent officiellt en idé om människors lika värde.¹⁹ Här vill inte Wallerstein se universalismen som en motpol till rasismen, utan ser istället rasismen som en del av universalismen. Hur paradoxalt det än låter var rasismen och även sexismen nödvändiga begränsningar till universalismen. Genom dessa idéer gjordes det möjligt för borgarklassen att ta över makten ifrån adeln, men ändå utesluta den ifrån kvinnor, arbetare och icke-vita.

Om man följer universalismens logik till sin slutsats finns det nämligen ingen anledning att kvinnor, arbetare och icke-vita inte skulle kunna få samma rättigheter och privilegier som vita manliga borgare. För att kunna säkra makten hos de vita borgarna krävdes ideologiska anledningar till varför de nya rättigheterna skulle begränsas, men

---

¹⁷ Wallerstein, 2005, s. 94-96.

¹⁸ Wallerstein, Immanuel, "Kapitalismens ideologiska spänningar: Universalism kontra rasism och sexism", Balibar & Wallerstein, *Ras, nation, klass: Mångtydiga identiteter*, Göteborg 2002, s. 55.

¹⁹ Wallerstein, 2002, s. 50-51.

den gamla feudala strukturen av gudomliga sanningar var inte längre applicerbar. Istället användes de nya upplysningsidealen om vetenskap och förnuft som begränsningar. Vad som skapades var "ett system som fungerar genom en riktig dosering av universalism och rasism-sexism".²⁰ Det är ytterst relevant att grundandet av rasism som ideologi ägde rum parallellt med den franska revolutionen.²¹ Man kan diskutera om universalismen som tes och rasismen som antites bildade en syntes, men faktum kvarstår att det inte var svårt att vara rasist och universalist samtidigt under 1800-talet.

Hur relaterar då detta till ekonomin? Under kapitalistisk produktion händer det vid olika tillfällen att kapitalister överproducerar en vara, det vill säga producerar så pass mycket att de inte kan sälja allting och förlorar pengar på svinnet.²² För att kunna lösa detta problem förändras produktionen, vilket Wallerstein menar har tre huvudsakliga effekter. För det första omstruktureras produktionen geografiskt, där produkter som tidigare varit som centrumprodukter blir periferiprodukter. Wallerstein påpekar att denna omstrukturering ibland refereras till som "utveckling", men trots att det inte förändrar polariseringen mellan centrum och periferi.²³ För det andra proletariseras arbetskraften genom att deras egenproducerade varor kommodifieras för att skapa större efterfrågan, samt ökade löner. Mindre produkter produceras inom hushållet och det kapitalistiska systemet stöds ytterligare genom köp av dessa tjänster.²⁴ För det tredje expanderar centrum genom att nya semiperiferistater inkorporeras in i centrum. Det här menar han sker huvudsakligen genom att centrumprodukter kräver lägre arbetskostnader, vilket leder till så kallad *outsourcing*. Wallerstein menar att denna expansion av centrum är konsekvensen av global omstrukturering av arbete tillsammans med minskade profitnivåer på grund av proletariseringen i centrum.²⁵

För att hitta en modell för världssystemets förändringar vänder sig Wallerstein bland annat till Nikolai Kondratiev, en rysk ekonom som 1922 kom fram till konceptet kallat Kondratiev-cykeln. Cykeln bygger på en A-fas där ekonomin expanderar sin produktion, tills den når sin absoluta topp och faller in i en B-fas av stagnation.

---

²⁰ Wallerstein, 2002, s. 57.

²¹ Se Arendt, Hannah, *The Origins of Totalitarianism*, New York, 2004, s. 210-241, i synnerhet 214-218.

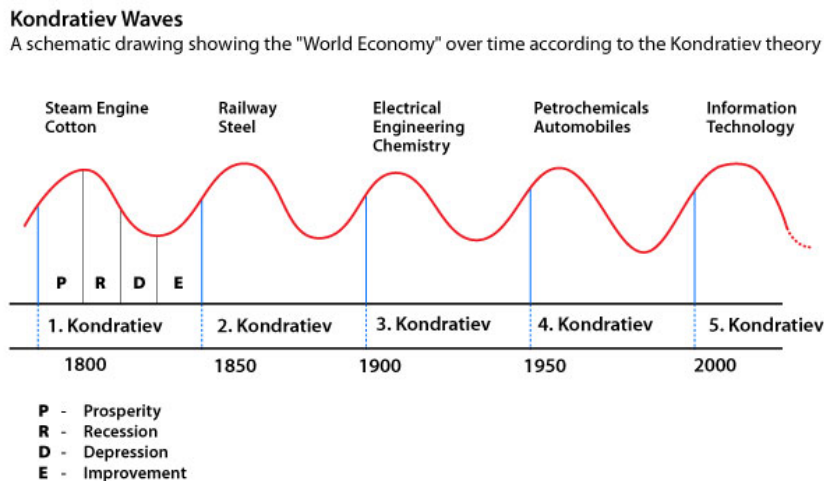
²² Wallerstein, 2002, s. 34-35.

²³ Wallerstein, 2002, s. 35-36.

²⁴ Wallerstein, 2002, s. 36-37.

²⁵ Wallerstein, 2002, s. 37-38.

Ekonomi omformar sig då för att komma ur B-fasen, bland annat genom tekniska framsteg, omlokalisering av arbetskraften och höjda löner i centrumområdena för att öka efterfrågan på produkter, tills den än en gång hamnar i en ny A-fas av expansion. Wallerstein menar att det är igenom denna cykliska process av outsourcing och kommodifiering som det kapitalistiska världssystemet expanderar tills det inte längre finns något område att expandera till.²⁶

Figur 1. En grafisk representation av Kondratiev-cykeln, samt innovationer som bidrog med förnyad livskraft åt kapitalismen.²⁷

Det finns många olika teorier om när dessa vågor ska ha uppstått och vilka historiska perioder som är A-faser och vilka som är B-faser. Dessutom råder det ännu inte konsensus om hur långa dessa cykler är. Kondratiev menade själv att cykeln varade cirka 50 år och Wallerstein håller med honom i den teorin, men en ny modell av Daniel Šmihula sätter in tiden mellan 1600 och 2015 i fem cykler av olika längd, med en hypotetisk ny våg från 2015 till 2035. Vad gäller perioden hos denna uppsats skulle en klassisk Kondratiev-cykel placera övergången från början på en ekonomisk A-fas (P på Figur 1) till en annan skulle ligga runt cirka 1840 och 1900. Šmihula sätter faser mellan 1780 och 1880.

I denna cykliska kapitalism blir rasism och frågor angående periferin av yttersta vikt för kapitalismens framgång. Omstruktureringen av arbetskraft kräver en makthierarki, där kolonialismen och imperialismen har varit nödvändiga verktyg för att

²⁶ Wallerstein, 2005, s. 57-59.

²⁷ <http://www.irenses.ie/2010/04/27/kondratiev-wave-economic-theory/>, 2011-02-24.

smörja maktens hjul. Genom att underlätta denna cykliska kapitalistiska process stödjer rasism kapitalism och vice versa.

Etienne Balibar och rasismens former

Där Wallerstein många gånger är vag och ospecificerad i sina resonemang kring rasismens logik och effekter är Etienne Balibar mer specifik, även om han fortfarande försöker täcka det enormt stora och mångfacetterade fenomen som rasismen är under en generell mall. Som han menar är rasismen, såväl som gemenskapen som bildas av att dela upp jordens befolkning i raskategorier, ett konstant fenomen i det att det fortfarande existerar under de goda ekonomiska tiderna.²⁸ Det är däremot under de dåliga ekonomiska tiderna som de får den exkluderande och aggressiva form som samhället i stort associerar med ordet "rasism". En av huvudanledningarna till detta skifte anser han vara en övergång från en diskussion om rättigheter till en diskussion om privilegier som äger rum i tider av ekonomiska svårigheter, där folkets stora massa återgår till en rasgemenskap för att rättfärdiga sin exklusivitet.²⁹ Rasgemenskapen är här i Balibars mening ett resultat av den kapitalistiska hegemonin: "Aktörernas själva identitet är beroende av den process genom vilken hegemonin upprättas och bevaras."³⁰

Ett av de verktyg Balibar använder för att kunna skilja mellan de olika formerna av rasism är en indelning i fem olika dualismer: *teoretisk* kontra *spontan rasism*, *inre* kontra *yttre rasism*, *självreferentiell* kontra *heteroreferentiell rasism*, *institutionell* kontra *sociologisk rasism*, samt *förtrycks-* kontra *förintelserasism*. Genom den första indelningen, teoretisk kontra spontan rasism, skiljer han mellan rasism baserad på vetenskapliga argument och på "fördomar" och känsloladdade argument. Men den andra indelningen, inre kontra yttre rasism, skiljer han mellan rasism emot minoriteter inom det nationella rummet och extrem främlingsfientlighet riktad emot delar av omvärlden. Den tredje indelningen, självreferentiell kontra heteroreferentiell rasism, bygger på en motsättning mellan rasism som syftar på den egna rasens överhöghet och den som syftar på andra rasers underlägsenhet. Med den fjärde indelningen, institutionell kontra sociologisk rasism, skiljer han på rasism ifrån institutioner och ifrån samhället i stort. Den liknar

---

²⁸ Balibar, Etienne, "Finns det en "nyrasism"?", Balibar & Wallerstein, *Ras, nation, klass: Mångtydiga identiteter*, Göteborg 2002, s. 35.

²⁹ Balibar, Etienne, "Rasism och kris", Balibar & Wallerstein, *Ras, nation, klass: Mångtydiga identiteter*, Göteborg 2002, s. 291.

³⁰ Balibar, Etienne, "Förord", Balibar & Wallerstein, *Ras, nation, klass: Mångtydiga identiteter*, Göteborg 2002, s. 19.

den första indelningen, men Balibar poängterar att institutionell rasism inte behöver bygga på vetenskapliga rasteorier. Med den femte indelningen, förtrycks- kontra förintelserasism, åtskiljes rasism menad att hålla en grupp inom samhället i schack (en "inkluderande" rasism) från rasism menad att förinta eller fördriva en grupp från samhället (en "exkluderande" rasism). Han medger själv att den huvudsakliga funktionen av dessa indelningar är att förtydliga hur vissa typer av rasism yttrar sig och för att förenkla redogörelser av historiska förlopp.³¹

Precis som Wallerstein menar Balibar att rasismen inte bör ses som skild ifrån universalismen, utan som en motsägelsefull del av den. Nationalismen och rasismen har ett för honom intressant förhållande, där rasismen etablerar sig som en form av "övernationalism".³² Där nationalismen talar om en gemenskap inom nationen, men ändå uttrycker en viss oklarhet kring var gränserna mellan en engelsman och en fransman går och möjlighet att övergå från en nationalitet till en annan, talar rasismen om klassificering; en vetenskaplig indelning av nationer. Ett barn med en norsk förälder kan bli svensk enligt nationalismen, men rasismen säger att ett barn med en förälder från Ghana kommer fortsätta vara en afrikan.³³ Dock är rasismen så pass motsägelsefull, enligt Balibar, att den har en viss internationell prägel:

Kolonialismens arv är i realiteten en skiftande kombination av ständig exteriorisering och "inre exkludering". Den kan man också konstatera när man ser hur det imperialistiska överlägsenhetskomplexet bildades. De koloniala kasterna av olika nationalitet (engelsk, fransk, nederländsk, portugisisk och så vidare) skapade *tillsammans* idén om en "vit" överlägsenhet, om ett civilisationsintresse att försvara mot vildarna.³⁴

Rasistiska läror talar om en europeisk gemenskap som sträcker sig över nationsgränser och även till USA. Kampen emellan "de civiliserade" och "de ociviliserade" från andra länder reproduceras inom den egna nationen och den egna nationalismen. Arenorna där kolonialismen utspelade sig var här viktiga för att visa på den rasmässiga överhögheten, särskilt genom en social kontroll av de erövrade områdena. Det här refererar Balibar till som *interiorisering av det yttre*. Dessutom finns element inom nationen som rasismen inte accepterar som en del av gemenskapen, utan ses som ett undantag av den

---

³¹ Balibar, Etienne, "Rasism och nationalism", Balibar & Wallerstein, *Ras, nation, klass: Mångtydiga identiteter*, Göteborg 2002, s. 61-63.

³² Balibar, 2002, s. 90.

³³ Balibar, 2002, s. 85-88.

³⁴ Balibar, 2002, s. 66.

nationalistiska gemenskapen. Här är judiska och romska befolkningar ett tydligt exempel, men det kan mycket väl appliceras till dagens muslimska befolkning i många nationer. Balibar refererar till detta koncept som *exteriorisering av det inre*.³⁵

Men den formen av *interiorisering av det yttre*, som tecknar den horisont mot vilken föreställningarna om "ras" och "etnicitet" spelas ut, kan bara abstrakt skiljas från de skenbart antitesiska formerna av *exteriorisering av det inre*.³⁶

Rasismen talar här inte bara om nationen som den ultimata gemenskapen, men dikterar även hur denna gemenskap ska se ut baserad på en större rasbaserad världsuppfattning. *Interiorisering* och *exteriorisering* är här relevanta begrepp för hur rasismen agerar, särskilt när det gäller dess förhållande till ekonomin.

När vi så kombinerar Wallersteins och Balibars respektive syn på rasism kan vi se den som en övergemenskap som hjälper världssystemet att eliminera kostsam arbetskraft och effektivisera den kapitalistiska processen. Balibar skriver:

Det är som genom ett tillskott av universalitet, genom skapandet av en supranationalism, som ideologin om kampen mellan raserna på sätt och vis har kunnat begränsa klasskampens universalism och ställa en annan "världsuppfattning" mot den."³⁷

Edward Said och konstruktionen av "den Andre"

Rasismen är däremot inte någonting som återskapas bara under ekonomiskt svåra tider, utan bör snarast ses som en latent undermedveten världsuppfattning. Jag vill här använda Slavoj Žižeks uttryck: "Unknown knowns".³⁸ Med det menar han kunskap och mentalitet som vi har utan att vi reflekterar kring eller vet om att den finns. Som exempel talar han om artighet och oskrivna regler där det finns tydliga regelverk över hur man ska bete sig för att undvika konflikter. Žižek kopplar denna företeelse till Lacans tolkning av "den Andre" och talar mycket om konflikter som ett resultat av "the overproximity of the neighbour". De undermedvetna reglerna är en barriär för att skydda en ifrån konflikter med "den Andre".

---

³⁵ Balibar, 2002, s. 65-67.

³⁶ Balibar, 2002, s. 67.

³⁷ Balibar, 2002, s. 95.

³⁸ <http://lacan.com/zizek-iraq2.htm> 2011-01-08, <http://www.lacan.com/zizekempty.htm> 2011-01-08, <http://www.youtube.com/watch?v=K5WNcRoCXXM>, från ca. 43:30, 2011-01-08.

Här vill jag skilja mig en aning ifrån hans tolkning. Jag håller med om den lacaniska synen på konstruktionen av "den Andre" som en produkt av vårt undermedvetna och grundläggande kopplat till vårt språk, men jag tror att det bästa sättet att applicera Žižeks frasering är att kombinera den med Edward Saids resonemang om konstruktionen av den orientaliska Andre. Said talar om "Orienten" som en produkt av orientaliska studier från Napoleon och framåt, genomförda av koloniala makter. Hans tes är att västvärldens uppfattning av "Orienten" säger mer om Väst och imperialism än om den faktiska Mellanöstern.³⁹ Den orientaliska bilden av den Andre utanför Europa och Nordamerika som en oföränderlig varelse, med alla de stereotyper som den innefattar, är inte bara en produkt av en akademisk ekokammare, utan även en undermedveten symbolisk distinktion. Symbolerna är till viss del föränderliga, men finns i någon mån fortfarande kvar i folks undermedvetna. Det är däremot först när rasismen uppmuntras och ges spelrum i svåra ekonomiska tider som konstruktionen av den Andre återuppstår i sitt fulla spektrum och accepteras, fram till dess att ekonomin återhämtar sig och idén inte längre är acceptabel. Även i detta fall är däremot uppfattningen av den Andre som annorlunda fortfarande kvar som en undermedveten dikotomi. På många vis liknar denna idé vad Said själv kallade "latent orientalism":

Jag gör här en uppdelning mellan en nära nog omedveten (och verkligen ogripbar) inställning som jag ämnar kalla *latent orientalism* och olika klart formulerade synpunkter på orientaliska samhällen, språk, orientalisk litteratur, historia, sociologi, och så vidare som jag ämnar kalla *manifest orientalism*. De förändringar i kunskapen om Orienten som går att urskilja finns nästan uteslutande inom den manifesta orientalismen. Samstämmigheten, stabiliteten och beständigheten hos den latent orientalismen är mer eller mindre konstant.⁴⁰

Det är just som Saids "latent orientalism" beskrivs som jag menar att en "latent rasism" agerar, som en undermedveten världsuppfattning i den kollektiva västerländska kulturen. Genom att skilja mellan den latent och manifesta rasismen är det dels lättare att urskilja hur rasismen agerar och dels tydligare vad som tillskrivs när jag kallar ett uttryck rasistiskt. Den latent rasismen är även viktig för att demonstrera maktförhållandet emellan S:t Barthélemy och den svenska riksdagen.

---

³⁹ Said, Edward, *Orientalism*, Stockholm 1997, s. 14.

⁴⁰ Said, 1997, s. 206.

Material och avgränsning

Materialet jag har analyserat är riksdagsprotokoll relaterade till S:t Barthélemy. Huvudsakligen diskuterar dessa eventuella försäljningar av ön till andra kolonialmakter, men även slavemancipation. I min undersökning har jag inkluderat jag material från 1840, då motionen om förbudet av slaveriet först lades fram, och fram till 1875, då ön såldes till den franska republiken. År 1840 var en väldigt viktig brytpunkt av flera anledningar. För det första genomfördes en departementalreform 1840 som gav mer utrymme åt riksdagen i förhållande till kungen, vilket gör det intressantare att undersöka åsikterna i riksdagen efter denna övergång. För det andra är det först 1840 som praktiska förslag på hur man skulle förändra förvaltningen av ön, antingen genom att göra den till en "undersåtlig skänk till K. Mt." eller att överlämna den till Danmark, lades fram av medlemmar av riksdagsständerna. Tidigare hade endast kungen år 1828 gett förslag om att potentiellt sälja ön om det skulle finnas förmånliga villkor, en motion som mötte begränsat motstånd i riksdagen.⁴¹ För det tredje förbjöds slaveriet 1840, vilket gör det möjligt att undersöka rasistiska diskurser kring öns försäljning utan att fastna i ett jämförelseperspektiv med den större ondskan slaveri. Det signifikanta i en slavlös koloni och idéerna kring den kan gå förlorat om det jämförs med det systematiska slavväldet i Karibien. Jag kan inte heller ge rättvisa åt en tillräcklig jämförelse mellan de två.

Jag kommer att diskutera själva förbudet av slaveri och emancipationen av slavbefolkningen på ön som ett startskott för försämrade ekonomiska möjligheter på ön. De större sociologiska och politiska aspekterna kommer jag däremot att lämna till senare studier. Slaveriet är i sig självt ett väldigt intressant och viktigt ämne att diskutera, men den enorma mängden faktorer som måste inräknas i en diskussion om rasism i ett slavsamhälle skulle antagligen göra uppsatsens analys empiriskt baktung. Särskilt skulle det krävas annat material än riksdagsprotokollen, eftersom dessa är väldigt sparsamma i sina diskussioner kring slaveriet på S:t Barthélemy. Att då jämföra försäljningen av S:t Barthélemy från ett källmaterial med slaveridiskussioner från ett annat, kan lätt bli att jämföra äpplen och päron. Det är fullt möjligt, men kräver mer utrymme. Dessutom anser jag att perioden efter slaveriets förbud är särskilt intressant, eftersom den endast sparsamt har undersökts och då aldrig ur ett särskilt kritiskt perspektiv. Jag har undersökt de motioner i riksdagen innan 1840 som innehåller större

---

⁴¹ Det enda kravet som lades fram var att Norge inte skulle få några fördelar av försäljningen.

diskussioner angående öns existensberättigande, men kommer inte att ta upp dem om jag inte tror mig kunna göra en poäng av ett större perspektiv. Fokus kommer ändå att ligga på perioden efter 1840, av de anledningar jag visat ovan.

Riksdagsprocessen under 1800-talet var huvudsakligen baserat på en dialog emellan riksdagen, kungen och utskotten. Riksdagen bestod fram till 1866 av fyra ständer: riddar- och adelsståndet, prästståndet, borgarståndet och bondeståndet. Representanter från dessa fyra ständer träffades under riksmöten, som kunde vara väldigt sporadiskt utplacerade med åren. Efter 1866 var däremot riksdagen uppdelade i två kammare, vars representanter valdes in demokratiskt.⁴² Utskotten bestod av olika representanter ifrån ständerna respektive kamrarna som var insatta i vissa frågor. Det utskott jag kommer diskutera mest är riksutskottet, vilket var det mäktigaste utskottet i riksdagen. Riksdagsledamöter kunde lägga fram motioner som behandlades av utskotten. Ett utskott lämnade således ett förslag som ständerna eller kamrarna biföll eller skickade tillbaka för remiss. Beroende på hur många ständer eller kammare som bad om remiss kunde utskottet välja att inte justera sitt förslag eller be om en omröstning för specifika ändringar; de kunde välja att inte ändra förslaget överhuvudtaget. Ett utskott kunde dessutom välja att lägga fram ett förslag utan att en riksdagsledamot lagt fram en motion. Kungen lade fram skrivelser med jämna mellanrum som rapporter om olika frågor. S:t Barthélemy var ett område som kungen lade fram rapporter för riksdagen om vad som skedde då och då. Kungen kunde även lägga fram kungliga propositioner som behandlades som riksdagsmotioner och signerade de beslut som riksdagen och utskotten godkände.

Alla motioner, propositioner och diskussioner kring S:t Barthélemy står listade i riksdagsregister under "Barthelemy, S:t", tillsammans med beskrivningar av ämnet och sidhänvisningar till när de diskuteras i ständerna eller kamrarna. Därför är det lätt att få en bra översikt över de diskussioner som skedde i riksdagen. Jag har här valt att fokusera på de diskussioner där ämnet rör sig kring försäljning, slaveriförbudning och slavemancipation. Efter att ha undersökt dem har jag kommit fram till tolv motioner som jag anser är intressanta att diskutera och passar att analysera utifrån Balibars begrepp "interiorisering" och "exteriorisering". Jag kommer att bifoga sidor av riksdagsregistret för att ge en bild av vilka motioner som lades fram. (Se bilaga 1.)

---

⁴² Kraven på rösträtt var att man hade fyllt 21, var man och ett visst taxeringsvärde, vilket 1866 innefattade drygt 20% av den manliga befolkningen. Allmän rösträtt instiftades först 1919.

Rent källkritiskt är jag medveten om den officiella naturen av riksdagsprotokoll. Talarna har inte alltid möjlighet att vara ärliga eller tala rakt på sak. Den machiavelliska och realpolitiska naturen av utrikespolitiken kan gå förlorad när talarna ska framställa sina tankegångar som av ren ideologisk natur. Med dessa tankar i bakhuvudet måste man tolka riksdagsprotokollen. Däremot finns inte dagens stigma angående rasism under denna period och det finns föga anledning att tro att debattörerna skulle behöva dölja sina rasistiska tankegångar. Enligt Wallerstein är det snarare rasismen som ideologi som täcker över realekonomiska bekymmer och stödjer det kapitalistiska systemet.⁴³ Här vill jag också citera Benedict Andersons diskussion om den "officiella nationalismen".

In almost every case, official nationalism concealed a discrepancy between nation and dynastic realm. Hence a world-wide contradiction: Slovaks were to be Magyarized, Indians Anglicized, and Koreans Japanified, but they would not be permitted to join pilgrimages which would allow them to administer Magyars, Englishmen, or Japanese. The banquet to which they were invited always turned out to be a Barmecide feast. The reason for all this was not simply racism; it was also the fact that at the core of the empires nations too were emerging – Hungarian, English, and Japanese. And these nations were also instinctively resistant to 'foreign' rule. Imperialist ideology in the post-1850 era thus typically had the character of a conjuring-trick. How much of it was a conjuring-trick is suggested by the equanimity with which metropolitan popular classes eventually shrugged off the 'losses' of the colonies, even in cases like Algeria where the colony had been legally incorporated into the metropole. In the end, it is always the ruling classes, bourgeois certainly, but above all aristocratic, that long mourn the empires, and their grief always has a stagey quality to it.⁴⁴

Nationalismen, som den etablerade sig hos stater under 1800-talet, kan ses som en diplomatisk illusion för att skapa enighet och rättfärdiga kolonialism genom att göra kolonin till en officiell del av den större staten. Samtidigt var det fortfarande en skillnad mellan kolonins och "hemlandets" invånare, där de realpolitiska förhållandena kunde förändra den officiella nationalismens gränser. Med Andersons iakttagelser i åtanke bör vi ställa oss aningen kritiska till den nationalism som åberopas i riksdagsprotokollen, speciellt i de sammanhang som rör kolonier. Trots att Anderson huvudsakligen pratar om monarkers ställning till den folkliga nationalismen kan man förstå hur den ledande politiska eliten i landet hade en direkt agenda att framställa sig själva som patriotiska

---

⁴³ Wallerstein, 2002, s. 54-55.

⁴⁴ Anderson, 1991, s. 110-111.

och alltid värnande om "folket" och "Sverige". Att förutsätta att de ljög tjänar ingenting till, men vi bör inte ta deras kärleksförklaringar till Sverige på orden.

Metod

För att genomföra mitt syfte att undersöka rasismens förändring och dess koppling till nationalismen och ekonomin kommer jag att använda mig av en kvalitativ närläsning, som huvudsakligen tar formen av en undersökning av skrifternas syftning och de åsikter som presenteras. Till stor del kommer jag att undersöka åsikter om möjligheten att ha kvar ön som en del av Sverige eller ej och se vilka argument som presenteras i denna diskussion. Fokus i analysen kommer att vara de nationalistiska och rasistiska argument som läggs fram, men även deras förhållande till talarens syn på S:t Barthélemy's ekonomiska läge. Att kunna påvisa en länk mellan deras ekonomiska förhoppningar och framtidstro och deras syn på kolonin som en del av nationen är av yttersta vikt och kommer vara mitt huvudsakliga verktyg för att demonstrera diskussionens förhållande till världssystemet.

När det ses som relevant kommer jag även att undersöka de diskursiva aspekterna av diskussionerna, men denna analys kommer inte utgöra huvuddelen av uppsatsen. Det är här som Said, tillsammans med Lacan och Žižek kommer att spela in. Undermedvetna tankegångar kring S:t Barthélemy är av stor vikt, speciellt eftersom de kan ge oss fler ledtrådar angående synen på kolonialism i riksdagen. Denna mentalitetsanalys kommer antingen att förstärka styrkan i argumentet för världssystemanalysen eller problematisera den. Oavsett vilket, är resultatet önskvärt.

Wallerstein kan ses som en problematisk teoretiker att använda i och med att hans världssystemmodell är generaliserande i många avseenden. Självklart kommer jag att vara kritisk till hur applicerbar teorin är och när den måste justeras för att förklara det specifika i S:t Barthélemy och Sverige. Däremot ska man inte underskatta det användbara i Wallersteins teori, nämligen ett ramverk där ekonomiska, politiska och sociala faktorer inkluderas och kopplas samman. Dessa kommer ibland att behandlas för sig, genom Balibar och Suids teorier, men Wallerstein ger en bra bild av sammanhanget som skapat situationen. Att använda Wallerstein är också ett tillfälle för att se hur applicerbar hans makrohistoriska syn är på det specifika.

Jag är inte ute efter att hitta alla rasistiska uttalanden i riksdagsprotokollen och räkna ut när de är mest förekommande, utan att undersöka hur och när rasism och

Ale Pålsson
HISM63

nationalism används som ett hjälpmedel på den officiella politiska arenan för att rättfärdiga ekonomiskt relevanta beslut. Eftersom en nationalstats gränser är konstruerande av ideologi, borde ideologiska uttalanden avslöja när S:t Barthélemy ses som en interioritet och när ön ses som en exterioritet.

Disposition

Först kommer jag att presentera S:t Barthélemys historia, både dess grundande som koloni och Sveriges ägande av den fram till försäljningen 1878. Dessutom kommer jag att göra en kort redogörelse för Sveriges ekonomi under senare delen av 1800-talet och även rasismens historia, särskilt den vetenskapliga rasismen. Analysen kommer därefter att presenteras kronologiskt från 1840 till 1878, där tolv olika motioner, utskottsförslag och kungliga propositioner kommer att analyseras, tillsammans med diskussionerna kring dem. I min framställning kommer jag först att referera till protokollens fulla namn, men för att spara plats kommer jag senare att förkorta denna referering till stånd, volym, år, publiceringsplats och sidnummer, samt vid motioner och beslut, vilket datum de proklamerades. När det finns en skillnad mellan året då frågan diskuterades och när protokollen trycktes kommer jag referera till diskussionsåret. På grund av att vissa motioner är snarlika eller uppstår i samma period som svar på eller utvecklingar av tidigare motioner, har jag fattat beslutet att analysera vissa motioner samtidigt, för att förenkla för läsaren och förtydliga deras kontextuella samtidighet.

Jag kommer till största delen att leta efter retoriska tendenser och ämnen som rör vid rasism och nationalism, men sådana partier kommer även att sättas under en teoretisk lins genom vilka likheter, skillnader och förändringar binder samman de olika motionerna. Därefter kommer jag att problematisera mina resultat ytterliga, genom att sätta in riksdagsdiskussionerna i en historisk kontext och diskutera dem i förhållande till världssystemet i stort. Här kommer jag även att diskutera hållbarheten av Wallersteins och Balibars teorier, samt diskutera vad som kan behöva justeras för att teorin ska bli mer applicerbar. Bland annat kommer jag att jämföra Kondratiev-cykeln och Šmihulas alternativa cykel med ekonomhistorikern Rodney Edvinssons analys av den svenska ekonomin.

Den svenska kolonin, ekonomin och tron på raskategorier

S:t Barthélemy – slaveri och transitohandel

S:t Barthélemy, först kallad Ouanalao av den karibiska befolkningen, var bland de första öarna som upptäcktes av Christofer Columbus, antingen 1492 eller 1493. Ön koloniserades först 1648, men blev attackerad av kariber och övergiven. År 1659 startades en ny på ön franska utvandrare, som nu ägdes av johannitriddarna på Malta och år 1665 köptes ön av ett franskt västindienkompani, därefter 1674 hamnade den i den franska kronans ägo. Ön anfölls flera gånger och erövrades av England 1689, men skulle komma att växla ägare mellan England och Frankrike flera gånger under 1700-talet, för att slutligen ägas av den franska kronan 1764. Förutom att ön involverades i krigen mellan England och Frankrike under 1700-talet var den även ett mål för pirater och kapare. Indigo odlades tidigt på ön, men även trä, spannmål, potatis, bomull och tobak var en del av handeln på S:t Barthélemy. Hamnen på ön användes, förutom för handel med kolonialvaror, även för skeppsreparation. Slaveri förekom på ön från 1600-talet, som i resten av Västindien.⁴⁵

Sverige kom i besittning av ön 1784, som ett resultat av förhandlingar med Frankrike år 1779 om handel och allianser i skuggan av den amerikanska revolutionen. I utbyte mot S:t Barthélemy fick Frankrike rätt att handla i Göteborg, i stället för Wismar i Tyskland, som vid detta tillfälle var i svensk ägo.⁴⁶ Det finns även de som menar att denna överenskommelse endast var symbolisk, som en täckmantel för större diskussioner om allianser och subsidier.⁴⁷ År 1784 fanns det knappt under 1 000 människor på ön, varav 280–400 var slavar, beroende på vilka källor man använder.⁴⁸ År 1787 ska befolkningen ha ökat till ungefär 1 500 människor. De flesta svenskar på ön var tjänstemän och soldater, men det fanns även tusentals finländare som försökte resa till S:t Barthélemy för att söka lyckan. Intresset blev till slut så omfattande att man 1786 förbjöd dessa färder.⁴⁹ Det fanns resurser på ön och bomullsodling var vanligt, men det var genom transitohandeln, att agera som en neutral hamn i krigstid, som de största inkomsterna tillföll kolonin. När amerikanska skepp tvingades bort från engelska

---

⁴⁵ Hellström, 1987, s. 41-42.

⁴⁶ Hellström, 1987, s. 47.

⁴⁷ Hellström, 1987, s. 48, refererar till Waller, Sture *Det svenska förvärvet av S:t Barthélemy: Huvuddragen av de svensk-franska förhandlingarna och parternas syften*, 1953 och *S:t Barthélemy 1785–1801: Yttre förhållanden, handelspolitik och statsfinansiell betydelse*, 1954.

⁴⁸ Hellström, 1987, s. 55.

⁴⁹ Hellström, 1987, s. 56.

hamnar 1784–87 blev S:t Barthélemy populärare som hamn. Handeln ökade från 1785–87 och man hade 1 082 främmande skepp under perioden mars-december 1787, men när brittiska skepp förbjöds att besöka dessa neutrala hamnar sjönk antalet snabbt.⁵⁰

Den andra högkonjunkturen började vid stormaktskonflikten 1792, då Frankrike i och med den franska revolutionen förklarade krig mot Österrike. Den massiva konflikten som skulle fortgå fram till 1815 ledde till problem för handeln, vilket öppnade upp för andra handelskanaler i Västindien.⁵¹ År 1796 började S:t Barthélemy gå med vinst och från 1795 till 1799 ökade intäkterna från 3 515 till 13 006 spanska piastrar. Öns befolkning fortsatte att öka och vid år 1800 hade öns huvudstad Gustavia över 5 000 invånare och var Sveriges sjätte eller sjunde största stad. Som mest ska ön ha haft över 6 000 invånare, varav cirka 2 500–3 000 var slavar.⁵² Trots det sågs man inte positivt på ön och efter mordet på Gustaf III fördes diskussioner med Frankrike och USA om att sälja S:t Barthélemy eller att byta ut den emot Puerto Rico.⁵³ Krigstillståndet mellan Sverige och Frankrike år 1805 komplicerade ytterligare situationen. 1807 blev S:t Barthélemy anfallen av Frankrike, men utan fransk framgång. Åren 1809–10 erövrade England de närliggande franska kolonierna Guadeloupe och Martinique, vilket stoppade den direkta faran. Det svenska kungahuset fick Guadeloupe av England 1813, men sålde den redan 1814 till Frankrike.⁵⁴ Summan användes för att betala av Sveriges statsskuld och i ersättning fick kungahuset en årlig ränta av riksdagen.⁵⁵ Denna "Guadelouperänta" skulle finnas kvar ända fram till 1983.

Högkonjunkturen som kom med stormaktskonflikten och fortsatte med napoleonkrigen varade lika länge som kriget som skapade den. År 1815, året då Napoleon besegrades vid Waterloo, tjänade Sverige 118 395 spanska piastrar. År 1816 var intäkten knappt hälften av vad den varit föregående år.⁵⁶ Riksdagen och kungahuset var fullt medvetna om läget och 1818 kom beslutet att sälja ön om det kunde ske på "billiga villkor"⁵⁷ och 1824 slutade S:t Barthélemy helt att gå med vinst.⁵⁸ En viss uppgång skedde däremot från 1826, i och med att engelska hamnar stängdes för

---

⁵⁰ Hellström, 1987, s. 57-58.

⁵¹ Hellström, 1987, s. 76.

⁵² Hellström, 1987, s. 77-78.

⁵³ Hellström, 1987, s. 79.

⁵⁴ Hellström, 1987, s. 104-105.

⁵⁵ Riksdagsbeslut, 1815, s. 57-60.

⁵⁶ Hellström, 1987, s. 107.

⁵⁷ Riksdagsbeslut, 1818, s. 644-645.

⁵⁸ Hellström, 1987, s. 130.

amerikanska skepp, men den varade bara till 1831. Befolkningen minskade och 1835 levde 3 548 människor på ön, varav 981 var slavar. Englands slavemancipation var stora nyheter och ledde till raskravaller i Gustavia. Flera slavar flyttade eller blev friköpta.⁵⁹ Ekonomin försämrades och efter 1830 blev öns intäkter aldrig högre än 10 000 spanska piastrar. Orkanen 1837 ledde till stora utgifter för reparation och försöken att öka intäkterna, genom till exempel att odla och sälja ananas, lyckades inte stoppa öns ekonomiska nedgång. Från 1854 betalade riksdagen årligen 6 000 riksdaler i underhåll av ön, ett belopp som steg till 25 000 från 1868.⁶⁰ Befolkningen minskade stadigt i Gustavia och var år 1872 endast 841 personer. Landsbygdsbefolkningen var å andra sidan stabil och var år 1872 upp emot 1 500 personer.⁶¹

Många försök att sälja ön skedde under denna ekonomiska nedgång, främst till USA men även till England och Italien. När förhandlingarna med Italien havererade 1876 vände man sig åter igen till Frankrike. Försäljningen skedde till en ytterst liten kostnad för Frankrike. De betalade 320 000 franc i pension till tjänstemännen på S:t Barthélemy och 80 000 franc till Sverige som skulle spenderas på ett sjukhus eller liknande byggnad på kolonin. Riksdagen fick ingenting annat än en förlorad utgift.⁶²

Sveriges förändrade ekonomi

Under den senare delen av 1800-talet genomgick Sverige förändringar inom ekonomin, mycket som ett resultat av industrialiseringarna i England, USA och Frankrike. I och med att industrier började växa fram i dessa länder ökade efterfrågan på flera varor. Svensk exportindustri, som kunde bidra med råvaror som havre och trä, växte kraftigt. Järn- och stålindustrin växte också, men något långsammare.⁶³ I och med denna nya efterfråga började dessa exportindustrier förlita sig mer på en industrialisering och mekanisering. Sågverksindustrin i synnerlighet expanderade kraftigt, men var inte ensam.⁶⁴ Tillväxten i exportindustrin och den medföljande industrialiseringen av exportvaruproduktion kan ses som anledningen till att Sverige blev ett industriland.⁶⁵ Jordbruket var däremot den största näringen under hela 1800-talet.

---

⁵⁹ Hellström, 1987, s. 158-159.

⁶⁰ Hellström, 1987, s. 183.

⁶¹ Hellström, 1987, s. 185.

⁶² Hellström, 1987, s. 184.

⁶³ Schön, Lennart, *En modern svensk ekonomisk historia: Tillväxt och omvandling under två sekel*, Stockholm 2000, s. 141-143.

⁶⁴ Schön, 2000, s. 169-174.

⁶⁵ Schön, 2000, s. 148.

Exportindustrins tillväxt var även kopplad till flera andra faktorer.

Arbetsmarknaden blev mer öppen med ökad tullfrihet under 1850-talet och fri rörlighet inom Sverige 1860. Sverige blev nu ett frihandelsland och infrastrukturen förbättrades. I linje med industrialiseringen lades järnväg under 1850-talet, först finansierad av privata aktörer, men till slut av riksdagen.⁶⁶ Samtidigt som Sverige internationaliserades genom tullfrihet och ökad export ledde de växande industrierna utomlands även till att många sökte sig utomlands. De flesta åkte till Amerika, men även till de andra industrialiserade europeiska länderna. Till stor del berodde denna emigration på efterfråga på arbetskraft hos de växande industrierna utomlands. Även om arbetskraft efterfrågades i Sverige var denna efterfrågan periodvis svagare eller starkare och när den var svag sökte sig många utomlands.⁶⁷

Trots den massiva emigrationen fanns det ändå en högkonjunktur från 1850-till 1870-talet, där Sverige växte ekonomiskt. Däremot skedde under 1870-talet en övergång från högkonjunktur till lågkonjunktur. Ökade investeringar i Sverige gav både högre löner och bättre sysselsättning, men när investeringarna inte ledde till lönsamhet uppstod en kris i den svenska ekonomin. Vändpunkten kom 1878 och ledde till konkurs för många investerare. Industrialiseringen saktade och än en gång förlitade sig Sverige på jordbruket för ekonomisk stabilitet.⁶⁸

1800-talsrasismens ursprung

Rasism är ett koncept som är svårt att beskriva från alla olika perspektiv, på grund av de olika betydelser som ordet har fått. Islamofobi och invandrarfientlighet är åsikter som inte alltid passar in i en strikt rasbaserad uppdelning, samtidigt som xenofobi, rädslan för främlingar, ibland ses som ett substitut för rasism. Islamofobi är ett koncept som av vissa anses bör skiljas från rasism, i och med att det inte handlar om biologi utan religion. Andra menar däremot att trots att de vänder sig mot religionen, bygger rädslan för denna religion väldigt ofta på en rasistisk världsuppfattning. Balibar kallar just den moderna rasismen utan raser för "differentialistisk rasism."⁶⁹ Dessutom finns det på det andra sidan av spektrumet ett problem med att likställa xenofobi med rasism. Rasism bygger inte bara på rädsla av det främmande, utan på en uppdelning emellan olika

---

⁶⁶ Schön, 2000, s. 154-161.

⁶⁷ Schön, 2000, s. 144-145.

⁶⁸ Schön, 2000, s. 187-201.

⁶⁹ Balibar, 2002, s. 38-40.

etniska grupper, baserat antingen på vetenskapliga påståenden, ideologi eller religion. Främlingsfientligheten i antika Grekland eller Rom har inte samma strukturella dimension som antisemitismen under medeltiden eller 1800-talets vetenskapliga rasism.⁷⁰

Antisemitismen kan i mångt och mycket kallas för den första rasismen, i det att en grupp demoniserades som en grundläggande del av den kristna ideologin. Andra grupper från Afrika, Asien och Amerika drabbades också, men det var en diskriminering som kunde omvändas genom religiös konvertering. Diskrimineringen av judar var så pass ovillkorlig att till skillnad ifrån muslimer och indianer kunde judar inte bli frälsta.⁷¹ Däremot skulle det spanska samhället under 1500- och 1600-talet få stor betydelse för det moderna samhällets rasism, i och med att språkbruket kring andra folkgrupper förändrades från religiösa skillnader till ett om "blod". Genom detta språkbruk banades vägen till en mer naturalistisk och essentialistisk rasism.⁷²

Den moderna rasismen, som växte fram under 1700-talet, byggde på en vetenskaplig uppdelning emellan olika folkgrupper. Carl von Linnés uppdelning mellan olika arter inkluderade även människor, som han 1735 delade upp emellan européer, indianer, asiater och afrikaner. Linné var inte ensam om att sortera och dela upp människor i olika grupper. Johann Friedrich Blumenbach gjorde 1776 en annan uppdelning, som han kopplade till skullformer. Denna applikation av upplysningsideal på en äldre främlingsfientlighet ledde till den moderna sekulariserade rasismen.⁷³

Under 1800-talet transformerades den vetenskapliga rasismen till att bli en allmän uppfattning bland kolonialmakterna, men det skedde inte ögonblickligen. Under 1700-talet hade den biologiska rasismen inte färgat kolonialmakternas språk, trots Linnés och liknande vetenskapsmäns påståenden. Trots det jämförde kolonialmakterna, precis som den vetenskapliga rasismen, jordens olika civilisationer. "Blod" hade en viss påverkan, men snarare som ett uttryck för släkt och ursprung.⁷⁴ Det fanns även en idé om klimat som en faktor i hur rasgrupper agerar, tron på att vissa folkgrupper var mer anpassade för vissa klimat var också vanlig, men klimatet spelade en helt annan roll än vad vi idag kan tycka att det gör. Klimatet sågs som en faktor i civilisationen där en

---

⁷⁰ Fredrickson, George M., *Rasism: En historisk översikt*, Lund 2005, s. 18-20.

⁷¹ Fredrickson, 2005, s. 30-33.

⁷² Fredrickson, 2005, s. 46.

⁷³ Fredrickson, 2005, s. 57-58.

⁷⁴ Wilson, Kathleen, *The Island Race: Englishness, Empire and Gender in the Eighteenth Century*, London & New York 2003, s. 11.

människas fysik, men psyke och moral, kunde också förändras av att vara i ett visst klimat allt för länge.⁷⁵ Långt in på 1800-talet var officerare och soldater som varit i kolonier sedda med viss misstänksamhet. Sjukdomen "nostalgi" sågs som en allvarlig åkomma från att vara i en koloni för länge.⁷⁶

Fram till mitten av 1800-talet var inte rasismen allmänt använd som en ursäkt för imperialism. Voltaire var en uttalad rasist och antisemit, men var mot slaveriet som han ansåg var motsatt det mänskliga förnuftet. Europa och USA genomgick en period med ökad tolerans mot andra etniciteter och religioner, parallellt med en starkare antropologisk skara av vetenskapsmän som talade om rasernas skillnader och de lägre rasernas sämre kvalitéer. Även om Charles Darwin och hans verk *Om arternas uppkomst* från 1859 har haft stor betydelse för rasbiologins framväxt, får man inte underskatta de vetenskapliga teorierna som framkom tidigare. Sedan är det viktigt att poängtera att utvecklingen av rasismen inte var likadan över hela västvärlden. Trots att den vid 1900-talets början var allmänt etablerad, hade den under perioden mellan mitten av 1800-talet och 1900-talet olika styrka och fokus i olika länder.⁷⁷

---

⁷⁵ Wilson, 2003, s. 73-74 & Taithe, Bertrand, *The Killer Trail: A Colonial Scandal in the Heart of Africa*, Oxford & New York 2009, s. 59-61.

⁷⁶ Taithe, 2009, s. 51-53. En bra genomgång av uttrycket nostalgis betydelse och historia går att finna i Johannisson, Karin, *Nostalgia: En känslas historia*, Stockholm 2001.

⁷⁷ Fredrickson, 2005, s. 61-73.

Moderlandet om kolonin

Motioner från 1840–41 – Slaveriets förbud

De fem motioner jag först kommer diskutera lades upp under en kort tidsperiod, och var mer eller mindre ett resultat av varandra. Den 19 maj 1840 lades en kunglig skrivelse fram av Karl XIV Johan som beskrev förhållandena på S:t Barthélemy. Kolonin gick inte längre med vinst och kungen trodde inte att denna konjunktur skulle förändras. Det hade uppstått vissa skador på grund av en storm och eftersom ön inte tjänade tillräckligt mycket pengar för att täcka dess kostnader utöver de skador stormen hade åstadkommit, såg situationen inte ljus ut för ön. Ingen tydlig rasism kan ses i denna skrivelse, och ingen nationalism utöver de formella beteckningarna. I skrivelsen kommenterade kungen till och med hur "ingen klagan öfver saknad beskydd försports från någon af dessa Kongl. Maj:ts aflägsna undersåtare."⁷⁸ Denna skrivelse startade en kedjereaktion, där totalt fyra motioner lades fram, två från borgarståndet, en från prästståndet och en från adels- och riddarståndet, där den första lades fram den 22 maj 1840 och den sista lades fram den 13 februari 1841. Jag kommer även inkludera en motion som lades fram ifrån bondeståndet 4 mars 1840 i samma diskussion.

Motionen från bondeståndet, framlagd av Bengt Gudmundsson, kritiserade Sverige för att ha en koloni där Sveriges konstitution inte applicerades. Han kritiserade slaveriet på ön och menade att det var:

ej wäl och ej wärdigt Swerige, att dess Lagstifning icke känner, huru ett Swerige tillhörigt land förwaltas; om dess innewånare åtnjuta Swenskmannarätt och frihet; om hela wärden deraf det moraliska rättetillståndet är sådant, att det bedrar Swenska namnet.⁷⁹

Dessutom ifrågasatte han öns lönsamhet och undrade om den "någonsin varit till nytta för Sverige" eller om inkomsterna hade mätt sig emot kostnaderna. Han menade att ön bör ställas under samma "styrelse och förvaltning som Sveriges öfriga Provincer" och misstänkte att de förluster som skedde på ön snarast var ett resultat av "öfwerdrifna löneanslag till Ghuweneur och Embetsmän, samt en utöfwer behofwet kostsam Garnison...". Motionen anspelar tydligt på nationalism i det att slaveriet ansågs besudla det svenska rikets ära, men den är inte särskilt rasistisk, utan närmast antirasistisk.

---

⁷⁸ Kunglig riksdagsskrivelse, *Bihang till riksdagsprotokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1840 och 1841, 1 Saml, 1 Afd, 20 Häft*, 19 mars, Stockholm 1840, s. 20-21.

⁷⁹ Motion av Bengt Gudmundsson, *Hederwärda Bonde-Ståndets Protocoller wid Lagtima Riksdagen i Stockholm år 1840, Andra Bandet*, 4 mars, Stockholm 1840, s. 523.

Gudmundsson ville applicera de universalistiska principerna av svensk lag bokstavligen och därmed inkludera S:t Barthélemy invånare. Vi ser här en interiorisering av S:t Barthélemy från Gudmundsson där han applicerade universalismens logik för att inkludera människor utanför Europa under Sveriges konstitutionella rättigheter. Vi kommer se att han inte var ensam, men att det var ganska få som var så pass radikala.

Den andra motionen, framlagd i borgarståndet den 22 maj 1840 av Thore Petré, anspelade på en liknande retorik, där slaveriet "[icke bör] tillräknas Svenska Nationen, som icke hyser några sympathier för grymheten och förtrycket." Petrés motion var mycket vagare än Gudmundssons, och pratade mer om hur "Rikets Ständer sig icke att med S:t Barthelemy styrelse och förvaltning taga ringaste befattning...".⁸⁰ I motionen föreslog Petré en utredning om öns inkomster och huruvida den svenska riksdagen skulle hållas ansvarig för dess utgifter. Man märker en mer ekonomisk prägel på denna motion, där Petré diskuterade historiken kring ön och riksdagens beslut, för att visa på hur ön och dess ekonomiska problem var kungens ansvar. Han syftade till ett riksdagsbeslut från 1812, där kungen fick det huvudsakliga ansvaret för ön "under vilkor, att öns administration icke skulle komma att belasta Svenska Statsverket, *ehvad inkomsterne blefve högre eller lägre*, utan öfverskotten, när sådane inträffade, användas till fyllande af i framtiden möjligen uppkommande brister."

Riksdagsbeslutet ifrån 1812 skulle komma att diskuteras mycket under de kommande åren, där riksdagen använde det som argument för varför de inte borde hållas ekonomiskt ansvariga för öns problem. Nationalismen är väldigt lik den i Gudmundssons motion, i det att slaveriet ses som en skam för Sverige och Sverige bör förbättra sitt anseende. Den svenska staten kunde antingen göra rätt för sig genom att inkludera S:t Barthélemy under den svenska konstitutionen eller skilja sig från ön. Petré såg däremot inget problem i sig med kolonin, utan liknade ön vid "det trogna Pommern" som hade "gått för Sverige förlorad."

Denna motion blev kompletterad av en annan medlem av borgarståndet, Herr Winge, som föreslog att ön skulle överlåtas till Carl XIV Johan som en undersåtlig skänk och därmed frigöra riksdagen ifrån det ekonomiska ansvaret för ön. Han antydde även en möjlighet att överlämna ön till den ryska tsaren, Nikolaus I, i utbyte mot Åland.⁸¹ Man kan märka av en viss förkärlek för Åland i jämförelse med S:t Barthélemy, men det var i

---

⁸⁰ Motion av Thore Petré, *Protocoll, Hållna hos Vålloflige Borgare-Ståndet vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1840, Andra Bandet*, 22 maj, Stockholm 1840, s. 828.

⁸¹ *Borgarståndet, Andra Bandet*, 1840, s. 1063.

detta uttalande oklart om denna jämförelse vilade på en rasistiskt grund, och inte bara en ekonomisk. Jag kommer att snart demonstrera att hans åsikt var baserad på latent rasism. Däremot kan man här se att Wings motion skiljde sig i det att han inte förespråkade att ge samma konstitutionella rättigheter för S:t Barthélemys invånare som de i Sverige hade. Den ekonomiska frågan tog överhand och kolonin sågs snarare som en exterioritet, särskilt i att den var utbytbar emot andra områden.

Samtliga tre motioner avslogs av statsutskottet. Thore Petrés motion ansågs vara "grundad på en förutsättning, som icke med rätta förhållandet öfverensstämmande", hänvisande till de tidigare motioner som Petré diskuterade och menade att han missuppfattat deras budskap. Statsutskottets metod att hänvisa till tidigare motioner för att visa hur upplagda motioner var irrelevanta användes flera gånger under denna period. 1812 års administrationsbeslut och 1818 års beslut om att försälja ön var återkommande referenser. Herr Wings beslut avslogs utan större förklaring och kring Bengt Gudmundssons motion menades att "Statsverket [skulle] komma att vidkännas stora uppoftningar i och för ön". Däremot uppstod en reservation av det sista beslutet att avslå Gudmundssons motion av Arvid Ribbing. Han menade att i och med att ön har en domstol med rätt att dra upp fall till Sveriges Högsta Domstol står den tekniskt sett under samma konstitution, men att slaveriet på S:t Barthélemy var ett undantag, som "står i strid med Svensk lag och Svensk ära". Slaveriet bör avskaffas menade Ribbing och avslutade med:

Svenska Nationen skall förmodligen lika beredvilligt, som den Engelska; då fråga om slafvars befrielse uppstått, derfore vilja göra uppoftningar; och icke finnas egennyttigt vårda sig om ön och dess invånare blott så länge, som någon Stats-inkomst däraf varit att förvänta.⁸²

I diskussionerna hos de olika ständerna fanns ingen som förespråkade att slaveriet skulle få fortgå. De diskussioner som uppstod var, förutom distinktioner mellan slaveri och slavhandel,⁸³ huruvida man skulle betala ersättning för slavarnas befrielse eller helt enkelt förbjuda slaveriet. Å ena sidan sågs det som orättvist att spontant förbjuda en vara som tidigare varit tillåten, å andra sidan ansågs det vara onödigt att lägga pengar på ersättning av en vara som var moraliskt problematisk. Den enklare och billigare

---

⁸² Statsutskottets betänkande N:o 14, *Bihang 4 Saml. 2 Afd. 8 Häft.*, 1840, s. 12.

⁸³ *Protocoll, hållna hos Högloflige Ridderskapet och Adeln, vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1840, Trettonde Häftet*, Stockholm 1840, s. 126-127. Slavhandel förbjöds 1813 och beläggs med dödsstraff 1830.

lösningen vore att helt enkelt neka slavägarna tillgång till sina illegala varor.⁸⁴ Det förekom ingen diskussion om möjligheten av att tjäna pengar på slaveriet och ön omnämndes sällan som en tillgång för Sverige. Emil von Troil menade att "Sverige icke [borde] blottställa sig för skymfen att vara en slaf-stat, derigenom att tillåta slafvar att finnas på sin enda ultramarinska besittning, en ofruktbar ö."⁸⁵ När man undersöker S:t Barthélemys ekonomi och märker att mycket mer pengar låg i transitohandeln än i slavekonomin är det inte så besynnerligt att få personer valde att försvara slaveriet, med tanke på det skamfyllda som låg i slaveriet vid denna tid.

Det fanns såklart de som såg möjligheter i öns framtid, som motionären Herr Winge: "Besittningen af den lilla ön S:t Barthelemy har på längre tid icke varit till någon nytta för Sverige; men deraf följer icke, att den ej eller eger, eller kan gifva några fördelar...". Vad man däremot märker när man ser noggrannare på hans framförande är ett subtilt skiljande mellan S:t Barthélemy som koloni, och Åland som del av Sverige:

Kommer Sverige uti krig med någon makt, som har någon styrka till sjös och skulle fästa afseende på egandet af ön S:t Barthelemy, blir dess intagande alltid en lätt sak, hvilket erfarenheten och visst, hvarföre det synes hafva skäl för sig, att nu, medan man är i åtnjutande af fred, låta Svenska Stats-Verket åtminstone draga en fördel, som kan vinnas af denna besittning.

Det påstås med mycken visshet, att, om Negocialtemerne vid sista fredslutet med Ryssland, varit något mera ihärdiga att bevaka Fäderneslandets bästa, hade åtminstone Ön Åland ännu varit svensk. Sorgen öfver detta fredsslut, som aldrig skall upphöra att fräta hvar och en, hvilken redligt älskar Fäderneslandet, förmådde mig till framläggande af en proposition af denna gåfva och gengåfva, under en tidpunkt, hvars lyckliga förhållanden till Rikets grannar kunde gifva anledning till hopp om framgång, då Historien framter exempel, att stora landvinningar under fredens lugn kunnat erhållas endast genom kraftfulla och för sitt land väl nitiska Regenters alfvare."⁸⁶

Här märker man vad Balibar kallar "interiorisering av det yttre" och rasismens internationella natur.⁸⁷ S:t Barthélemy betecknas här med en viss irrelevans, en "yttre" del av Sveriges rike som skulle kunna försvinna på grund av krig och Sverige bör dra fördel av den så länge som den är under svenskt styre. Att denna tid kan försvinna är en definitiv. Åland däremot inkluderas nästan som en amputerad del av den svenska statskroppen. Den universalistiska tanke om nationens medborgare som en del av en

---

⁸⁴ *Riddar- och adelsståndet, Trettonde Häftet*, 1840, s. 128-129.

⁸⁵ *Riddar- och adelsståndet, Trettonde Häftet*, 1840, s. 127.

⁸⁶ *Borgarståndet, Fjärde Bandet*, 1841, s. 608.

⁸⁷ Balibar, 2002, s. 65-67.

större nationell gemenskap, det vill säga "Fäderneslandet", blir transnationell i och med att den nu inkluderar Åland. Trots att ögruppen var en del av Ryssland sen cirka 30 år och S:t Barthélemy har varit en del av Sverige i cirka 50 år ser man fortfarande den som mer av en del av Sverige än S:t Barthélemy. Där förlusten av S:t Barthélemy var fullt möjlig i Herr Wingses ögon kunde förlusten av Åland ha stoppats om Sverige hade varit ihärdigare. Det var förlusten av den gamla svenska ögruppen, inte S:t Barthélemy, "som aldrig skall upphöra att fräta hvar och en, hvilken redligt älskar Fäderneslandet...". S:t Barthélemys funktion var en av ekonomiska fördelar, där Sveriges kontroll av ön handlade om kontroll över periferins produktionsmedel. Åland å andra var en del av en transnationell gemenskap. Det vore i min mening inte en överdrift att säga att det fanns en rasbaserad dimension i uttalandet.

Statsutskottets utlåtande lämnades tillbaka till återremiss, men statsutskottet stod kvar vid sina åsikter. Det hänvisade även här till riksdagsbesluten från 1812 och 1818. De kommenterade däremot diskussionen kring slaveri som uppstod, där de menade att eftersom en motion om förbjudande av slaveri uppstått i borgarståndet borde frågan istället behandlas separat från de här motionerna.⁸⁸

Två motioner lades fram 1840 som talar för ett förbud av slaveri, syftande på slavkolonierna i S:t Barthélemy. Den ena, som statsutskottet syftar till, lades fram av C. F. Geijer och var egentligen inte en motion, så mycket som ett utlåtande. Han jämförde Sverige med England och dess slavemancipation, samt pratade om övriga "Regeringars allvarliga och faderliga uppmärksamhet". Det är osäkert vad han syftar till, men just ordet "faderlig" talar om ett ansvar av regeringar för deras kolonier som verkar paternalistiskt. Uttalandet var i övrigt saklig och föreslog en remiss av statsutskottets utlåtande och talade för en undersökning av möjligheten att avskaffa slaveri på S:t Barthélemy. Utskottet betraktade däremot detta förslag som en separat motion.

Den andra motionen lades fram, intressant nog, av en professor vid namn Geijer. "Professor Geijer" syftade på Erik Gustaf Geijer, historieprofessor i Uppsala och en av huvudfigurerna i den svenska nationalismen och romantiken. Motionen var efter hans kända avfall ifrån konservatismen 1838 och just slaveriet var en av de frågorna som motiverade denna politiska förändring. Han var även C. F. Geijers bror. Han var mer målande i sitt utlåtande än C. F. Geijer och talade om hur "[ju] mer det fria arbetet utvecklar sig, ju mer måste slafarbetet stå tillbaka." Slaveriets avskaffande "är ett af

---

⁸⁸ Utlåtande från statsutskottet N:o 138, *Bihang 4 Saml. 2 Afd. 32 Häft.*, 1841 s. 1-2.

mensklighetens ädlaste mål och skall, då detta mål en gång vinnes, blifva en af mensklighetens ädlaste segrar." Han talade inte om slavkolonin som en skam för den svenska staten utan istället om statens plikt att "förklara sig mot denna rysliga handel och alla dess följder." Vad man däremot intressant nog märker var att slutet av bägge motionerna var nästan bokstavligen likadana, med endast skillnad i vissa fraseringar och transkriberarnas stavning. Det ovan nämnda uttrycket "allvarliga och faderliga uppmärksamhet" är med i båda motionerna.⁸⁹ Antagligen hade bröderna skisserat förslagen tillsammans, men det är väldigt svårt att veta vem som ligger bakom originalidén.⁹⁰ I bröderna Geijers uttalanden kan man märka att till och med i de mest idealistiska motioner kan den latent rasismen uppstå, genom sådana uttryck som "faderlig uppmärksamhet".

Statsutskottet delade motionens åsikter och talade för en undersökning från kungens sida om möjligheten att avskaffa slaveriet och "vidtaga alla de utvägar, som för vinnande af detta viktiga ändamål kunna beredas och finnas lämplige."⁹¹ Här var den enda som protesterade en Herr von Hartsmandorf i riddar- och adelsståndet. Han menade att just denna sista bisats om att "vidtaga alla de utvägar ... lämpige" syftar till ersättning åt slavägarna, någonting han inte ansåg sig kunna ställa sig bakom. Hans protest stoppade inte motionen men pekar på de ekonomiska intressen som visar sig i dessa diskussioner. I motionerna 1844–1845 kommer vi se dessa intressen ännu tydligare. Alla andra ständer godkände motionen och slaveri förbjöds.⁹²

Den sista motionen jag vill diskutera i denna grupp är en motion upplagd av Nils Rudolph Munck af Rosenschöld, först den 13 februari 1841. Han föreslog att S:t Barthélemy skulle ges till Danmark i utbyte mot tullfrihet i Öresund. Danmark har bättre möjlighet att ta hand om ön och tjäna pengar på den eftersom de har flera andra besittningar i området, menade Munck af Rosenschöld. Genom att byta ut ön emot tullfrihet kunde man bli av med två statskostnader samtidigt. Han formulerade sig ganska kryptiskt tidvis, som i meningen:

---

⁸⁹ Motion av Professor Geijer, *Högvördiga Preste-Ståndets Protokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1840, Första Bandet*, 5 september, Stockholm 1840, s. 587-589 & Motion av Herr Geyer, *Borgarståndet, Fjärde Bandet*, 4 september 1840, s. 609-610.

⁹⁰ Personligen tycker jag att det inte är intressant som annat än kurios, men det är ett ganska tydligt och roligt tecken på den personliga politiska miljön i 1800-talets Sverige.

⁹¹ Statsutskottets utlåtande N:o 133, *Bihang 8 Saml. 33 Häft.*, 1841, s. 10-11.

⁹² Riksdagsskrivelse N:o 315, *Bihang 10 Saml. 1 Afd.*, 30 April 1841, s. 682.

Ön så väl som menkligheten lära och kunna vinna på denna transaction, Danska Reger:n ej lærer draga i betänkande att på denna ö så väl afskaffa slafhandeln, ifall den der skulle vara gängse, med det mera, hvilket icke gör en europeisk Regering heder, som det redan gjort det i sina öfriga besittningar.⁹³

Det är här svårt att veta om han var för eller emot avskaffandet av slaveriet, speciellt eftersom vid denna tidpunkt Danmark ännu inte förbjudit slaveri, och kommer göra det ett år efter Sverige, år 1848. Statsutskottet avfärdade motionen, som blev den sista av raden av motioner som uppstod angående S:t Barthélemy 1840–41. Motionen verkar inte vara uppenbart rasistisk, annat än i tanken av att byta ut ägandet av ett landområde för diplomatiska fördelar, men den tanken kan tänkas vara mer imperialistisk än rasistisk. Däremot kan man märka av en likhet med Herr Wings diskussion om att byta ut kolonin emot Åland, i det att det inte fanns någon syn av oskiljbar nationell gemenskap gällande S:t Barthélemy.

Många av diskussionerna under denna period var relativt inkluderande i sin beskrivning av S:t Barthélemy. Det fanns ingen illusion om att staten förlorade pengar på ön, men flera talare ansåg det vara av största vikt att invånarna på ön hade samma rättigheter som svenskarna. Även när man diskuterade att byta ut ön emot Åland eller tullfrihet i Öresund beskrevs S:t Barthélemy just som en tillgång för att uppnå detta mål. Längre fram kommer vi märka att diskussionerna inte alls hade denna inkluderande ton.

Kungliga propositioner från 1844–45 – Emancipation och kompensation

Den 1 oktober 1844 lämnade Oscar I, som hade krönts till kung 8 mars, in en skrivelse angående S:t Barthélemy till riksdagen, där han förklarade det ekonomiska läget som i stort sett oförändrat. Han diskuterade kort den kommande slavemancipationen, samt en folkminskning på ön och att S:t Barthélemys ekonomiska problem ”delas för öfrigt af West-Indiens lyckligare lottare öar och härröra på dera hufvudsakligen från den genom England verkställda slaf-emancipationen, hvarigenom West-Indien ej kan uthålla täflan med Ost-Indiens production.”⁹⁴ Samma dag lämnade kungen även två propositioner till riksdagen, om reformering av kolonialväldet respektive friköpandet av slavarerna på S:t Barthélemy.

---

⁹³ Motion av Nils Rudolph Munck af Rosenschöld, *Riddar- och adelsståndet, Tjugonde Häftet*, 13 februari 1841, s. 195.

⁹⁴ Kunglig skrivelse N:o 57, *Bihang 1 Saml. 1 Afd. 10 Häft.*, 1 oktober 1844, s. 4-5.

I den första propositionen föreslog han ett "återställande [av S:t Barthélemy] under Sveriges allmänna drätsel och förvaltning". Mer eller mindre var det ett upphävande av 1812 års förvaltningsordning, där kungen hade större kontroll över kolonin emot att riksdagen inte hade ett regelbundet ekonomiskt ansvar över ön. Under det nya förslaget skulle ön ställas under finansdepartementet och kolonialdepartementet skulle upphävas. Kungen ville inte att riksdagen skulle ansvara för de lån som redan tagits ut för finansiering av kolonin, men förslaget innebar ett ökat ekonomiskt ansvar ifrån riksdagen. Beslutet från 1818 att sälja ön till en främmande makt så snart en bra affär kan ges stod däremot kvar.⁹⁵

I den andra propositionen föreslogs en betalning av 10 000 spanska piastrar årligen under en fem års period till slavägarna på ön i kompensation och avgifter för "understöd åt de minderåriga och orkeslöse frigifne".⁹⁶ Alternativet sades då vara en direkt kompensation på 97 320 spanska piastrar. Denna approximation kom ifrån guvernören av S:t Barthélemy, James H. Haasum. Haasums rapport om läget på S:t Barthélemy bifogades även till propositionen. Hans rapport talade om slavarnas arbetstider, sysslor och menade att slaveriet sker "med all den lämpa, som man under ett essentiellt arbiträrt välde rimligt kan vänta sig."⁹⁷ Haasum menade att slaveriet byggde upp hela S:t Barthélemys "stadgade bestånd" och att

den ifrågavarande folk-klassens tillstånd på St. Barthelemy på långt när ej är så ömande eller för mänskliga känslan upprörande, som de förhatliga benämningarna "slaf" och "slafveri" för Europeiska öron antyda.⁹⁸

Trots det ställde han sig inte emot slavemancipationen, som han menade var "förenligt med rättvisa och billighet." Slavarnas beroende av husbonden, deras omöjlighet att ingå i "lagliga och ordentliga äktenskap" och det "concubinage" kvinnorna utsattes för var alla saker som Haasum kritiserade.⁹⁹ Anledningen till att han rekommenderade en gradvis emancipation är däremot klart rasistisk:

Häraf följer, att coloniens landtmanna- och commercialiä intressen ej, genom slafvarnes emancipation, bör lida någon väsentlig rubbning, så vida den verkställes så, att egarne erhålla en

---

⁹⁵ Kunglig proposition N:o 60, *Bihang 1 Saml. 1 Afd. 11 Häft.*, 1 oktober 1844, s. 4-6.

⁹⁶ Kunglig proposition N:o 62, *Bihang 1 Saml. 1 Afd. 12 Häft.*, 1 oktober 1844, s. 4.

⁹⁷ Kunglig proposition N:o 62, *Bihang 1 Saml. 1 Afd. 12 Häft.*, 1 oktober 1844, s. 9.

⁹⁸ Kunglig proposition N:o 62, *Bihang 1 Saml. 1 Afd. 12 Häft.*, 1 oktober 1844, s. 10.

⁹⁹ Kunglig proposition N:o 62, *Bihang 1 Saml. 1 Afd. 12 Häft.*, 1 oktober 1844, s. 10-11.

capital ersättning, någorlunda motsvarande behållningen af det arbete, de af slafven åtnjutit utöfver det, som för hans egen bergning åtgår, och att tillgången av frie arbetare af denna class ej alldeles upphör, derigenom att de frigjorde slafvarne antingen genast emigrera i massa, qvarlemnande alla orkeslösa, eller också genom lättja, hvartill både naturlig böjelse och climatets inflytande föranleda, blott ligga samhället till last, och att dessutom några uppfostrings- och försörjningsanstalter, åtminstone till en början, inrättas för sådane frifigne barn och ålderstigne af slafclassen, som sakna egna anhöriga, hvilka, i likhet med öns öfriga invånare, kunna tillförbindas att bekosta uppfyllnaden af dessa behof.¹⁰⁰

Här märker vi en klart essentialistisk syn på slavarne, de ansågs vara naturligt lata och samhället till last. Haasum kommenterade i slutet av sin rapport om "frihetens missbruk, vid första känslan deraf, genom sjelfsvåld och lättja."¹⁰¹ Klimatet sågs här som en faktor, där det bidrar till lathet. Han pratade dessutom om moralisk uppfostran av "denna låga mennisko-class", refererande till slavarne, även om han tillade att de:

"kunna, i anseende till så den civilisations- som moralitets-ståndpunkt, hvarpå de sig befinna, sättas i bredd med öns öfrige invånare af arbets-classen, ej ens undantagande de hvita habitanterne, af hvilka de flesta äro likgiltigare än slafvarne om sina barns uppfostran.¹⁰²

Misstänksamheten emot slavemancipationen var i mångt och mycket vad Balibar kallar förtrycksrasism, i det att rasismen användes för att upprätthålla ett ekonomiskt system för att exploatera de svarta slavarne, om än bara för fem år till.

Bondeståndet och riddar- och adelsståndet lade fram sin syn på den första propositionen innan statsutskottet behandlat propositionen intressant nog. Riddar- och adelsståndet diskuterade det den 17 och 19 oktober och bondeståndet den 23 oktober. Inom riddar- och adelsståndet var det delade meningar, där öns ekonomiska potential sågs som positiv av Friherre Sprengtporten, men negativ av andra talare. Sprengtporten ställde sig bakom övertagandet av kolonin under riksdagens styre, men ansåg att ön inte borde ställas under försäljning till främmande makter. Han menade att även om ön just nu var en ekonomisk börda för staten, så kunde denna konjunktur förändras, bland annat i och med konstruktionen av en kanal igenom den amerikanska kontinenten, som skulle bidra med mer inkomster till Karibien.¹⁰³ Tanken går spontant till Panama-

---

¹⁰⁰ Kunglig proposition N:o 62, *Bihang 1 Saml. 1 Afd. 12 Häft.*, 1 oktober 1844, s. 11-12.

¹⁰¹ Kunglig proposition N:o 62, *Bihang 1 Saml. 1 Afd. 12 Häft.*, 1 oktober 1844, s. 16.

¹⁰² Kunglig proposition N:o 62, *Bihang 1 Saml. 1 Afd. 12 Häft.*, 1 oktober 1844, s. 15.

¹⁰³ *Riddar- och adelsståndet, Tredje Häftet*, 1844, s. 153.

kanalen, men den började inte konstrueras förrän 1880 av Frankrike, avbröts, och fullbordades av USA först 1914. Distinktionen mellan "colonien" och "moderlandet" märks även hos Sprengtporten, som såg svensk kolonialism som något bra och värdigt Sverige:

Mig har det aldrig rätt lyckats att fatta skälet, hvarför vår Skandinaviska nord, som för 800 år sedan stiftade colonier, hvilka sedan uppväxt till mäktiga riken, skulle nu finna sig påkallad att så alldeles isolera sig från den allmänna tendens, som är rådande hos de fleste Europeiska nationer, att neml. Till främmande verldsdelar sprida deras språk och cultur, och att der knyta politiska och commercialiella förbindelser. Eller är det ingen ting som antyder på, att vår halfö i vissa delar börjar blifva för trång för dess invånare?¹⁰⁴

Han avslutade däremot sitt tal med att förespråka slavemancipation på kolonin "på det sätt som bäst och med minst uppoffring för statsverket leder till ändamålet." Man ska däremot inte tro att han ställde sig emot kolonins fortvarande. Det som skiljer Sprengtporten ifrån andra talare är inte att de ställer sig emot kolonialismen som sakfråga, utan snarare att Sprengtporten är den enda som förespråkade en utvidgning av kolonialväldet och talade om fördelarna med kolonier närmast som nödvändigheter.

Andra talare anklagade däremot Sprengtporten för att förespråka att göra S:t Barthélemy till en deporteringsort, någonting han förnekade. De menade även att ön var opassande för plantage och hade ett minskat befolkningsantal. Sprengtporten jämförde som svar till detta ön med Gibraltar, "som har några 1 000 famnars längd och dito bredd, men icke desto mindre är af betydlig vigt."¹⁰⁵ Förslaget skickades i slutändan tillbaka till remittering, eftersom de flesta talarna i ståndet såg ön som en onödig börda, där Sprengtportens anförande tillsammans med de andra talarnas kommentarer remitterades till Statsutskottet. Den 19 oktober anförde dessutom Carl Magnus Brummer sina åsikter angående ön, som han inte ville skulle säljas, där han talade om möjligheten att producera madeiravin och vikten av ämbetsmannaskicklighet. Lantmarskalken¹⁰⁶ påpekade att han inte förstod vad Brummer menade, någonting jag fullt förstår när jag läser det röriga och aningen utdragna anförandet, men valde att ändå bifoga anförandet till utskottet.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ *Riddar- och adelsståndet, Tredje Häftet, 1844, s. 154.*

¹⁰⁵ *Riddar- och adelsståndet, Tredje Häftet, 1844, s. 155.*

¹⁰⁶ Officiellt titel för riddar- och adelsståndets talman.

¹⁰⁷ *Riddar- och adelsståndet, Tredje Häftet, 1844, s. 208-209.*

I bondeståndets diskussion upplästes först Johan Jacob Rutbergs skriftliga kommentar, som avslutades:

Då således Ständerne efter Kongl. Maj:ts egen önskan en gång afsagt sig all befattning med Barthelemy och i den goda tiden icke haft något att skaffa med densamma, tyckas de äfven böra slippa den i den enda. Jag önskar derföre, att Ständerne måtte bemyndiga Kongl. Maj:t att försälja ön åt någon främmande makt, hvarvid af köpeskillingen i första hand bör godtgöras de skulder, som vidlåda den s. k. Barthelemy-Fonden och återstoden derefter inför Ständerne redovisas.

Minst 14 ledamöter instämde med detta förslag.¹⁰⁸ Andra talare höll med eller ställde sig emot utskottets förslag; en Pehr Nilsson instämde, med tillägget att ön möjligtvis skulle kunna användas som deportationsort för att "från moderlandet förvisa tjufvar och banditer...".¹⁰⁹ Precis som hos Sprengtporten märker man distinktionen mellan moderlandet och kolonin tydligt. Slavemancipationen diskuterades även hos bondeståndet den 23 oktober, där Johan Jacob Rutberg ställde sig emot emancipationen "om icke deras friköpande bör bero af främmande makt, som kan förvärfva sig eganderätt till ön...".¹¹⁰ Jöns Pehrsson ställde sig även emot förslaget att kompensera slavägarna:

Att från vårt på penningar utarmade land, gränsande intill norra polen, prestera en betydlig penningssumma, för att utgifva till lagbrytare boende på en motsatt sida af jorden, vore oförsvarligt handlat emot vår egen fattigpersonal, som behöfver allt det understöd vi kunna lemna den, för att icke svälta och frysa ihjel, under våra långa vintrar, då deremot innebyggarna på ön S:t Barthelemy, har en evig sommar, under solens norra vändkrets.¹¹¹

Denna typ av motstånd mot betalning skulle komma att återkomma i bondeståndets diskussion. Även där kan man se en jämförelse mellan slavarna och Sveriges fattiga.

Slavemancipationen diskuterades av statsutskottet och den 19 december lämnade de sitt förslag att riksdagen ska betala ut 10 000 spanska piastrar årligen från Handels- och Sjöfarts-fonden under tre år, istället för fem.¹¹² De ställde sig bakom Haasums resonemang om att slavarna "möjligen efter sitt frigifvande, med deras medfödda anlag för lättja och lösdrifveri, komma att befinna sig i en olyckligare

---

¹⁰⁸ *Bondeståndet, Fjärde Bandet*, 1844, s. 509-510.

¹⁰⁹ *Bondeståndet, Fjärde Bandet*, 1844, s. 511.

¹¹⁰ *Bondeståndet, Fjärde Bandet*, 1844, s. 513.

¹¹¹ *Bondeståndet, Fjärde Bandet*, 1844, s. 514.

¹¹² Statsutskottets utlåtande N:o 116, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 1 Band. 32 Häft.*, 1844, s. 6.

belägenhet, än dessförinnan.”¹¹³ Haasums rasistiska syn på slavarne var inte någon isolerad företeelse, utan kan nog ses som allmänt etablerad, åtminstone till den grad att inga reservationer uppstod i statsutskottet kring detta beslut.

Statsutskottet lade fram sitt utlåtande angående kolonialreformen den 19 mars 1845, där de stod bakom förslaget med rättfärdigandet att det vore orimligt att:

”...serskilde delar af en och samma Stat i finansielt och administrativt hänseende förvaltas efter fullkomligt olika grunder, och enär för öfrigt, efter Utskottets tanke, det ostridigt måste vara Kongl. Maj:ts höga rätt att frånsäga Sig ifrågavarande, af en bland dess företrädare i regeringen öfvertagne, serskilda förvaltning af ön S:t Barthelemy...”

Rättfärdigandet byggde dels på en administrativ grund, med en viss underton av nationalism och universalism, eftersom det koloniala systemet av olika regler för olika regioner sågs som orimligt, dels på en närmast absolutistisk syn på kungen som tillåten att avkasta sig uppdrag han inte längre tyckte var lämpliga hans ämbete. Däremot uppstod det en reservation emot förslaget av en Herr Norin, som dels tyckte att det inte var nödvändigt att sätta kolonin under S:t Barthélemy under riksdagens ansvar för att den skulle styras av samma principer som andra regioner, dels att kolonin överlämnades ”icke till [konungen] personligen, utan till Svenska Konungamagten...”. Oscar I hade därmed inte möjlighet att avkasta sig en koloni som i grunden var given till den större institutionen, monarkin. Norin avslutade med att ställa sig emot förslaget eftersom det var en för stor börda för den svenska staten. Det handlade alltså om en ekonomisk motsättning, där administrativa teknikaliteter användes som berättigande. Under reservationen står ”Af Bonde-Ståndets samtliga Ledamöter.” Jag tolkar det som att de ställde sig bakom reservationen, men det är mångtydigt formulerat.¹¹⁴

Prästståndet biföll statsutskottets skrivelse angående kolonialreform utan diskussion och inom borgarståndet höll talarna med utskottet, samtidigt som de höll fast vid distinktionen emellan kolonin och moderlandet.¹¹⁵ Slavemancipationen var däremot en större fråga i båda dessa ständer. Doktor Ödmann i prästståndet ansåg att de friköpta slavarne skulle bli ”lemnade vind för våg” och att det vore bättre att ”sälja eller rentaf skänka bort denna Ö och låta slafemancipationen verkställas af dess nye egare.”¹¹⁶

---

¹¹³ Statsutskottets utlåtande N:o 116, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 1 Band. 32 Häft.*, 1844, s. 5.

¹¹⁴ Statsutskottets utlåtande N:o 258, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 2 Band. 23 Häft.*, 1845, s. 1-10.

¹¹⁵ *Borgarståndet, Fjärde Bandet*, 1845, s. 606-607.

¹¹⁶ *Prästståndet, Sjunde Bandet*, 1845, s. 107.

Vidare trodde han att slavar som tidigare varit kvar hos sin husbonde nu skulle kunna sparkas, där tidigare ägandeplikten hade hållit slaven i arbete. Prästståndet ställde sig i slutändan bakom förslaget, men det märks att frågan till stor del handlade om Sveriges anseende. Biskop Nibelius kommenterade om att "[Europa har] sina ögon fästade."¹¹⁷ Doktor Reuterdaahl menade: "Då Sverige icke vill vara främmande för den Europeiska culturen och slaf-emanicipationen för närvarande är en af denna culturs vackra uppgifter, så kan eller bör ej Sverige draga sig tillbaka."¹¹⁸ Den religiösa frågan togs även upp av Doctor Wallin, där han menar att det "torde väl ligga Moderlandet om hjertat att äfven här söka återföra ordnng i så väl civilt som ecclesiastiskt hänseende. Slaf-emanicipationen räknar jag äfven deribland." Wallin kan också tyckas ha haft en rasistisk underton eftersom han kommenterade att "en och annan Mulatt, som undervisar de spädaste barnen i innanläsning, äro de enda der befintliga lärare."¹¹⁹ Att det anses vara relevant att läraren har afrikanskt påbrå, tillsammans med det generaliserande uttrycket "en och annan", ger i diskussionens negativa kontext ett intryck av att lärarna anses mindre kompetenta på grund av dess hudfärg. Detta intryck förblir dock implicit.

Trots att utlåtandet bifölls lästes däremot en memorial ifrån Comminister Janzon, där han eldigt förklarade att det är den svenska nationens plikt att hjälpa S:t Barthélemy, genom att skicka en luthersk präst till ön. Han var emot idén av svenskar som lika fattiga som de på kolonin, men det är just själavården som stod i fokus.¹²⁰ Det intressanta med hans uttalande är att det visar hur viktig den religiösa frågan kring kolonin, särskilt inom utbildning, var för många i Sverige.

I borgarståndet möttes även frågan av ett visst motstånd, särskilt om huruvida slavarna hade det lika svårt som Sveriges fattiga befolkning. Herr Schartau ställde sig däremot rakt emot detta argument och menade:

Om å ena sidan, erkännas måste, att slafvarne på ön S:t Barthélemy, i ett och annat afseende, äro mindre vanlottade, än vissa af moderlandets egen befolkning, så kan icke eller, å andra sidan, förnekas, att det icke är värdigt en civiliserad nation, att gifva skydd åt en handel med menniskor, och låta dessa säljas och köpas.¹²¹

---

¹¹⁷ *Prästståndet, Sjunde Bandet*, 1845, s. 109.

¹¹⁸ *Prästståndet, Sjunde Bandet*, 1845, s. 110.

¹¹⁹ *Prästståndet, Sjunde Bandet*, 1845, s. 111.

¹²⁰ *Prästståndet, Sjunde Bandet*, 1845, s. 112-114.

¹²¹ *Borgarståndet, Tredje Bandet*, 1845, s. 380.

Schartaus åsikter kommer att bli intressant i ett senare skede och det är värt att notera att han vid flera tillfällen talar starkt för S:t Barthélemys invånares lika rättigheter.¹²² I övrigt gick diskussionen kring jämförelsen mellan S:t Barthélemys slavar och Sveriges bönder och huruvida Handels- och Sjöfarts-fonden borde finansiera emancipationen. I slutändan röstade borgarståndet igenom en betalning på 10 000 spanska piastrar årligen under tre år, förutsatt att denna summa senare skulle komma att kompenseras.¹²³

I riddar- och adelsståndet fanns ingen motsättning att lägga kolonin under riksdagens administration, utan diskussionen rörde huvudsakligen två punkter: kan kolonin ge några vinster och har riket rätt att göra sig av med ön? På den första punkten var de flesta relativt medvetna om att det var just som en hamn i Karibien, inte som en plantagekoloni, som S:t Barthélemy kunde inbringa profit. Friherre Tersmeden menade att "[det är] gifvet, att det endast är vid sådane tillfällen, då de stora sjömakterne äro i krig hvarandra, som den kan lemna någon vinst."¹²⁴ Andra påpekade däremot att det här endast är en tillfällig inkomst. Den andra diskussionspunkten rörde sig närmare en juridisk och principiell fråga. Om kolonin skulle komma att ställas under rikets förvaltning, skulle ett dilemma uppstå kring paragraf 78 i Regeringsformen: "Ej må någon del af Riket kunna derifrån söndras, genom försäljning, förpantning, gåfva eller å annat dylikt sätt."¹²⁵ Tersmeden menade däremot att man redan exkluderat Guadeloupe när man sålde den ön 1814.¹²⁶ Bland talarna fanns det en utbredd pessimism kring öns möjligheter och en syn på kolonin som utomstående. Det poängterades att S:t Barthélemy inte kunde säljas till England eller Frankrike.¹²⁷ August von Hartmansdorff vände sig emot att man skulle kalla ön en del av Sverige och menade att England knappast kallar sina kolonier "en del af de förenade Konungarikena, ehuru alla lyda under dem."¹²⁸

Riddar- och adelsståndets diskussion kring slavemancipationen sköts först upp till dess att man visste om kolonin skulle säljas eller inte.¹²⁹ Även här handlade

---

¹²² *Borgarståndet, Tredje Bandet*, 1845, s. 380, 382-385.

¹²³ Det står fem år i borgarståndets protokoll, men två andra protokoll refererar till "tre år". Jag förutsätter att det är en felskrivning.

¹²⁴ *Riddar- och adelsståndet, Nionde Häftet*, 1845, s. 643.

¹²⁵ *Riddar- och adelsståndet, Nionde Häftet*, 1845, s. 640.

¹²⁶ *Riddar- och adelsståndet, Nionde Häftet*, 1845, s. 647.

¹²⁷ *Riddar- och adelsståndet, Nionde Häftet*, 1845, s. 642.

¹²⁸ *Riddar- och adelsståndet, Nionde Häftet*, 1845, s. 645.

¹²⁹ *Riddar- och adelsståndet, Sjetta Häftet*, 1845, s. 399-400.

diskussionen huvudsakligen kring jämförelsen kring slavarnas relativa frihet, samt Handels- och Sjöfarts-fondens ekonomiska problem, men när de informerades om borgarståndets förslag om framtida ersättning till fonden röstade de igenom ett likadant förslag.¹³⁰

Hos bondeståndet märks det att kolonins försäljning och slavemancipationen ansågs vara så beroende av varandra att frågorna diskuteras samtidigt. Johan August Zetterberg stod för en friköpning av slavar som skeppats från Afrika till S:t Barthélemy, eftersom slavhandeln hade varit förbjuden sedan tidigare och så "torde deras antal icke blifva stort, som af menskligheten fordra den äskade uppoffringen." Däremot skulle inte de som fötts som slavar i S:t Barthélemy friköpas, "ty är Colonien Svensk och Svensk Lag der gällande, hvarde efter år 1809 ingen kunna födas slaf." Argumentet löd att om man är född i en region lydande under svensk lag efter 1809 års regeringsform så var man per definition en fri människa, eftersom slaveri var emot svensk lag. Lagligt fungerade inte detta resonemang i och med att riksdagen 1812 genomförde ett beslut angående undantag i svensk lag för svenska kolonier.¹³¹ Praktiskt var det inte sant på någon nivå och de människor som föddes av slavar i S:t Barthélemy förblev slavar.

Trots att argumentet var i just denna aspekt frånkopplad de verkliga förhållandena kan vi här dels se hur en interiorisering av slavarna till Sverige vore det ekonomiskt gynnsamma enligt denna logik, dels hur Zetterberg kombinerar ekonomisk hållbarhet med moralisk uppoffring. Sverige skulle både göra det rätta och komma billigt undan.¹³² Att rättfärdiga situationer för att beskydda ekonomin ser man även direkt efter hos Anders Ersson, som menade att man borde förmildra begreppen "slavhandel" och "livegenskap" eftersom slavarnas levnadsstandard var bättre än tidigare. Hans förslag var att man sålde ön och använde de finanserna för att friköpa slavarna.¹³³ En annan talare menade att vi hade nog med fattiga människor i Sverige, medan en tredje menade att befolkningen skulle falla in i brottslighet om de alla frigavs samtidigt.¹³⁴ Det fanns en vilja hos flera att inkludera S:t Barthélemy i den svenska gemenskapen och en talare jämförde en försäljning av kolonin som om Norge

---

¹³⁰ *Riddar- och adelsståndet, Nionde Häftet*, 1845, s. 657-660.

¹³¹ Riksdagsbeslut, 6 §, *Bihang till samtliga Riks-Ståndens Protocoll 1812, Fjärde Bandet*, Örebro 1813, s. 2990-2991.

¹³² *Bondeståndet, Tionde Bandet*, 1845, s. 88.

¹³³ *Bondeståndet, Tionde Bandet*, 1845, s. 89.

¹³⁴ *Bondeståndet, Tionde Bandet*, 1845, s. 97-98.

skulle sälja Sverige till Ryssland.¹³⁵ En annan talade om försäljningen av ön till en annan stat som någonting ”som icke endast rättskänslan bör ogilla, utan äfven nationalkänslan fördömma.”¹³⁶ Flera talare förespråkade att göra ön till en egen republik, medan andra tvivlade på att ön skulle kunna klara sig själv.¹³⁷ Det fanns en stor mängd åsikter, men det var väldigt öppet med vikten av det ekonomiska, även om moraliska och nationalistiska åsikter bidrog. Bondeståndet återremitterade i slutändan hela förslaget.

När man läser igenom protokollen slås man av en genomgående relativisering av slavarnas förhållande, där man ifrågasatte huruvida de hade det så pass svårt som det påstods, om de skulle vara lyckligare fria eller huruvida man skulle kunna friköpa bara kvinnorna så att de barn som föds skulle bli fria.¹³⁸ Konstrasten mot slaveridiskussionen från 1840 är markant. Då uppstod bara diskussioner kring huruvida det fanns slaveri eller ej, och den gemensamma uppfattningen var att det var någonting opassande den svenska nationen. I min mening beror den skillnaden på att eftersom slaveriet var en mindre del av S:t Barthélemys inkomst så var slaveriet som inkomst acceptabelt att offra upp för att förbättra Sveriges anseende. En ersättning till slavägarna var däremot en direkt kostnad, där Sveriges anseende inte stod på spel, utan det snarast handlade om en juridisk fråga. Det är värt att komma ihåg att riksdagen inte ville förlora den svarta arbetskraften, utan bara dess lagliga omständigheter.

För att skydda staten ifrån vidare utgifter uppstod en serie av försvar från flera talare, som försökte relativisera slaveriet som ondska. Däremot var det bara hos Haasum och i statsutskottet som den direkta biologiska kopplingen mellan svarta och lathet gjordes, ständerna diskuterade slaveriets praktik istället. Riksdagens talare visar definitivt spår på latent rasism, men det är hos S:t Barthélemys guvernör och i statsutskottet som den manifesta rasismen dyker upp.

När statsutskottet gick igenom återremitteringen angående försäljningen kom de fram till att den första punkten, att S:t Barthélemy skulle ställas under riksdagens administration, hade endast ogillats av bondeståndet, så de genomförde ingen ändring i denna del av förslaget. Den andra punkten om försäljning av ön gick också igenom. Bondeståndet och riddar- och adelsståndet erkände sin förlust och accepterade det remitterade förslaget från statsutskottet. Återremitteringen av

---

¹³⁵ *Bondeståndet, Tionde Bandet, 1845, s. 90.*

¹³⁶ *Bondeståndet, Tionde Bandet, 1845, s. 94.*

¹³⁷ *Bondeståndet, Tionde Bandet, 1845, s. 102.*

¹³⁸ *Riddar- och adelsståndet, Nionde Häftet, 1845, s. 659-660.*

slaveriemancipationsförslaget delades upp omröstningar och slavemancipationen, med ersättning på 10 000 spanska piastrar årligen under tre år från Handels- och Sjöfartsfonden, mot framtida ersättning, gick igenom. Slutkostnaden hamnade på 47 044 spanska piastrar eller cirka 120 000 svenska riksdaler.¹³⁹

Motioner från 1854–60 – Två motioner, inga reaktioner

Härnäst kommer jag behandla två motioner, en från 1854 och en från 1859.

Anledningen till att jag kommer behandla dem i samma del är av flera anledningar. För det första behandlade de båda samma ämne, S:t Barthélemys skiljande från den svenska kronan. För det andra lades de båda fram i bondeståndet. För det tredje biföll alla de andra tre stånden statsutskottet respektive ekonomiutskottets beslut att låta motionen förfalla. Den enda substantiella skillnaden mellan motionerna är att de behandlades av två olika utskott och att de lades fram vid två olika tidpunkter. Att dela in dem i två separata delar vore i min mening poänglöst.

Johan Johansson från Örebro län lade den 4 februari 1854 fram ett förslag om att skilja S:t Barthélemy ifrån "Svenska Kronan, med full rätt för dess invånare, att antingen öfverlemna sig och egendom åt någon annan makt, för att under densamma åtnjuta skydd, eller ock utse åt sig hvilken styrelseform de behaga – Kejsardöme eller republik...". Han föreslog även att "de af öns invånare, hvilka äro födde Svenska", skulle få anställning i Sverige som ämbetsmän.¹⁴⁰ Johan Johansson såg denna lösning som det enklaste sättet att bli av med en "onödig utgift", utan att bryta mot grundlagen som förbjuder riksdagen att sälja provinser. Vi märker i Johanssons språk ett exteriorisering av S:t Barthélemy, dels i det att kolonin beskrivs som en "onödigt utgift" och dels genom en skiljelinje emellan de som är "svenska" på ön och de inte är det. I Johanssons uttalande var det underförstått att en invånare på en svensk koloni inte nödvändigtvis eller ens generellt sett var "svensk".

Om befolkningen säger han följande: "Sedermå under freden har ön förlorat all betydelse och nedsjunkit så långt, att dess hela befolkning anses uppgå till 2 700 personer, hvaraf omkring 8 à 900 hvita, till största delen af Fransysk härkomst...".¹⁴¹ Det är tydligt att Johansson ifrågasatte huruvida ön egentligen kunde ses som svensk, eftersom det varken var speciellt många vita eller svenskar på ön. Hans senare förslag

---

¹³⁹ Harrison, Dick, *Slaveri: Från 1800 till nutid*, Lund 2008, s. 40.

¹⁴⁰ Motion av Johan Johansson, *Bondeståndet, Tredje Bandet*, 4 februari 1854, s. 225-226.

¹⁴¹ Motion av Johan Johansson, *Bondeståndet, Tredje Bandet*, 4 februari 1854, s. 224.

om att ge positioner till de som är biologiskt "svenska" låter definitivt rasistisk i våra öron. Han fortsatte med att kommentera att det inte fanns någon läkare på ön, att det endast fanns en katolsk präst och att försvaret var undermåligt. Retoriken om moderlandet respektive kolonin fanns även här.¹⁴² Johansson målar upp just den exotiska bild av kolonin som Balibar talar om som "interioriseringen av det yttre", där "svenskar" och "icke-svenskar" bor tillsammans, men jag skulle inte säga att han argumenterar via manifest rasism här. Snarare är det befolkningsminskningen som är problemet och den latent rasismen gör etnicitetsfördelningen relevant för Johansson. Även om han kan mycket väl varit en rasist uttalade han inte varför uppdelningen mellan svarta och vita på ön var ett problem eller ens relevant. Om det fanns ett rasistiskt argument i hans motion var det underförstått.

Två talare i bondeståndet ställde sig för förslaget innan det hunnit anlända till statsutskottet. Nils Pehrsson ställde sig för förslaget, men påpekade att det skulle strida emot folkrätten "att helt och hållet lemna ön åt sitt öde...". Enligt honom borde ständerna tillsammans med kungen förhandla med "främmande makter" om att ön skulle tillåtas vara en fristat. Enligt protokollen instämde "[en] stor del af Ståndets Ledamöter" i detta förslag. J. G. Wasmuth gav inget ytterligare förslag, men kommenterade att ön var i hemskt skick. Även här märker vi den biologiska undertonen: "Der lærer finnas endast trenne Svenskar, nemligen Guvernören, Tullförvaltaren och en tullvaktmästare."¹⁴³

Statsutskottet ställde sig emot förslaget, utan någon större diskussion i linje med rasistiska diskurser. De kommenterade att ingen främmande makt hade något större intresse av ön och att det inte var möjligt att dra in mer på utgifterna än vad man redan gjort. Att majoriteten av öns befolkning var katoliker verkar de heller inte ha sett något större problem med, utan kommenterade att det är passande att endast en katolsk präst fanns på ön just på grund av denna demografi. Utskottet ställde sig även helt emot att göra ön till en fristat, eller som de uttryckte det: "öfverlemna [kolonin] åt sitt eget öde; i hvilket fall den troligen skulle blifva ett rof eller tillhåll för kapare eller sjöröfvare...". Folkrätten sågs här som av yttersta vikt att respektera.¹⁴⁴

Utskottets utlåtande bifölls i alla ständer, inklusive bondeståndet, som visserligen protesterade emot beslutet. Johan Johansson accepterade bibehållandet av

---

¹⁴² Intressant nog talar Johansson om Sverige både som "moderlandet" och "fäderneslandet".

¹⁴³ *Bondeståndet, Tredje Bandet*, 1854, s. 251-252.

¹⁴⁴ Statsutskottets utlåtande N:o 203, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 2 Band. 30 Häft.*, 1854, s. 7.

S:t Barthélemy, som han kallade "en postlucka att insätta någon gammal afskedad militär uti" och Ola Månsson menade att Johanssons åsikter är "ganska rigtiga", men menade att det är hopplöst att driva motionen vidare.¹⁴⁵ Ön kan ses som exkluderad av riksdagen när man läser bondeståndets diskussioner, men här måste man komma ihåg två saker. Dels fanns en generell åsikt, till och med i bondeståndet, om att Sverige hade ett ansvar gentemot öns invånare, dels var inte de andra tre stånden intresserade av att ens kommentera statsutskottets utlåtande. De kan ha delat bondeståndets syn på S:t Barthélemy som en exterioritet, men gjorde inget motstånd emot statsutskottets utlåtande.

Den andra motionen lades fram fem år senare, den 29 november 1859, av Gustaf Bjerkander och med stöd från fyra andra talare. Bjerkander undrade "om det är skäl uti för ett fattigt land att fortfarande behålla denna ö?" Hans anförande var inte långt, utan han menade att Sverige antagligen skulle kunna sälja ön, men om det inte skulle gå borde man ge ön till kungen. Om kungen inte ville ha ön, skulle man ge ön till Frankrike. Om de skulle vägra, förklarade man då ön en självständig republik. Motionen är överraskande fri ifrån rasistiska undertoner, förutom förutsättningen att det inte fanns något etiskt problem med att sälja en ö till en annan makt. Det fanns inga kommentarer angående befolkningen eller ens referenser till Sverige som "moderland".¹⁴⁶ Jämfört med motionen fem år tidigare var det väldigt neutralt.

Allmänna Besvärs- och Ekonomiutskottet behandlade motionen den 26 juli 1860, där de dels påpekade för det första att det redan har fattats beslut om att sälja S:t Barthélemy så fort ett passande tillfälle gavs, för det andra att det skulle strida emot folkrätten att göra ön självständig och för det tredje "att det ej torde böra anses utan vigt att Svenska sjöfarande i de West-Indiska farvattnen ega en svensk hamn och Svenska myndigheter att vid förefallande behof tillgå...". Utskottet menade att staten skulle vänta med försäljningen av ön till ett tillfälle "då dess öfverlåtande kan ske på ett både med Nationens fördel och värdighet öfverenstämmande sätt...".¹⁴⁷

När vi jämför retoriken mellan de här två förslagen verkar det som om rasistiska undertonerna hade minskat, om inte på annat sätt än att man refererade till S:t Barthélemy och dess invånare på ett mer smakfullt sätt. Vad man däremot ser i likhet

---

¹⁴⁵ *Bondeståndet, Sjätte Bandet*, 1854, s. 354.

¹⁴⁶ Motion av Gustaf Bjerkander, *Bondeståndet, Andra Bandet*, 29 november 1859, s. 148-149.

¹⁴⁷ Allmänna Besvärs- och Ekonomiutskottets betänkande N:o 134, *Bihang 8 Saml. 28 Häft*, 1860, s 9.

är att ingen riksdagsledamot ställe sig emot förslaget, inte ens i bondeståndet. Viljan att sälja S:t Barthélemy kanske fanns, men kämpaglöden saknades.

Motion från 1868 – Försäljningsdiskussionerna återupplivas

Den 25 januari 1868 lades nästa motion angående försäljningen av S:t Barthélemy fram. Från 1860 hade en stor förändring skett, nämligen 1866 års riksdagsordning. Från att utgått ifrån fyra ständer utgick man nu ifrån två kammare, med ett semi-demokratiskt valsysteem. Systemet byggde huvudsakligen på rika mäns röster, men var mer demokratiskt än det tidigare systemet. Motionen kom ifrån andra kammaren, där Jan Andersson förespråkade att ön ska försälas till en annan europeisk makt. Skillnaden från tidigare förslag var däremot att han själv förespråkade en omröstning bland öbefolkningen om de ville skiljas från riket. Andersson påpekade att både Ryssland och Danmark "havfa nyligen afhändt sig besittningar, hvilka de antingen insett icke kunna lemna de bidrag till Statsverket, som äro erforderliga, eller också ansett olämpliga att bibehålla."¹⁴⁸ Han menade även att det årliga bidrag på 25 000 riksdaler som riksdagen lämnade var "obetydligt."

Danmark blev av med fem av sina kolonier från 1845 till 1868, även om det inte är säkert om Andersson refererade till den danska kolonin i Nikobarerna utanför Indien, som lämnades över till England 1868. Vad man däremot märker är en slags imperialistisk ursäktsmanöver, om att Sverige inte vore ett sämre land än Danmark och Ryssland för att de blev av med sin enda koloni. Andersson ville försvara den svenska statens ära samtidigt som han ville bli av med det finansiella trycket från S:t Barthélemy. Det intressanta i just jämförelsen med Ryssland och Danmark är att kolonialismen inte bara innefattar en relation mellan Sverige och S:t Barthélemy, utan även de andra kolonialmakterna. Att just Ryssland och Danmark, länder som också Wallerstein skulle säga tillhörde en europeisk semi-periferi, är de länder som jämförs med talar för att svenska riksdagsledamöter visste om sin plats i den europeiska ekonomin: som en mindre kolonialstat där kolonialismen skulle ta dem till centrum. De tänkte visserligen inte i dessa banor eller ens så pass medvetet, men när andra periferistater övergav kolonialismen kan Sverige mycket väl hakat på den trenden.

Statsutskottet behandlade motionen och lämnade sitt besked den 7 april 1868. De påpekade att visserligen redan 1818 fattades beslutet att sälja ön "då tillfälle dertill

---

¹⁴⁸ Motion av Jan Andersson N:o 143, *Bihang 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 8 Häft.*, 25 januari 1868, s. 5.

kunde sig yppa," men stödde förslaget om att försäljningen skulle ske "efter det befolkningen å nämnda ö blifvit hörd och samtyckt till [försäljningen]..."¹⁴⁹ I andra kammaren bifölls förslaget utan diskussion, men i första kammaren uppstod en del skiljande meningar. Den första talaren, utrikesministern Greve Manderström, påstod att det alltid hade varit kungens avsikt att försäljningen skulle ske "i öfverensstämmelse med befolkningens samtycke."¹⁵⁰ Han stödde motionen samtidigt som han påpekade att det alltid var frågan om en värdig försäljning. En annan talare, Herr Schartau, var däremot emot förslaget av vad som bara kan kallas rasistiska anledningar:

Men deremot innehåller förslaget något annat, hvarpå jag icke kan ingå, nemligen att befolkningens samtycke skulle erfordras till ett möjligen ifrågakommande förslag att förenas med en annan magt. Detta låter ganska vackert, men då man vet att innevånarnes antal är högst ringa och att de icke kunna hänföras till de mest civiliserade folken, så är det alltför stor liberalitet att låta det bero på en handfull menniskor, som i det fallet sakna allt omdöme, om ön skall få öfverlemnas åt en annan magt.¹⁵¹

Här märker vi hur begreppet "civilisation" fungerade under 1800-talet, genom att Schartau etablerat en klar åtskillnad emellan Sveriges och S:t Barthélemys "folk och dennas folks "omdöme". Där det tidigare vore frågan om en koloni utan någon större vinst för "moderlandet" kan vi nu se ett ifrågasättande av kolonins folk att veta vad som är bra för dem. Något tecken av ett biologiskt urskiljande märks däremot inte av, utan S:t Barthélemys befolknings lägre omdöme ses snarare som en självklar sanning, utan behov av vetenskapligt berättigande. Vad som skiljer Schartaus uttalande ifrån den klassiska "White Mans Burden"-retoriken är däremot att han talar om en exteriorisering, inte en interiorisering, av det "ociviliserade" folket. Tidigare kommenterade även Schartau att de stora inkomsterna från S:t Barthélemy har ansetts vara "mindre hedrande för moderlandet." Däremot verkar det som att han inte refererar till slaveriet, utan till smuggeri.¹⁵² Han avslutar med att han kan acceptera att öns befolkning röstar, så länge som omröstningen inte "[inrymmer] en sådan magt, att derigenom hela förslaget kunde omintetgöras."

---

¹⁴⁹ Statsutskottets utlåtande N:o 66, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 35 Häft.*, 1868, s. 5.

¹⁵⁰ *Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksmötet År 1868, Första Kammaren, Tredje Bandet*, Stockholm 1868, s. 248.

¹⁵¹ *Första kammaren, Tredje Bandet*, 1868, s. 249.

¹⁵² *Första kammaren, Tredje Bandet*, 1868, s. 248.

Om man nu håller i åtanke Schartaus tidigare kommentarer under slavemancipationsdebatten från 1845 kan man märka en inkonsekvens när det gäller åsikterna kring S:t Barthélemys befolkning. Strikt talat finns det ingen direkt motsägelse emellan de två kommentarerna, men där han tidigare talade starkt för slavarnas lika rättigheter och det skamfyllda i att en civiliserad nation skulle skydda slavhandeln har Schartau nu en närmast dehumaniserad bild av samma befolkning. Mycket talar för att en förändring hade skett.

Utskottets förslag mötte däremot inget större motstånd,¹⁵³ men Schartau hittade en allierad i Greve Carl Göran Mörner:

Men nog förefaller det besynnerligt, att, om omröstningen så utfölle, att en enda rösts öfvervigt funnes för den mening att ön ej skulle afträdas, denna enda röst skulle kunna hindra en sådan åtgärd, och att således en person, tilläfventyrs utan allt omdöme i frågan, skulle genom att lemna en nejsedel, kunna tvinga Sverige att framgent årligen utbetala tjugufemtusn riksdaler och kanske mera.¹⁵⁴

Än en gång ser vi hur S:t Barthélemys befolknings "omdöme" ifrågasattes, fast med en mindre rasistisk retorik. Här är det svårare att veta om det handlade om rasism, klassism¹⁵⁵ eller ett ifrågasättande av folkomröstningar, men det är värt att poängtera att trots att förslaget gick igenom var inte Schartaus förslag helt utan stöd. Motionen gick visserligen igenom ändå.

Utskottsförslag från 1874 – Besparingsförslagen går inte igenom

Den 19 mars 1874 gav statsutskottet ut ett utlåtande om S:t Barthélemy, främst från ett ekonomiskt perspektiv. Dess bild av ön var mörk, men inte särskilt nedvärderande. Utskottet talade om befolkningen som "fredlig och laglydig" och att större delen av de problem som uppstår kom från besökare från andra öar. De menade däremot att det fanns behov av ett polisväsende på ön.¹⁵⁶ De diskuterade även indragandet av garnisonen, eftersom flera andra närliggande öar hade precis dragit in sina. Ekonomiskt var det en definitiv fördel, men samtidigt påpekade de att det "icke obetydligt inverka på

---

¹⁵³ Friherre Sprengtporten är fortfarande emot att sälja kolonin, eftersom han fortfarande tror på Panama-kanalens möjlighet att återuppliva handeln i S:t Barthélemy.

¹⁵⁴ *Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksmötet År 1868, Andra Kammaren, Tredje Bandet*, Stockholm 1868, s. 250.

¹⁵⁵ Stereotypisering eller diskrimination baserad på socioekonomi.

¹⁵⁶ Statsutskottets utlåtande N:o 50, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 26 Häft.*, 19 mars 1874, s. 19.

det anseende, moderlandet för närvarande åtnjuter af såväl denna som angränsande öars befolkningar, om äfven hvarje skymt af vakthållning försvunne från denna enda koloni, hvarest svenska flaggan blåser.”¹⁵⁷ De diskuterade även skolväsendet på ön i slutet, men i sitt förslag till riksdagen föreslog de att:

Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida, utan moderlandets ytterligare betungande, någon lindring må kunna beredas innevånarne på ön S:t Barthélemy, vare sig detta må kunna ske genom befrielse från erläggande af tull för dit inkommande varor, indragning af dervarande garnison, eller på annat lämpligare sätt.¹⁵⁸

Även här biföll andra kammaren förslaget utan diskussion, men det föll i första kammaren. De ställde sig emot indragandet av garnisonen, som ”omöjlig kan verka någon lindring för innevånarne,” samt ansåg att det var konstigt att ”det skall behövas en skrifvelse från Riksdagen i så besynnerliga ordalag, för att Kongl. Maj:t skall taga initiativet i denna fråga.”¹⁵⁹ Förslaget röstades ner med 26 ja och 35 nej. Vad som är intressant att se här är att just garnisonens kvarvarande var viktigt för riksdagen, till stor del som en fråga om nationell heder. Precis som i slaveridiskussionerna från 1840 märker man att den ekonomiska frågan vägs emot en av nationellt anseende. Dessutom märker man att väldigt lite uppmärksamhet fästes vid skolfrågan, någonting som kontrasterade skarpt med motionen som lades fram året efter det. Då kommer frågan om utbildning på S:t Barthélemy än en gång dyka upp, men vinklas ur ett rasistiskt perspektiv av vissa talare.

Motion från 1875 – Det akuta utbildningsbehovet

Den sista motionen jag ska gå igenom är från den 16 januari 1875, tre år innan S:t Barthélemy till slut säljs. Det är en motion upplagd i andra kammaren av C. G. Lindmark och behandlade ”förhållandena inom kolonin och sättet för densammas upphjelpande.”¹⁶⁰ Han syftade till stor del till de ekonomiska problemen med ön, där han såg som orsak den förändrade handelssituation. Trots det har hans beskrivning av ön en viss essentialistisk ton: ”Landtbefolkningen ... har småningom nedsjunkit i ett tillstånd af försöffning, som, om äfven till en del framkallat af klimatets inverkan, dock till största

---

¹⁵⁷ Statsutskottets utlåtande N:o 50, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 26 Häft.*, 19 mars 1874, s. 20.

¹⁵⁸ Statsutskottets utlåtande N:o 50, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 26 Häft.*, 19 mars 1874, s. 26.

¹⁵⁹ *Första kammaren, Andra Bandet*, 1874, s. 111-112.

¹⁶⁰ Motion av C. G. Lindmark, N:o 24, *Bihang 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 3 Häft.*, 16 januari 1875, s. 19.

delen måste tillskrivas fattigdom i förening med en nästan fullkomlig brist på undervisning.”¹⁶¹ Vi ser här den rasistiska idén av klimatet som en faktor för att människor blir långsammare och sävligare, tillsammans med en klassistisk syn på fattiga människor som mindre produktiva än dess rikare medmänniskor. Lindmark kritiserade bristen på folkskolor och menade att om det inte funnits franska präster skulle befolkningen ”helt och hållet vara i saknad af andlig och intellektuell ledning.” Konsekvensen för ön var ”ett utmattningstillstånd, så väl i andlig som materiellt hänseende...”. Han menade att ön har naturliga resurser i form av bly och en väl fungerande hamn, men just undervisningen var av yttersta vikt för Lindmark. Om befolkningen undervisades ”i jordbruk, trädgårdsskötsel och husslöjd” så kunde industrier starta på ön på nytt. För Lindmark ”är det icke blott en moralisk pligt för svenska staten att söka upphjelpa kolonien ur dess djupa förfall, utan det torde till och med kunna sägas, att ön kan framställa ett rättsligt anspråk på ett dylikt stöd.”¹⁶² Han menade att de inkomster som ön gett moderlandet gav riksdagen en plikt att stödja ön när den hade dessa problem. Lindmark avslutade med en kommentar om S:t Barthélemys potentiella försäljning som har en viss prägel av nationalistisk stolthet:

För min del skulle jag lyckönska både oss och framför allt S:t Barthélemy, om en sådan öfverlåtelse kunde komma till stånd; men nog skulle det vara för min känsla motbjudande, om denna afträdelse komme att ega rum på en tid, då allt på ön endast talade om fattigdom och förfall, och då man derstädes fåfängt sökte några spår efter moderlandets omvårdnad om den lilla koloniens innevånare och intressen.¹⁶³

Man kan tydligt se att kolonins förfall var en skam för moderlandet i Lindmarks ögon och att Sverige genom att vara dess koloniala ägare blev skyldiga för dess förhållanden. Sverige hade inte ett ansvar att hjälpa ön trots att det skulle säljas, utan på grund av att den skulle säljas. Lindmark avslutade motionen med ett förslag om 50 000 kronor till folkundervisning på ön och att kungen utredde situationen och gav förslag på åtgärder för kolonin till riksdagen.

Statsutskottet ställde sig delvis bakom förslaget, men till största del höll de inte med Lindmark. Hans diskussion om bly- och skeppsvarvsindustrier sågs som orealistisk; man visste ännu inte om det fanns tillräckligt mycket bly för att starta en vinstdrivande

---

¹⁶¹ Motion av C. G. Lindmark, N:o 24, *Bihang 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 3 Häft.*, 16 januari 1875, s. 20.

¹⁶² Motion av C. G. Lindmark, N:o 24, *Bihang 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 3 Häft.*, 16 januari 1875, s. 21.

¹⁶³ Motion av C. G. Lindmark, N:o 24, *Bihang 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 3 Häft.*, 16 januari 1875, s. 22.

gruvdrift och ett skeppsvarv skulle krävt ett ordentligt startkapital. De kommenterade även på saltindustri, någonting Lindmark inte tog upp, som orealistiskt.¹⁶⁴ Utskottets förslag var att istället anställa fattiga och barn till att arbeta inom bomullsindustrin på ön.¹⁶⁵ De ställde sig även emot att spendera 50 000 riksdaler på folkundervisning, något de talade om som "understöd, som må för kolonien vara erforderligt till beredande af arbetsförtjenst för den fattiga befolkningen samt utvecklande af industriell och kommersiell verksamhet," eftersom förhållandena på ön inte hade utretts tillräckligt.¹⁶⁶ Det är svårt att veta när man läser utlåtandet om de talade om samma förslag, men det verkar som att utskottet såg folkundervisningen som en väg till ökad industriell verksamhet; något som i och för sig inte var speciellt långt ifrån Lindmarks förslag, men som saknade hans moraliska syn på undervisning. Vad utskottet däremot höll med om var att kolonin skulle komma att gå "en fullständig undergång till mötes" om inte någonting skedde snart.¹⁶⁷ De kritiserade även skolundervisningen, men menade att resurser hade lagts åt de 347 barn i skolålder, där 308 är katoliker. Just trosläran var en viktig komponent i undervisningen, vilket är konsekvent med de tidigare diskussionerna, speciellt Doktor Wallins uttalande från 1845. Vi kommer se att trosfrågan dyker upp senare i ständernas diskussioner, inte bara som sympatier, utan även genom kritiska röster. Hur viktigt var det att spendera resurser på en protestantisk präst när endast 39 barn är protestanter?¹⁶⁸ Utskottets utlåtande var dels att undersöka möjligheter för:

lindrade af det betryck, hvori kolonien sig befinner, samt för en kommande Riksdag framlägga de af en sådan undersökning föranledda förslag, intilldess Kongl. Maj:t kan komma att, i anledning af 1868 års Riksdags skrivelse, göra framställning om öns afträdande åt någon främmande makt.¹⁶⁹

Förslaget var mindre fokuserat på just undervisning och mer fokuserat på försäljning än Lindmarks förslag. Om man vill kan man nästan se det som en kapning av förslaget, för att göra det mer finansiellt återhållet men med samma grundläggande budskap.

Det här förslaget väckte diskussioner i båda kamrarna, men vi märker tonen hos den första talaren i den första kammaren när han sade: "När Riksdagen nu åter går att behandla frågan om S:t Barthélemy, kan man väl säga att det är att 'infandum renovare

---

¹⁶⁴ Statsutskottets utlåtande N:o 60, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 29 Häft.*, 1875, s. 2.

¹⁶⁵ Statsutskottets utlåtande N:o 60, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 29 Häft.*, 1875, s. 3.

¹⁶⁶ Statsutskottets utlåtande N:o 60, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 29 Häft.*, 1875, s. 7.

¹⁶⁷ Statsutskottets utlåtande N:o 60, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 29 Häft.*, 1875, s. 7.

¹⁶⁸ Statsutskottets utlåtande N:o 60, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 29 Häft.*, 1875, s. 4.

¹⁶⁹ Statsutskottets utlåtande N:o 60, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 29 Häft.*, 1875, s. 7-8.

dolorem.”¹⁷⁰ Första kammaren diskuterar ekonomin och den kraftiga folkminskningen på ön, men en intressant diskussion ifrån en nationalistisk synvinkel är den om den militära närvaron. Garnisonen var i ett så pass dåligt skick, att talaren Herr Hedlund ifrågasatte om det borde finnas en garnison överhuvudtaget, eftersom ”den svenska flaggan på ett så beskaffadt fästningsverk icke väcker annat än åtlöje.”¹⁷¹ Istället skulle ön själva få ta hand om sitt eget försvar.¹⁷² Dock märker man även här att Hedlund var starkt för folkundervisningen och menade att det var ”förenligt med [Sveriges] ära” att utbilda öns befolkning. Han ansåg däremot inte att man skulle ändra i utskottets förslag. Friherre Skogman ställde sig emot idén att ta bort försvaret, eftersom ”en icke så obetydlig lös befolkning, om äfven denna numera icke är af den farliga art, som förr” skulle färdas från andra öar för att ställa till problem i S:t Barthélemy.¹⁷³ Han ställde sig dock emot undervisning eftersom det skulle ta alldeles för lång tid för att kunna njuta av fördelarna av utbildning; utbildningsreformer skulle inte kunna hjälpa dagens ekonomiska problem.¹⁷⁴ Hedlund avslutade sin diskussion om garnisonen med att säga att ”om en svensk flagga skall svaja från ön, bör garnisonen vara en verklig och icke en som utsätter oss för smälek.”¹⁷⁵ Vi märker än en gång hur viktigt Sveriges anseende var i dessa frågor och hur diskussionen om militär närvaro inte handlade så mycket om ekonomiska bekymmer som den bild av Sveriges som gavs till omvärlden, där det var bättre att inte synas alls än att synas svaga.

Diskussionen om att göra S:t Barthélemy självständigt uppstod även när utrikesminister Björnstjerna kommenterade problemen med att sälja ön.¹⁷⁶ Hedlund undrade om inte kolonin kunde avträdas utan ersättning och Greve Axel Mörner ville helt enkelt göra den självständig.¹⁷⁷ Utrikesminister Björnstjerna ställde sig starkt emot det, eftersom han menade att S:t Barthélemy helt enkelt inte skulle klara sig utan Sverige eller någon annan europeisk makt. Enligt honom var det som att säga: ”så länge Eder ö lemnade någon afkastning till Sverige kunde vi dragas med Eder, men då I nu endast

---

¹⁷⁰ Diskussion N:o 30, *Första kammaren, Andra Bandet*, 1875, s. 15. Latinet är en referens till Vergilius citat från *Aeniden*: ”Infandum, regina, iubes renovare dolorem.” ”You command me, o queen, to revive the memory of unspeakable pain.” en.wikiquote.org/wiki/Virgil, 2011-02-08. Med stor säkerhet förklarar talaren, Herr Hedlund, att han är trött på att diskutera S:t Barthélemy eller att kolonins tillstånd är alltför tragiskt.

¹⁷¹ Diskussion N:o 30, *Första kammaren, Andra Bandet*, 1875, s. 17.

¹⁷² Diskussion N:o 30, *Första kammaren, Andra Bandet*, 1875, s. 20.

¹⁷³ Diskussion N:o 30, *Första kammaren, Andra Bandet*, 1875, s. 19.

¹⁷⁴ Diskussion N:o 30, *Första kammaren, Andra Bandet*, 1875, s. 20.

¹⁷⁵ Diskussion N:o 30, *Första kammaren, Andra Bandet*, 1875, s. 22.

¹⁷⁶ Diskussion N:o 30, *Första kammaren, Andra Bandet*, 1875, s. 21.

¹⁷⁷ Diskussion N:o 30, *Första kammaren, Andra Bandet*, 1875, s. 22.

förorsaken oss kostnad, kungen I få sköta Eder sjelfva. Ett sådant sätt att gå till väga vore i min tanke icke Sverige värdigt.”¹⁷⁸ Det var än en gång tydligt att det fanns ett starkt stigma emot att lämna ön åt sitt eget öde, där den nationella hedern stod på spel. Faktum är att om man såg på diskussionerna genom en något kritisk lins handlade flera av argumenten om den svenska äran snarare än om de faktiska förhållandena på S:t Barthélemy. Vi märker samtidigt en ökad panik kring de ekonomiska förhållandena, där man talade om att ge bort kolonin utan ersättning och att utbildning var allt för långsiktigt för att hjälpa dess kortsiktiga problem. Ingen ställde sig emot utskottets utlåtande, som var tillräckligt vagt för att alla deras bekymmer skulle kunna rymts i spektrumet om ”lindrade av det betryck, hvori kolonin sig befinner...”.¹⁷⁹

Andra kammaren hade en längre diskussion än första kammaren, där Herr Gumælius började med en diskussion kring ön som visade sig vara väldigt rasistisk. Han nämnde till att börja med hur S:t Barthélemy gavs till Sverige just för att det var den enda ”som utan olägenhet kunde afträdas...”.¹⁸⁰ Han nämnde de stora kostnaderna som kolonin bidragit Sverige, men att det var ”svårt att säga, huru stor del af dessa sistnämnda utgifter (uppbördsprovision, reparationer, tillfälliga utgifter, extra utgifter) användes till öns verkliga fördel eller till upprätthållande af svenska flaggans förmenta ära...”.¹⁸¹ Han kritiserade idén om att kolonin skulle kunna tjäna av nya krig, eftersom den svenska flaggan och neutraliteten ”icke skulle komma att respekteras” och kolonins garnison inte hade någon större möjlighet att försvara sig. Gumælius menar att ”det är mycket bättre att sjelfve stryka vår flagga, än att nödgas se henne blifva struken af andra.”¹⁸² Han diskuterade även folkminskningen, där han menade att det ”icke dröja särdeles många år, innan på ön utom den qvinliga befolkningen finnas qvar endast gamla orkeslösa gubbar; ön blifver då snart endast ett enda stort fattighus med 1 400 eller 1 500 qvinnor jemte några gubbar att försörja.”¹⁸³ Upp till denna punkt av hans uttalande kan man se en tydlig nedvärdering av ön, med kritik kring flera delar av förvaltningen, men mest öns möjligheter i sig självt. Gumælius visade däremot en tydligt rasistisk syn emot slutet av sin diskussion:

---

¹⁷⁸ Diskussion N:o 30, *Första kammaren, Andra Bandet*, 1875, s. 23.

¹⁷⁹ Statsutskottets utlåtande N:o 60, *Bihang 4 Saml. 1 Afd. 29 Häft.*, 1875, s. 7.

¹⁸⁰ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 4.

¹⁸¹ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 5.

¹⁸² Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 6-7.

¹⁸³ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 7-8.

Det har en gång förr blifvit föreslaget, att ön kunder användes till anläggande af en svensk straffkoloni. Detta förslag har sina goda sidor. Man skulle på detta sätt kunna skaffa folk till öns uppodlande, och dessutom kunde ju en eller annan af straffångarne möjligen falla på den tanken att gifta sig med någon af de fula negerqvinnorna, som der finnas. Förslaget har dock mottagits med ovilja, såsom ovärdigt Sverige och ovänligt mot ön. Det är dock icke af detta skäl, jag för min del hyser betänklighet emot en dylik åtgärd – ty jag tror, att ön genom densamma skulle, åtminstone i en viss grad, upphjelpas – utan af ett annat, i mina ögon viktigare, det nemligen att denna straffkoloni, till följd af klimatets beskaffenhet, skulle komma att för det stora flertalet af fångarne inom kort orsaka antigen döden eller åtminstone en i mer eller mindre förstörd helse; och icke ens straffångar bör man behandla illa, utsätta för ett sådant öde.¹⁸⁴

Det vore frestande att kalla Gumælius rasistisk bara av ordvalen "fula negerkvinnor", en rasbaserad benämning som tydligt kan kopplas till en anti-erotisering av afrikanska kvinnor.¹⁸⁵ Sexualiseringen av den svarta kvinnan, genom att beskriva henne främst utifrån hennes fysiska attribut, är ett sätt att distansera henne från andra människor, men vi ser mycket mer förutom det. Förslaget var retoriskt i och med att han själv ratar förslaget. Gumælius tror inte själv på det, men tycks nämna för att vidare dra ner synen av ön. Klimatet kom även in i diskussionen, som en oundviklig faktor som bidrar inte bara till förstörd hälsa utan till och med döden. Det är inte första gången vi stöter på den här pseudo-vetenskapliga synen och även tidigare var den kopplad till en exteriorisering av S:t Barthélemy. Däremot är det mest intressanta i mina ögon hur nationalismen kommer in i uttalandet. Straffångarna sågs som några som bör ses om och inte behöva utsättas för ett så pass grymt öde som att bo på S:t Barthélemy, trots att de skulle bidra med nytta till ön i Gumælius ögon. På grund av den objektifierade bilden av den svarta kvinnan som inte en medmänniska utan ett sexuellt objekt till för straffångarnas fördel behövde inte de räknas in i detta "humanitära" resonemang. På samma gång kan Gumælius vara partikularistiskt, genom att ställa upp öns befolkning som "den andre" och separat genom både ras och klimat, och universalistiskt, genom att argumentera för att ingen person av den svenska nationen skulle behöva leva i dessa breddgrader. Gumælius var här både inbjudande och separerande.

Han gick vidare med att prata om klimatets problem för de tjänstemän som har arbetat på kolonin, samt pratade om kolonialprojektet som "ett försök af oss att spela stormakt, att spela Don Quixote i dessa trakter, der spanska språket

---

¹⁸⁴ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 8.

¹⁸⁵ Strother, Z. S., "Display of the Body Hottentot", Lindfors, Bernth (red), *Africans on stage: studies in ethnological show business*, Bloomington & Claremont 1999, s. 16-61.

talas...".¹⁸⁶ Avslutningsvis menade han att ön borde styra sig själv och att Sverige skulle sluta spela stormakt i Västindien.¹⁸⁷

Talaren efter Gumælius, A. Rundbäck, höll även han en rasistisk ton när han talade om vikten av undervisning. Han talade om S:t Barthélemy som "en liten ö som råkat i sådant förfall, att dess befolkning består af tiggare och befinner sig på en så låg kulturgrad, att den närmar sig vildens ståndpunkt." Han menade ändå att det var riksdagens "värdighet [...] mensklighetskänsla och pligt" som manade till att man ska hjälpa ön. Intressant är att precis som hos Gumælius ser vi en exteriorisering av ön, i förhållande till försäljningen:

Det beqvämaste sättet att från statskassan och våra samveten vältra omsorgen för ön vore utan tvifvel att på ett för öns innevånare fördelaktigt sätt bortskänka ön till någon främmande makt. Men, mine Herrar, detta är en utväg, som icke låter sig utföras, ty det finnes icke någon annan makt, som vill mottaga ön. Någon annan åtgärd måste följaktligen vidtagas.¹⁸⁸

Det besynnerliga i hur vi idag förväntar oss argumentationen skulle byggas upp och det argument som faktiskt lades fram borde inte vara förlorad på någon. Det var inte på grund av att Sverige hade ett ansvar som kolonialmakt, eller ens för att de moraliska plikterna gick över ekonomiska intressen, utan på grund av att ingen ville ha ön som riksdagen var tvungna att vidta dessa åtgärder. Sverige hade visserligen enligt Rundbäck en plikt att lägga pengar för att hjälpa befolkningen, beskriven på typiskt disassociationsvis som tiggare på gränsen till att bli vildar, men han hycklade inte med att målet var att "skörda frukterna deraf", det vill säga ekonomisk vinst.¹⁸⁹ Lindmark, som lade fram motionen och talade med djup sympati om öns befolkning¹⁹⁰, ställde sig inte emot idén av ekonomin som det centrala problemet:

Men så länge anledning finnes att antaga, att det ekonomiska tillståndet skulle kunna förbättras genom moderlandets väl afpassade ingripande; så länge genom tillräckliga undersökningar icke blifvit bevisadt, att det är fåfängt att vidta några åtgärder i sådant syfte, så länge tror jag icke, att svenska staten för sin koloni gjort hvad den bör göra, att den rättfärdigat sig eller fullgjort sina skyldigheter.¹⁹¹

---

¹⁸⁶ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 8.

¹⁸⁷ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 9.

¹⁸⁸ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 9.

¹⁸⁹ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 9.

¹⁹⁰ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 10.

¹⁹¹ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 11.

Han ställde sig visserligen emot idén att skjuta över kolonin till en annan stormakt, men det vore naivt att tro att han inte i grund och botten såg utbildning och bidrag som ett sätt att förbättra den ekonomiska potentialen av ön.¹⁹² Det är värt att notera här att Lindmark var relativt inkluderande i sin beskrivning av S:t Barthélemy, han talade visserligen utifrån dikotomin "moderland" och "koloni", men beskriver ändå ett ansvar emot befolkningen. Rundbäck vände istället resonemanget, trots att han talade om Sveriges plikt, för att dehumanisera och exkludera S:t Barthélemys befolkning och beskriva dem snarare som en exotisk börda än som jämlika människor.

Den sista talaren, Friherre von Schulzenheim, var den enda som uttalat sade att han ställer sig emot Herr Gumælius, om att han inledde med att han "[s]å gerna och så ofta [han] vill instämma i [Gumælius] i allmänhet klara och väl genomtänkta åsigtter...".¹⁹³ Som han menade spelar det ingen roll att invånarna har andra religionsbekännelser eller talar andra språk,

ty hvarje ö, som hör under Sverige, är en del af Sverige, är svensk jord, utan afseende på det språk, som der talas, och har rätt att af fosterlandet fordra samma intresse och välvilja, som hvarje annan del af landet, oberoende deraf om dess invånare bryta på skånska, dalska eller gotländska dialekterna; ön är likväl svensk jord och ön lyder likväl under Sverige.¹⁹⁴

Von Schulzenheim var dessutom den enda i denna diskussion som verkade tro på den ekonomiska potentialen hos S:t Barthélemy. Han föreslog att vetenskapliga biträden som en geolog eller en ingenjör sändes till ön för att "taga i öfvertagande frågan om folkundervisningens upphjelpande." Förutom det pratade han om mineraltillgångarna i de amerikanska bergen och lade fram idén att satsa på atlantångare.¹⁹⁵ Inkluderandet av S:t Barthélemy genom att förklara ön "svensk jord" verkar vara kopplad till ett ekonomiskt intresse av just den jorden ön har. Utskottets förslag bifölls även i den andra kammaren, där majoriteten var positiva trots de kraftiga diskussionerna, och förslaget resulterade till ett riksdagsbeslut. Nästa år vände sig däremot kungahuset till Frankrike och sålde ön till dem 1878, så beslutet bidrog egentligen inte med någonting till ön.

---

¹⁹² Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 12.

¹⁹³ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 14.

¹⁹⁴ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 15.

¹⁹⁵ Diskussion N:o 40, *Andra kammaren, Fjärde Bandet*, 1875, s. 15.

Rasism på tungan och riksdaler på hjärnan

Hur väl fungerar Kondratiev-cykeln?

Efter att ha läst och gått igenom diskussionerna i riksdagen emellan 1840 och 1878, uppfattar jag en klar skiljelinje mellan diskussionerna före och efter 1868. För det första, statsutskottet refererade tidigare tillbaka till beslutet från 1818 om att man skulle sälja S:t Barthélemy så fort man gavs förmånliga villkor. 1868 beslutade utskottet och riksdagen däremot sig för att göra en revidering av själva beslutet och lade till att försäljningen skulle ske med lokalinvånarnas samtycke. Även om vi accepterar att en revidering inte förutsätter att man förändrat åsikt finns det en motsägelse när den dåvarande utrikesministern påpekade att det alltid varit statens intention. Att genomföra en revidering av ett riksdagsbeslut för att bättre uttrycka en intention man alltid haft verkar vara en meningslöst beslut. Statsutskottet hade inget problem med att ignorera förslagen från 1854 och 1860 för att de ansågs överflödiga. Enligt min tolkning verkar beslutet från 1868 snarare varit en slags påminnelse om beslutet från 1818 och en signal om att mer kraft ska läggas i försäljningen.

För det andra märker vi här början för en ny våg av riksdagsdiskussioner kring S:t Barthélemy. Två motioner lades visserligen fram 1854 och 1860, men de skapade ingen diskussion inom riksdagen, vare sig i ständerna eller inom utskotten. Från slaveridiskussionerna och självständighetsdiskussionerna under 1840-talet uppstod få diskussioner angående S:t Barthélemy i den svenska riksdagen, annat än de rutinmässiga besluten om att balansera budgeten. För det tredje märker vi 1868 hur den manifesta rasismen återkommer till riksdagsdiskussionerna. Det fanns visserligen manifest rasism i diskussionerna angående friköpandet av slavarna vid 1845, men den är kvalitativt annorlunda från rasismen från 1868 och framåt.

Det går att argumentera för att rasism var en faktor under hela perioden med den distinktion som läggs mellan "moderlandet" och "kolonin" som två separata enheter, där Åland har setts som en del av moderlandet snarare än som en koloni, samt de dehumaniserande åsikter som då och då dök upp i diskussionerna. Trots det måste vi göra en distinktion emellan den latent, undermedvetna rasismen och den manifesta, propagerande rasismen. Från 1868 kan man se en ökning i manifesta rasistiska uttryck om S:t Barthélemy. Denna trend håller i sig under den korta perioden fram till att S:t Barthélemy till sluts säljs till Frankrike.

Så vad var det som förändrades 1868? Om vi vänder oss till Kondratiev-cykeln så skulle vi kunna tolka denna period som en övergång till en B-fas, där det blir ett ökat tryck mot effektivisering av ekonomin. Riksdagen skulle här kunna se det som ohållbart att fortsätta hålla fast vid kolonin, där förlusterna från den tidigare sågs som en acceptabel konsekvens av att ha en koloni. Šmihula skulle möjligtvis kunna tolka diskussionerna kring S:t Barthélemy som den slutliga knuffen som tar Sverige ut ur sin B-fas och in i en A-fas, genom att landet blev av med en stor ekonomisk börda. Om man väljer att använda sig av en cyklisk syn på ekonomi verkar däremot Kondratievs cykel fungera bättre än Šmihulas. Frågan är däremot om det inte är bättre att vända sig bort ifrån Kondratiev helt och hållet i denna situation?

Här vänder jag mig till ekonomhistorikern Rodney Edvinsson, som har studerat makroekonomiska mönster för att undersöka Sveriges ekonomiska utveckling. I hans analys kan vi se de ekonomiska fluktuationerna kring 1860-talet och då märker vi en starkt negativ utveckling 1867–1868.¹⁹⁶ Det var den största ekonomiska krisen Sverige varit med om utanför krigssammanhang.¹⁹⁷ Om man delar upp ekonomin i olika komponenter märker man att jordbruket var en stor del av den ekonomiska krisen, med -19.6 procent tillväxt.¹⁹⁸ Vad Edvinssons data pekar på är den stora missväxten 1867, även känt som "storsvagåret" eller "lavåret" i Tornedalen. Missväxten var resultatet av dåligt väder och situationen förvärrades av färre boskap och ökade priser på mat.¹⁹⁹ Regeringen, tillsammans med privata aktörer, gav lån och bidrag till Norrland och stora insatser startades för att hjälpa de norrländska bönderna med grundläggande proviant. Från 1861 till 1870 utlånades totalt 3 280 785 riksdaler från Undsättningsfonden, varav 1 468 208 riksdaler under året 1867. Dessutom gavs samma år 213 460 riksdaler i bidrag.²⁰⁰ Det är inte svårt att se hur missväxten var en kraftig smäll för den svenska riksdagen och ekonomin. Regeringen fick däremot kritik för att bönderna ibland bara gavs mat i utbyte emot arbete eller kläder, för att inte uppmuntra lathet.²⁰¹ Det fanns även kritik mot uppmuntran att äta mossa och svamp, inte bara på grund av praktiska skäl, men även det nedvärderande att inte kunna äta ordentlig mat.²⁰²

---

¹⁹⁶ Edvinsson, Rodney, *Growth, Accumulation, Crisis: With New Macroeconomic Data for Sweden 1800–2000*, Stockholm 2005, s. 253.

¹⁹⁷ Edvinsson, 2005, s. 251. Med krigssammanhang menar Edvinsson i detta fall de två världskrigen.

¹⁹⁸ Edvinsson, 2005, s. 259.

¹⁹⁹ Nelson, Marie C., *Bitter Bread: The Famine in Norrbotten 1867–1868*, Uppsala 1988, s. 58-69.

²⁰⁰ Nelson, 1988, s. 122-125.

²⁰¹ Nelson, 1988, s. 144-147 & 171-174.

²⁰² Nelson, 1988, s. 151-153 & 171-174.

Edvinsson menar att depressionen 1867–1868 bör ses som förkapitalistisk istället för kapitalistisk. Skillnaden ligger i att den orsakades av underproduktion, istället för av överproduktion.²⁰³ Det är här svårt att applicera Kondratiev-cykeln logik för att förklara den här specifika förändringen i ekonomin, dels på grund av att den är väldigt tillfällig i sin natur och dels på grund av att den inte skapas av överproduktion, den så kallade inre motsägelsen inom kapitalismen. Edvinsson ställer sig inte avvisande mot Kondratiev-cykeln, eller "long cycle theory", utan menar att den kan användas för att visa på en cyklisk process där särskilda fenomen skapar varandra i en cykel. Här måste man däremot acceptera att cykeln kan variera i längd.²⁰⁴

Rasismens ekonomiska grund

Denna förklaring kompliceras dock när vi håller i åtanke att manifest rasism även dök upp under slavemancipationsdiskussionerna 1844. Guvernören och statsutskottets uttalande om svarta som lata och självdestruktiva kan inte baseras på någonting annat än en medveten rasistisk uppfattning. De är dessutom uttalade som att dessa kvalitéer är nästintill bundna till de svarta genom naturlagar. Frågan är bara, varför dyker denna rasism upp just nu och inte fyra år tidigare, då slaveri förbjöds? Den huvudsakliga skillnaden mellan de två diskussionerna ligger i den ekonomiska aspekten. Förbudet av slaveri innebar endast en förlust av slaveekonomin, som vid 1840 inte var särskilt substantiell. Slavemancipationen innebar däremot direkta utgifter. Det uppstod kritiker mot kompensation för slavägarna redan 1840, men de försäkrades att frågan skulle behandlas senare. Visserligen försökte inte statsutskottet stoppa slavemancipationen, men i och med att de lade upp ersättningen över tre år kunde de minska kostnaderna markant. Därmed använde de den manifesta rasismen för att ursäkta treårsplanen.

Det är med detta i ryggen, som jag menar att man kan svara på den andra frågan: "Kan man se en skillnad i rasismens och nationalismens uttryck, allt eftersom det ekonomiska läget försämras?" Mitt svar är: Ja, man kan se en skillnad i rasismens uttryck allt eftersom Sverige hamnar i en svårare ekonomisk sits. Däremot måste jag poängtera att ekonomiska problem inte kan likställas med ekonomiska konjunkturer. Slavemancipationens kostnader och den ekonomiska krisen efter 1867 måste bådas ses som ekonomiska faktorer, men bara den senare är kopplad till en faktisk ekonomisk kris.

---

²⁰³ Edvinsson, 2005, s. 275.

²⁰⁴ Edvinsson, 2005, s. 289-290.

Nationalismen är däremot en konstant faktor igenom min undersökningsperiod. Den nationella universalismen som innefattades i nationalismen, tillsammans med den nationella äran som faktor i kolonialfrågor, är närvarande under hela den undersökta perioden.

Om vi ska specificera problemet mer kan vi gå vidare till den tredje frågan: "Är denna skillnad huvudsakligen kvantitativ i det att rasismen och nationalismen ökar eller minskar i omfattning, eller kvalitativ i det att rasismen och nationalismen förändras i styrka och form?" Här menar jag att skillnaden är huvudsakligen kvalitativ. Kvantitativt är det inte någon markant ökning emellan diskussionerna 1845 och diskussionerna 1868 och 1875. Man kan se en viss kvantitativ ökning i manifest rasism efter 1867, då Sverige hamnar i en svår ekonomisk situation på grund av missväxten i Norrland, men den är inte tillräcklig för att dra ett direkt samband.

Den medvetna rasismen förändras däremot kvalitativt. Om man applicerar Balibars teoretiska uppdelning kan man se att diskussionerna kring slavemancipationen var mer av en "förtrycksrasism", där ifrågasättandet av slavarnas lidande blir en ursäkt för slaveri och den svenska slavhandeln. Dessutom knyter den manifesta rasismen slavarna till slavägarna, i det att slavarna inte anses kapabla att klara sig själva. S:t Barthélemy's ekonomiska möjligheter är vid detta tillfälle fortfarande viktiga för statsutskottet. Diskussionerna efter 1867 ligger närmare en "förintelserasism", inte i form av att man vill utrota S:t Barthélemy, men målet är ändå att skilja sig ifrån kolonin. Åtskillnad är inte till för att utnyttja befolkningen, men för att göra Sverige kvitt den. Synen på kolonins ekonomiska möjligheter är mycket mörkare.

Förutom det vill jag påstå att rasismen från slavemancipationen är snarast självreferentiell, för att använda Balibars uttryck, i det att den betonar vikten av Sveriges riksdag att hjälpa de fattiga inom Sverige än de i S:t Barthélemy. Rasismen efter 1867 är heteroreferentiell, eftersom den målar upp befolkningen i S:t Barthélemy som främmande, farlig och oförmögen att fatta viktiga beslut. Det finns visserligen självreferentiell och heteroreferentiell rasism under båda perioderna, men skillnader i frekvensen.

Genom att analysera den manifesta rasismen kan vi nu svara på den fjärde frågan som ställdes: "Finns det någon märkbar skillnad emellan diskussionen kring slavemancipationen på respektive försäljningen av S:t Barthélemy?" Ja, det finns en märkbar skillnad. Slavemancipationen leder en inkluderande diskussion där man

försöker att förmildra omständigheterna kring slaveriet som ofta förespråkar att inkludera de framtida fria männen i kolonialekonomin. Försäljningsdiskussionerna bygger istället upp en exkluderande dehumaniserande bild av S:t Barthélemy, där slaveriet tidvis målas upp som skamfylld för att berättiga Sveriges totala disassociation. Däremot måste man även se den stora likheten, den ekonomiska faktorn som uppmuntrar rasistiska argument.

Den latent undermedvetna rasismen, i formen av förutsättningar kring vad som är en del av moderlandet och vad som är förhandlingsbart, fokuseringen på mängden vita respektive svarta på S:t Barthélemy eller den skarpa dikotomin kring "koloni" och "moderland", kan man däremot se som genomgående från 1840 till 1878. Mycket av rasismen cirkulerade kring idén "nationen" och tankar kring huruvida S:t Barthélemy är en del av Sverige eller inte var vanliga.

Nationalismen är även den konstant, både kvantitativt och kvalitativt genom min undersökningsperiod och här känns det relevant att lägga den undermedvetna rasismen och nationalismen i samma kategori, både i form av dess kontinuitet och dess oföränderlighet. Om jag skulle lägga upp en hypotetisk koppling skulle det vara att universalismen liksom nationalismen bygger på idén av ett "folk", som inkluderas inom riket. Däremot förutsätter existensen av ett "folk" vissa föreställningar, som inte kan begränsas till just nationsgränser utan snarare kräver andra kriterier som avgränsningar. Här kan man göra en koppling mellan undermedveten rasism och nationalism. Inte i det att rasism var nationalism eller vice versa, men att nationsstaten och den universalistiska idén om medborgarna som nationens byggstenar var en nödvändig grund för denna latent rasism. Nationalism var därför nästan alltid undermedvetet rasistisk. En sådan koppling är däremot nästan omöjlig att bevisa och kommer att fortsätta vara en hypotes. Balibars idé av rasismen som en övernationalism verkar däremot passa in på riksdagens diskussioner.

Om vi ska besvara den första frågan: "Finns det belägg i riksdagsprotokollens behandling av S:t Barthélemy från och med 1840 till och med 1878, för att rasismens uttrycksformer följer ekonomiska konjunkturen?" måste vi använda oss av all den tidigare informationen, men även ta med i beräkningen Sveriges situation inom det Wallersteinska världssystemet. Sverige har i mångt och mycket varit en semiperifer stat i Europa. Ekonomin har byggts på resurser till andra europeiska stater, framförallt i form av järn, men även fisk och virke har varit viktiga exportvaror. Sverige har försökt att ta sig

ur denna beroendeställning och under stormaktstiden har man nog kunnat se Sverige som en central stat snarare än en semi-perifer. Trots det hade Sverige en mycket svagare ställning än de andra europeiska staterna när det gällde det imperialistiska projektet. Det kan ha berott på bristande engagemang från svensk adel, ekonomiska problem eller helt enkelt konkurrens ifrån de andra staterna. Faktum kvarstår att till exempel Danmarks utvidgade slavhandel har stått som en skarp kontrast till Sveriges få och småskaliga kolonialprojekt.

När Sverige 1784 skaffade S:t Barthélemy fanns en entusiasm kring kolonialismens möjligheter, inte bara som en symbol för Sveriges ära utan även som en möjlighet att ta sig in i den koloniala banan och bort ifrån en beroendeställning av de andra europeiska makterna. I början gick det bra och Sverige lyckades göra en del stora vinster ifrån S:t Barthélemy, inte som slavkoloni utan som transitohamn under konflikterna mellan Frankrike, England och USA. Samtidigt började Sverige förändras gränsmässigt och 1809 försvann en stor del av "Sverige". Allt eftersom ekonomin på ön försämrades blev opinionen om kolonin och det koloniala projektet alltmer pessimistisk. S:t Barthélemy blev "den ofruktbara ön". I och med att inga större vinster kom in från slavprojektet kunde man avsluta det, även om diskussioner om huruvida man skulle kompensera slavarerna och slavägarna ändå fanns kvar. Trots det upphörde diskussionerna om öns försäljning av. Rent officiellt skulle man sälja ön, men det tycktes inte vara som ett prioriterat projekt eller någonting värt att diskutera speciellt utförligt.

Sen kom 1867 års missväxt. Sveriges ekonomiska ställning var rejält skadad och man fick ett stort underskott i statskassan. Tillväxtmässigt var det visserligen en tillfällig kris och bara två-tre år senare var ekonomin normal igen, men skadan var skedd. Riksdagen gav upp idén av ön som en acceptabel utgift där man väntade på antingen förbättrade ekonomiska möjligheter eller ett bra tillfälle att sälja den. Med diskussionerna från 1868 ökade även summan som man betalade ut årligen för öns underhåll, vilket gjorde det ännu tydligare hur viktigt det var att lösa problemet. Sverige hamnade i en besvärlig sits där de inte hade den ekonomiska möjligheten att hålla fast vid kolonialprojektet, men den nationalistiska synen på kolonin gjorde det omöjligt att bara överge ön, även om det propagerades för den lösningen. Att riksdagsmännen talade om skammen av att ha en svensk flagga vajande över en förfallen garnison visar problematiken väldigt tydligt. Det var inte problematiskt att det var en fattig ö, utan att det var Sveriges fattiga ö. Att svenska riksdagsmän konstant talar om "moderlandet"

och "kolonin" kan ses som en rätt märklig företeelse, men visar den nationella prestige som var investerad i S:t Barthélemy. "To be a barbarian in the colony was a stain on the homeland rather than on the colony itself."²⁰⁵ Balibars beskrivning av kolonier som metaforiska scener för rasism, "inkluderandet av det yttre", är helt i linje med riksdagens syn på, och oro över, kolonins öde. Den nationella identiteten stärktes av att ha en kolonial motpart, ett område där svenskheten gav en ton av civilisation bland ociviliserade människor. Kolonins ekonomiska problem blev därför inte bara en fråga om materiella omständigheter, men en fråga om statligt anseende.

Rasismen blir här även ett användbart verktyg för att föra fram sin åsikt. En tydlig rasistisk distinktion mellan vad som är det logiska och rationella, och det som är det farliga och känslobaserade, gör det lättare för vissa riksdagstalare att propagera för vad som i denna situation passar den svenska ekonomin bäst. År 1845 användes rasistiska argument för att argumentera för en blygsam ersättning åt slavägarna och 1868 samt 1875 för att helt och hållet separera S:t Barthélemy ifrån Sverige. Precis som Wallerstein talar om att staten kommer att agera för att förbättra kapitalismens möjligheter, accepterar den svenska eliten att de inte kan använda sig av S:t Barthélemy som ett bra område för kapitalism. Istället växer kapitalismen upp i fabriker i Sverige, där de stora desperata massorna inom de svenska gränserna är villiga att låta sig exploateras och proletariseras. Det är kapitalistiskt riktigt att göra sig av med S:t Barthélemy och det är den vägen rasismen propagerar för. På detta vis menar jag att just i studierna av riksdagsprotokollen kring S:t Barthélemy så finns det definitivt belägg för att rasistiska uttryck uppstår under ekonomiska kristider och att dess utövare agerar i kapitalismens intresse.

Här måste jag däremot konstatera att min huvudfråga handlade om "ekonomiska konjunkturer." Wallersteins modell fungerar relativt bra för att förklara händelseförloppet, men den är inte perfekt och det är just i frågan om konjunkturer som världsanalyssystemet har problem. Wallersteins fokusering på Kondratiev kan mycket väl fungera bra när han talar om länderna i centrum, men när man använder sig av Sverige som exempel tycks det kräva att man går utanför Wallersteins modell en aning. Modellen förklarar hur det historiska kapitalistiska systemet agerar under överproduktion, men har ingen riktigt bra modell för

---

²⁰⁵ Taithe, 2009, 127.

underproduktion. Med andra ord, hur det kapitalistiska systemet agerar när det möter problem skapade utanför det kapitalistiska systemet.

Världssystemeteorins möjligheter och problem

Det är just i dessa undantag som det huvudsakliga problemet med världssystemanalysen ligger. I och med att den försöker innefatta inte bara hela världen utan även både ekonomiska, sociala och politiska arenor i sin analys, blir den väldigt makrohistorisk och som en konsekvens av detta väldigt generaliserande. När man då analyserar den svenska ekonomin, som särskilt under 1800-talet genomgår en övergång från att vara en kolonial herre över flera "icke-svenska" regioner till att bli det område vi idag kallar Sverige, känns det i mångt och mycket som om man måste vara kritisk till hur mycket Wallersteins modell kan appliceras på Sverige. På 1800-talets slut när Sverige drog sig ur sitt kolonialprojekt, gick Frankrike och England i helt motsatt riktning och expanderade i Afrika. De använde sig av universalismen och mänskliga rättigheter som ursäkt för sin expansion, medan Sverige angav ekonomiska problem som orsak till att man avslutade sitt koloniala projekt.²⁰⁶

Det finns väldigt många delar av Wallersteins modell som är applicerbara på svensk historia. Vi hade samma universalism kombinerat med rasism för att ursäka vårt koloniala projekt som de andra centrumstaterna och vi hade samma grundläggande metod för att skapa en handelsdikotomi mellan Sverige (centrum) och S:t Barthélemy (periferi), som återfanns i den dikotomiska uppdelningen "moderland" och "koloni". I slutändan användes just rasism som en ursäkt för omlokaliseringen av arbetskraft, bara att arbetskraften hämtades inifrån Sverige, inte utanför.

Analysen kompliceras helt enkelt av att S:t Barthélemy och Sverige hade väldigt begränsade resurser. Pengarna låg inte i den klassiska kolonialhandeln, utan i rollen av kolonin som transitohamn under krigstid. De flesta av riksdagstalarna visade en medvetenhet om detta, men det fanns ändå de som hade hopp om att man skulle upptäcka naturresurser på ön för att kunna återskapa den klassiska kolonialhandeln Wallerstein beskriver i sin världssystemanalys. Det kan låta som en undanflykt, men problemet ligger inte i slutändan på Wallersteins modell, utan i det att Sverige som nation inte hade resurserna för att kunna bedriva kolonialism.

---

²⁰⁶ Taithe, 2009, s. 140-146.

I denna ursäkt finns ändå en kritik av Wallerstein, i det att han har väldigt svårt att förklara för de historiska moment som faller utanför den generaliserande modell som världssystemanalysen innebär. Han har ibland talat om hur bland annat Ryssland inkorporeras i världsekonomin under perioden 1750–1850, men pratar då bara om Sverige som en faktor i Rysslands ekonomiska utveckling.²⁰⁷ Danmark nämns i detta verk kort i förhållande till slaveriet och Norge inte alls. Som forskare om nordisk kolonialism får man stå på egna ben och anpassa teorierna som används för den engelska och franska imperialismen för att kunna få fram en mer passande bild.²⁰⁸

I användandet av Kondratievs cykliska syn på världsekonomin hade Wallerstein kunnat dra nytta av att, som Edvinsson skriver, använda sig av sekvensen för hur cykeln återskapas sig, men inte idén om en fast längd för cykelns återskapande. Förutom detta, finns en poäng i Edvinssons analys om att man måste skilja mellan de kapitalistiska och de förkapitalistiska kriserna. Det händer alltid oförutsägbara saker i ett samhälle som får större konsekvenser i ekonomin och därmed för samhället i stort. Följer man den slutsatsen kan man ge ett bättre svar på frågan angående rasismens förhållande till kapitalismen. I fallet med 1867 års missväxt var det inte på grund av kapitalismen som Sveriges ekonomi hamnade i en depression, utan på grund av klimatets svårberäknade men brutala svängningar. Trots det svarade kapitalismens krafter på denna ekonomiska kris för att rädda situationen klimatet skapade, i detta fall genom att öka pressen på en förändring angående S:t Barthélemys varande.

På grund av sådana svängningar är det farligt att prata om kapitalismens påverkan, speciellt när man som Wallerstein applicerar uttrycket historisk kapitalism långt innan 1800-talets industrialiseringar. Även om det är fullt möjligt att prata om kapitalismen som en faktor så tidigt som 1500-talet, måste man vara beredd att väga in andra faktorer. Om vi då återvänder till den första frågan är i min mening det bästa svaret – det finns belegg för att rasismens uttrycksformer följer ekonomiska konjunkturer. Däremot måste man vara medveten om dels att uttrycken även följer tillfälliga ekonomiska problem likaväl som breda ekonomiska konjunkturer och att dessa problem inte nödvändigtvis är skapade av kapitalistiska kriser.

Så vad kan vi lära oss av att analysera riksdagens diskussioner kring S:t Barthélemy? För det första ger oss denna analys en problematisering av "Sverige" som

---

²⁰⁷ Wallerstein, Immanuel, *The Modern World-System III: The Second Era of Great Expansion of the Capitalist World-Economy, 1730–1840s*, San Diego 1989, s. 134, 142, 162, 184.

²⁰⁸ Wallerstein, 1989, s. 146-147.

konstruktion och vad som det innebär att vara en del av Sverige. Den här problematiseringen innebär inte endast ett påpekande att "Sverige en gång hade en koloni", utan en insikt i att när Sverige ännu var ett kolonialvälde fanns det inte någon enighet om huruvida detta område borde räknas till nationen "Sverige" eller ej. Snarast fanns en dikotomi emellan "moderlandet" och "kolonin" där implikationerna av att vara en koloni varierade beroende på vad som var passande att betrakta området som. Om pengar fanns i kolonin var människorna på kolonin lika svenska som skåningar, men annars var de en främmande art som Sverige hade fått den obekväma sitsen att ta hand om.

För det andra ger oss denna analys ett nytt ljus över rasismens roll i svensk historia, dels genom att ge flera exempel på skillnaden mellan den latent undermedvetna rasismen och den manifesta medvetna rasismen, dels genom att den kopplar denna skillnad till en större ekonomisk struktur. När vi idag möter allt viktigare frågor kring vad som det innebär att vara svensk är det värt att fråga sig om dessa frågor verkligen kan besvaras med en ideologisk eller sociologisk avgränsning eller om den föreställda gemenskapen "Sverige" snarast är beroende av vilka ekonomiska krafter som rör sig i bakgrunden.

För det tredje problematiserar analysen universalismen som den appliceras. Kan vi verkligen säga att vi kämpar för lika rättigheter åt alla eller använder vi endast likadan retorik som man gjorde under 1800-talet? Berthand Taithe gör i *The Killer Trail* en liknelse mellan 1890-talets koloniala kampanjer i Nordafrika och massakern i Son My och tortyren i Abu Ghurayb-fängelset.²⁰⁹ Han avslutar boken med orden:

It is that cruelty, perhaps not generally or consistently applied but almost always hidden when it took place sufficiently far away, that exposed the vacuity of altruistic colonial ideals and ensured that 'facing such facts, the word civilization becomes the bloodiest of ironies.'²¹⁰

I den andan vill jag mena att det inte bara är grymheten i vad som skedde på S:t Barthélemy som vi bör vara medvetna om, utan vilket språk som användes för att rättfärdiga den. För det är ett språk som används i Sverige, än idag.

---

²⁰⁹ Taithe, 2009, s. 248-253.

²¹⁰ Taithe, 2009, s. 254.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Bihang till samteliga Riks-Ståndens Protocoll 1812, Fjärde Bandet, Örebro 1813.

1840–1841:

Bihang till Samtlige Riks-Ståndens Protocoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1840 och 1841, 1 Saml, 1 Afd, 20 Häft, Stockholm 1840.

Bihang till Samtlige Riks-Ståndens Protocoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1840 och 1841, 4 Saml. 2 Afd. 8 Häft., Stockholm 1840.

Bihang till Samtlige Riks-Ståndens Protocoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1840 och 1841, 4 Saml. 2 Afd. 32 Häft. Stockholm 1841.

Bihang till Samtlige Riks-Ståndens Protocoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1840 och 1841, 8 Saml. 33 Häft., Stockholm 1841.

Bihang till Samtlige Riks-Ståndens Protocoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1840 och 1841, 10 Saml. 1 Afd., Stockholm 1841.

Hederwärda Bonde-Ståndets Protocoller wid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1840, Andra Bandet, Stockholm 1840.

Hederwärda Bonde-Ståndets Protocoller wid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1840, Fjerde Bandet, Stockholm 1841.

Högvördiga Preste-Ståndets Protokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1840, Första Afdelningen, Första Bandet, Stockholm 1840.

Protocoll Hållna hos Högloflige Ridderskapet och Adeln vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1840, Trettonde Häftet, Stockholm 1841.

Protocoll Hållna hos Högloflige Ridderskapet och Adeln vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1840 och 1841, Tjugonde Häftet, Stockholm 1841.

Protocoll Hållna hos Vålloflige Borgare-Ståndet vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1840, Andra Bandet, Stockholm 1840.

1844–1845:

Bihang till Samtlige Riks-Ståndens Protocoll vid Urtima Riksdagen i Stockholm Åren 1844 och 1845, 1 Saml. 1 Afd. 10 Häft., Stockholm 1844.

Bihang till Samtlige Riks-Ståndens Protocoll vid Urtima Riksdagen i Stockholm Åren 1844 och 1845, 1 Saml. 1 Afd. 11 Häft., Stockholm 1844.

Ale Pålsson
HISM63

Bihang till Samtliga Riks-Ståndens Protocoll vid Urtima Riksdagen i Stockholm Åren 1844 och 1845, 1 Saml. 1 Afd. 12 Häft., Stockholm 1844.

Bihang till Samtliga Riks-Ståndens Protocoll vid Urtima Riksdagen i Stockholm Åren 1844 och 1845, 4 Saml. 1 Afd. 1 Band. 32 Häft., Stockholm 1844.

Hedervärda Bonde-Ståndets Protokoller vid Urtima Riksdagen i Stockholm År 1844, Fjerde Bandet, Stockholm 1845.

Hedervärda Bonde-Ståndets Protokoller vid Urtima Riksdagen i Stockholm År 1845, Tionde Bandet, Stockholm 1845.

Högvördiga Preste-Ståndets Protokoll vid Urtima Riksdagen i Stockholm År 1845, Sjunde Bandet, Stockholm 1845.

Protocoll Hållna hos Vålloflige Borgare-Ståndet vid Urtima Riksdagen i Stockholm, Åren 1844-1845, Tredje Bandet, Stockholm 1845.

Protocoll Hållna hos Vålloflige Borgare-Ståndet vid Urtima Riksdagen i Stockholm, Åren 1844-1845, Fjerde Bandet, Stockholm 1845.

Protocoll Hållna hos Högloflige Ridderskapet och Adeln vid Urtima Riksdagen i Stockholm År 1844, Tredje Häftet, Stockholm 1845.

Protocoll Hållna hos Högloflige Ridderskapet och Adeln vid Urtima Riksdagen i Stockholm År 1844 och 1845, Sjette Häftet, Stockholm 1845

Protocoll Hållna hos Högloflige Ridderskapet och Adeln vid Urtima Riksdagen i Stockholm År 1844 och 1845, Nionde Häftet, Stockholm 1845.

1854–1860:

Bihang till Samtliga Riks-Ståndens Protokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1853 och 1854, 4 Saml. 1 Afd. 2 Band. 30 Häft., Stockholm 1854.

Bihang till Samtliga Riks-Ståndens Protokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1859 och 1860, 8 Saml. 28 Häft, Stockholm 1860.

Hedervärda Bonde-Ståndets Protokoller vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1853 och 1854, Tredje Bandet, Stockholm 1854.

Hedervärda Bonde-Ståndets Protokoller vid Lagtima Riksdagen i Stockholm Åren 1853 och 1854, Sjette Bandet, Stockholm 1854.

Hedervärda Bonde-Ståndets Protokoller vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1859, Andra Bandet, Stockholm 1860.

Ale Pålsson
HISM63

1868:

Bihang till Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1868, 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 8 Häft., Stockholm 1868.

Bihang till Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1868, 4 Saml. 1 Afd. 35 Häft., Stockholm 1868.

Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksmötet År 1868, Andra Kammaren, Tredje Bandet, Stockholm 1868.

Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksmötet År 1868, Första Kammaren, Tredje Bandet, Stockholm 1868.

Riksdagens protokoll vid Lagtima Riksmötet År 1868, Första Kammaren, Tredje Bandet, Stockholm 1868.

1874:

Bihang till Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1874, 4 Saml. 1 Afd. 26 Häft., Stockholm 1874.

Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksmötet År 1875, Första Kammaren, Andra Bandet, Stockholm 1874.

1875:

Bihang till Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1875, 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 3 Häft., Stockholm 1875.

Bihang till Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1875, 4 Saml. 1 Afd. 29 Häft., Stockholm 1875.

Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksmötet År 1875, Andra Kammaren, Fjerde Bandet, Stockholm 1875.

Riksdagens Protokoll vid Lagtima Riksmötet År 1875, Första Kammaren, Andra Bandet, Stockholm 1875.

Litteratur

Arendt, Hannah, *The Origins of Totalitarianism*, New York, 2004.

Balibar, Etienne & Wallerstein, Immanuel (red.), *Ras, nation, klass: Mångtydiga identiteter*, Göteborg 2002.

Ale Pålsson
HISM63

- Anderson, Benedict, *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*, London & New York 1991.
- Edvinsson, Rodney, *Growth, Accumulation, Crisis: With New Macroeconomic Data for Sweden 1800–2000*, Stockholm 2005.
- Fredrickson, George M., *Rasism: En historisk översikt*, Lund 2005.
- Harrison, Dick, *Slaveri: Från 1800 till nutid*, Lund 2008.
- Hellström, Jan Arvid, "...åt alla christliga förvanter...": *En undersökning av kolonialförvaltning, religionsvård och samfundsliv på S:t Barthélemy under den svenska perioden 1784–1878*, Uppsala 1987.
- Nelson, Marie C., *Bitter Bread: The Famine in Norrbotten 1867–1868*, Uppsala 1988.
- Rydén, Göran, "Från Gammelbo till Calabar", Müller, Rydén & Weiss, *Global historia från periferin: Norden 1600–1850*, Lund 2010.
- Said, Edward, *Orientalism*, Stockholm 1997.
- Schön, Lennart, *En modern svensk ekonomisk historia: Tillväxt och omvandling under två sekel*, Stockholm 2000.
- Sjöström, Rolf, "'En nödvändig omständighet': Om svensk slavhandel i Karibien", Granqvist, Raoul (red.), *Svenska överord: En bok om gränslöshet och begränsningar*, Lund 1999.
- Strother, Z. S., "Display of the Body Hottentot", Lindfors, Bernth (red), *Africans on stage: studies in ethnological show business*, Bloomington & Claremont 1999.
- Taithe, Bertrand, *The Killer Trail: A Colonial Scandal in the Heart of Africa*, Oxford & New York 2009.
- Wallerstein, Immanuel, *Europeisk universalism: Maktens retorik*, Stockholm 2006.
- Wallerstein, Immanuel, *Historical Capitalism with Capitalist Civilization*, London & New York 1996.
- Wallerstein, Immanuel, *The Modern World-System III: The Second Era of Great Expansion of the Capitalist World-Economy, 1730–1840s*, San Diego 1989.
- Wallerstein, Immanuel, *Världssystemanalysen: En introduktion*, Stockholm 2005.
- Wilson, Kathleen, *The Island Race: Englishness, Empire and Gender in the Eighteenth Century*, London & New York 2003.
- Wolf, Eric R., *Europe and the People Without History*, Berkeley & Los Angeles 1997.

Ale Pålsson
HISM63

Internet

en.wikiquote.org/wiki/Virgil, 2011-02-08.

<http://lacan.com/zizek-iraq2.htm> 2011-01-08,

<http://www.lacan.com/zizekempty.htm> 2011-01-08,

<http://www.irenses.ie/2010/04/27/kondratiev-wave-economic-theory/>, 2011-02-24.

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/9665/a/89922> 2011-03-14.

<http://www.youtube.com/watch?v=K5WNCrOCXCM>, 2011-01-08.

Bilaga 1

	Riksdagshandl.	Kongl. Majts prop. eller skrivelser.	Motioner.	Utskotts- betänkanden eller memorial.			R. Sts Skrivelser. Nr.	Riksdagsbeslut §.	Riksståndens protokoll.			
				Saml.	Afslås. Nr.	Sida.			Ridd. och Adeln.	Preste- ståndet.	Borgare- ståndet.	Bonde- ståndet.
Barthelemy, St.												
Det för denna besittning förut uppförda belopp af 18,828 rdr 12 sk. bko uteslutes ur riksstaten för år 1810, och anhålles hos K. Mt om förständigande för guvernören derstädes att redovisa öns intrader.	1809			Ad. Nov. 1315 Febr. 538 April 273				febr. 1165	5, 1:265	4, 1:516 5, 1:788	8, 392	
Ang. särskild författning för öns styrelse och drätsel; se <i>Ultramarinska besittningar</i> .	1812			Bih. 1, 184, 233, 294 4, 2990								
Ang. redovisning af härifrån influtna medel.	1815			Bih. 5, 1: 632 5, 3: 2044			7	5, 1:542	2, 1043, 1265	2, 1:1259 2, 2:1438	3, 182	
R. St. samtycka till försäljning af denna koloni om den kan ske på förmånliga vilkor.	17/18			4 318 1945	240	27	7, 2:560	6, 204	4, 3422	6, 211		
Redogörelse ang. inkomsterna derifrån.	"			4 232 1330			6, 2:284	5, 70	3, 2515	5, 103		
Dito do.	1823			4 566			10, 1:454	8, 11	6, 543	6, 23		
R. St. anhålla att Barthelemyfonden måtte till allmänna magasinrättningen återbetala 4,099 rdr 32 sk., utgörande förlust å utlemnad råg, hvilken förlust K. Mt förklarar sig vilja af egna medel godtgöra.	"			2 9 583 4 189	270		5, 533	3, 603	2, 1403	3, 786		
Beslut derom, att den årliga afgift af 7,500 rdr, som från Barthelemyfonden utgått till underhåll vid krigsakademien af frikadetter, men hvartill tillgång fr. o. m. 1820 saknats, skall balanseras bland »förskott mot ersättning».	"			4 578 768	330		10, 1:393	8, 105	6, 675	6, 154		
K. Mts berättelse ang. orsakerna till förminskning i denna kolonis intrader m. m.	28/30	87		3 74 4 1 346 149			66, 181	12, 342	6, 790	9, 775		
Motion derom, att en fullständigare redogörelse för Barthelemyfonden måtte vid nästa riksdag meddelas, förfaller.	"		Ad. 64, 81	4 1 434 607 8 181			64, 352 66, 175, 396	15, 311, 394	7, 1226, 1253	11, 323, 366		
Redogörelse ang. koloniens inkomster och förvaltning m. m.	34/35	78		4 1 452			21, 207	18, 413	9, 1136	10, 452		
Berättelse ang. koloniens inkomster och förvaltning m. m., samt motioner derom, att densamma måtte överlemnas såsom en undersätlig skänk till K. Mt; hvilka afslås.	40/41	60	Bg. 2, 826 Bd. 2, 522	4 2 14 4 2 138			13, 126 20, 112 22, 3	7, 499	2, 1062 4, 607 6, 321	7, 537		
R. St. hemställa om afskaffande af slaveriet derstädes.	"		Pr. 1, 587 Bg. 4, 609	8 133	315		23, 121	13, 514	7, 163	11, 180		
Motioner ang. denna kolonis överlemnande till Danmark afslås.	"		Ad. 20, 194	8 145			21, 226 25, 85	16, 115	7, 447	13, 55		

Riksdagsh.	Kongl. Maj:ts prop. eller skrivelser.	Motioner.	Eskotts- betänkanden eller memorial.				Eskott- betänk. R. St. a Skrivelser. S. a.	Riksståndens protokoll.			
			Saml.	A. B. h.	S. a.	S. h.		Ridd. och Adeln.	Prote- stskedet.	Borgar- skedet.	Bond- skedet.
Barthelemy, St.											
44/45	62		4	1	116	212	6, 399	7, 107	3, 379	4, 512	
		Beslut om friköpande af slafvarne härstädes, hvar till anvisas 10,000 piaster årligen under 3 år.	4	1	290		9, 656	12, 85		10, 87, 392	
	57		4	1	258	213	3, 153,	11, 110	4, 666,	4, 508	
	60	R. St. bifalla K. Prop. derom, att, då tillfälle sig dertill yppar, aftrida kolonien till någon främmande makt, samt medgifva att den ställes under finansdepartementet och att lö- nerna för de vid kolonialdepartementet anstälde tjänstemän uppföras å allm. indragningstaten.	4	1	291		208	12, 86	824	10, 87, 392	
		För nybyggnader och reparationer af de publika husen å denna koloni beviljas 57,600 rdr.	4	1	91	15 231	3, 396	4, 84	2, 320	4, 160	
	1	Till koloniens förvaltning i öfrigt anvisas 6,000 rdr årligen i 3 år.	4	1	177	110	5, 158	7, 157	3, 283	4, 605	
	82	K. Prop. om ersättning till handels- och sjöfartsfonden för förskjutna medel till slafvarnes friköpande, bifalles på det sätt, att beloppet får balanseras till nästa riksdag.	4	1	178	111	5, 158	7, 158	3, 283	4, 600	
50/51	18	R. St. bifalla afskrifning af nyss nämnda fordran å 119,760 rdr 19 sk., utgörande förskott till slafvarnes friköpande.	4	1	36	25	4, 36	3, 405	1, 631	3, 284	
		R. St. medgifva att det till koloniens förvaltningskostnader förskjutna belopp 11,619 rdr 18 sk. 3 rst. skall ersättas af riksgäldskontoret.	4	1	110		6, 224	5, 320	2, 721	4, 438	
	1	Till koloniens förvaltning beviljas 6,000 rdr årligen i 3 år.	4	1	165	8 178	8, 247,	8, 241	3, 1149	5, 319	
		Ersättning beviljas för förskott till förvaltningskostnader under åren 1851—1853 med 33,450 rdr 23 sk. 10 rst.	4	1	227	13	401				
	53/54		4	1	13	8	3, 161	2, 55	1, 461	3, 45	
	28	R. St. anvisa medel till understöd och lån i anledning af en staden Gustavia 1852 öfvergående eldsvåda.	4	1	60	27	5, 248	3, 198	2, 129	3, 490	
	1	Till koloniens förvaltning beviljas förtfarande 6,000 rdr bko årligen i 3 år.	4	1	159	144	8, 606	5, 452	4, 509	5, 439	
		Motion om denna kolonis skiljande från svenska kronan afslås.	Bd. 3, 223	4	1	203					
	56/58	Till dess förvaltning beviljas ånyo 9,000 rdr rmt årligen i 3 år.	4	1	136	22 218	10, 381	7, 28	5, 149	3, 251	
	59/60	Till bestridande af denna kolonis utgifter anvisas 54,000 rdr, att utgå med $\frac{1}{2}$ årligen i 3 år.	4	1	94	9 196	9, 222	7, 118	5, 589	7, 401	
			4	1	94	9 196	6, 516	5, 398	4, 687	6, 314	

— 179 —

	Riksdagår.	Kongl. Maj:ts prop. eller skrivelser.	Motioner.	Utskotts- betänkanden eller memorial.				Riksståndets protokoll.				
				År- Saml.	Nr.	Sida.	R. St. S. Skrifvaren. Nr.	Riksd. beslut. §.	Ridd. och Adeln.	Preste- ståndet.	Borgare- ståndet.	Bonde- ståndet.
Barthelemy, St.												
Motion om öns skiljande från svenska kronan afslås.	59/60		Bd. 2, 148	8		134			9, 144	7, 356	5, 720	7, 408
Det firat utgående anslaget 54,000 rdr anvissas oförändradt.	62/63	1		4	1	100	14	168	5, 43	4, 481	4, 718	5, 351
För år 1867 anvissas likaledes 18,000 rdr rent. <i>Se äfven Haasum.</i>	65/66	1		4	1	53	12	59	3, 242	3, 153	2, 596	3, 200
Bataljonsläkare, se FRIORikare.												
Bataljonspredikanter.												
Ang. motion om deras indragning; se <i>Depe- mentapostor.</i>	28/30								11, 119	8, 456	6, 714	8, 375

Barthelemy, St.												
Till bestridande af denna kolonis förvaltningskostnader anvissas 25,000 rdr för 1868.	1867	1: 7	A.K. nr 203	4	1	39	6	64	II: 562	III: 126, 127		
Likaledes 25,000 rdr för 1869.	1868	1: 7	A.K. nr 278, 307	4	1	31	8	78	II: 179	II: 333		
E. D. anhåller om åtgärder för afhjälpande af denna besättning.			A.K. nr 143	4	1	66		47	III: 247	III: 413		
Till förvaltningskostnader anvissas 25,000 rdr för 1870.	1869	1: 7				38	6	78	I: 518	II: 123		
Rev. hemstället om vissa åtgärder för åstadkommande af jämvigt mellan koloniens inkomster och utgifter föreligger.						60	10		III: 219	III: 377		
Till förvaltningskostnader anvissas 25,000 rdr för 1871.	1870	1: 7				27	15	40	II: 188	II: 429		
Likaledes 25,000 rdr för 1872.	1871	1: 7				16	22	48	I: 411	I: 427		
Äro 25,000 rdr för 1873.	1872	1: 7				11	10	15	I: 436	II: 331		
Af riksgäldskontoret gjorda och inom linjen födda utbetalningar under åren 1847—1868 för denna koloni skola ur rikensskäporna afläsa.						37	5	7	II: 167	II: 605		

	År	Kamrars betänkanden eller skrivelser	Utskottsbetänkanden eller memorial	Riksdagens skrivelser		Riksdagens beslut	Kamrarnes förhandlingar	
				Nr	Sida		Första kammaren	Andra kammaren
Barthelemy, St.								
Till bestridande af koloniens förvaltningskostnader anvisas 25,000 rdr för 1874.	1873	1:7		4 1 9 16 51			I: 413	II: 155
Likaledes anvisas 25,000 kr. för 1875.	1874	1:7		4 1 19 18 38			II: 101	II: 503
Förslag ang. beredande af lindring för koloniens innevägnare genom tullfrihets beviljande, garnisonens indragning eller annan lämplig åtgärds vidtagande, förfaller.				4 1 50 26			II: 111	III: 65
Till bestridande af koloniens förvaltningskostnader anvisas 25,000 kr. för 1876.	1875	1:7		4 1 9 18 28			I: 13, 27	II: 18, 32
R. D. anhåller om utredning ang. de lämpligaste åtgärderna för lindrande af koloniens betryck, samt framläggande af förslag med anledning af denna utredning, intill dess framställning kan göras om öns afträdande till någon främmande makt.			A.K. nr 24	4 1 15 19 34 4 1 60			II: 30, 15	IV: 40, 2
Till bestridande af förvaltningskostnaderna för kolonien anvisas ett extra förslagsanslag af 25,071 kr. 9 öre för 1877.	1876	1:7		4 1 21 43 41			I: 9, 30	II: 18, 12
Till samma ändamål anvisas 25,208 kr. 21 öre för 1878.	1877	1:7		4 1 20 11 49			I: 10, 27	I: 13, 8
R. D. godkänner det på skrifvelse af 6 maj 1868 grundade, i en 6 febr. 1878 ratificerad och utväxlad traktat med franska republikens regering uppställda vilkor ang. dispositionen af den för svenska kronans egendom å St Barthelemy utfästa lösesumma 80,000 francs m. m.	1878	26		4 1 46 21 16			II: 29, 53	IV: 39, 42
Basaren å Norrebro, se Bazarbyggnad.								
Basebo nr 1, f. d. militieboställe.								
Derifrån afsöndras under vissa vilkor 34 ar 70 qv. m. jord till skolhusplan för Högby församling i Kalmar län. Jfr <i>Afsöndringar</i> .	1888	24		4 1 20 33			I: 9, 4	I: 11, 16
Bast, bastrep och bastmattor.								
Förklarar tullfria.	1892	9		5 1 9 82 102				